

Caiete Silvane

Revistă de cultură

53

Județul Sălaj în NATO

foto: Ovidiu Dan Gordan

Caiete Silvane

Revistă de cultură

ISSN 1454 - 3028

Adresa redacției: Zalău, Piața Iuliu Maniu, nr. 4, Sălaj, România
Tel./fax 0260/612870 e-mail: caietesilvane@yahoo.com
www.caietesilvane.ro

Revistă de cultură editată de Centrul Culturii Tradiționale Sălaj,
sub egida Consiliului Județean Sălaj, a Consiliului Local și Primăriei Municipiului Zalău
Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009.
Apare până în data de 20 a fiecărei luni. Preț: 3 lei

Colectivul de redacție:

Cristian Contraș - manager Centrul Culturii Tradiționale Sălaj

Daniel Săuca - redactor șef

Daniel Hoblea - secretar de redacție

Ileana Petrean-Păușan, Elena Musca, Marin Pop - redactori

Viorel Mureșan, Györfi-Deák György, Viorel Tăutan, Marcel Lucaciu - colaboratori permanenți

Marius Soare - tehnoredactor

Revista apare în urma unui protocol de colaborare încheiat între:

- Consiliul Județean Sălaj;
- Prefectura Sălaj;
- Primăria Zalău;
- Direcția Județeană pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Cultural Național Sălaj;
- Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău;
- Universitatea de Vest "Vasile Goldiș" Filiala Zalău;
- Biblioteca Județeană "Ioniță Scipione Bădescu" Sălaj;
- Inspectoratul Școlar Județean Sălaj;
- Arhivele Naționale Filiala Sălaj;
- Cenachul literar "Silvania";
- Centrul Culturii Tradiționale Sălaj.

Responsabilitatea pentru opiniile și calitatea materialelor publicate revine în întregime autorilor.
Nu primim la redacție decât materiale culese în format electronic, cu respectarea normelor ortografice în vigoare.

Revista "Caiete Silvane"
este membră a Asociației Publicațiilor Literare și
Editurilor din România (APLER) și a Asociației
Revistelor și Publicațiilor din Europa (ARPE).

Tiparul realizat la Tipografia
Color Print Zalău,
Str. 22 Decembrie 1989, nr. 66, Sălaj,
tel./fax 0260-661752

Abonamentele la revistă se pot contracta prin oficiile poștale și factorii poștali, precum și prin Damco.
Prețul unui abonament pe o lună este de 2 lei.

SUMAR

ETHNOS

- Ștefan Goanță**, Tentativa hiperbolizării pp. 2-3
Florin Cioban, Interferențe multiculturale în folclorul copiilor pp. 4-5

ESEU

- Viorel Mureșan**, 120 de ani de eternitate eminesciană pp. 6-7
Voichița Lung, Valori muzicale în lirica românească a secolului al XX-lea pp. 36 - 37

CRONICA LITERARĂ

- Carmen Ardelean**, Maria Vaida, Ochiul care a trecut dincolo de Noapte p. 8
Imelda Chintă, Comoara din Dealul Magiarului pp. 9-10
Nicolae Băciut, Ecumenismul fricii p. 10
Marcel Lucaciu, Rame înrămate p. 12

ARTE VIZUALE

- Paula Fulga**, "Niciodată nu am vroit..." p. 11

INTERVIU

- Adalbert Gyuris**, interviu cu **Ana Munteanu**: "Cântecul este o hrană sufletească..." p. 18

TRADUCERI

- Patrick Cauvin**, Opt zile de vară, traducere de **Maria Cordea** pp. 13-14
René Guénon, Hermes, traducere de **Daniel Hoblea** pp. 15 - 16

ISTORIE

- Sorin Crișan**, Circulația cărții în secolul al XVI-lea, în Transilvania (I), pp. 19 - 22
Ion Ivănescu, De la răsăritul la amurgul zilelor unui anonim (IV) pp. 31 - 33
Traian Rus, Ioan Cioica (1909 - 1971) p. 38
Marin Pop, Alegerile parlamentare din anul 1922 în județul Sălaj pp. 39 - 42

POESIS

- Festivalul "Primăvara poeziei" (II). Versuri de **Marcel Lucaciu**, **Viorel Mureșan**, **Müller Dezső**, **Olasz Valeria**, **Ion Pițoiu-Dragomir**, **Daniel Săuca**, **Simonfi István**, **Simonfy József**, **Corina Știrb** și **Viorel Tăutan**, în traducerea poetei **Simone Györfi** pp. 23-26
Răzvan Pricop, Poeme p. 27
Daniel Hoblea, Maria-Patricia Birtocan - *Anima Mundi* p. 28

Daniel Mureșan, Grâul și macii; E trezit marele visător p. 33

ESTETICA IMAGINARULUI

- Györfi-Deák György**, Județul Sălaj în NATO p. 29
Györfi-Deák György, Cu ochii copiilor, pentru bucuria lor p. 30

PROZĂ

- Aurica Stan**, Zațul de mac pierdut în dans uitat p. 34
Adalbert Gyuris, Acasă la bunici p. 35

APARIȚII EDITORIALE

- Ileana Petrean - Păușan**, Monografia Liceului Pedagogic din Zalău p. 17
Cărți achiziționate recent de Biblioteca Județeană Sălaj p. 45
Noutăți la Editura Academiei Române p. 46
Marius Chelaru, Cărți apărute la edituri ieșene p. 47

OPINII

- Ștefan Doru Dăncuș**, Omul din peșteră (I) p. 42
Ileana Petrean - Păușan, Tânăr, caut rost și idealuri p. 43
Boris Marian, Asul literaturii americane - Philip Roth p. 43

ACTUALITATE

- Viorel Tăutan**, Memoria memoriei p. 44
Daniel Săuca, Malaxorul de știri și reviste culturale p. 48
Coperțile I, III și IV, precum și pagina de față, sunt ilustrate cu fotografii realizate de **Ovidiu Dan Gordan**.

Tentația hiperbolizării

(De ce Grădina Zmeilor?)

Privite din afară, superficial, și ignorându-le din varii motive dimensiunile interioare și exterioare asupra cărora nu insistăm acum, atributele de relativitate sau de absolut ale adevărului pot apărea multora prea simple, nespectaculare, insuficient de grăitoare pentru vitrina personală, prea firești, comune ș.a.m.d., ca să rupă gura târgului. S-ar impune deci o cosmetizare a acestora, o prelucrare estetică făcută cel mai adesea printr-o hiperbolizare care să stârnească interesul. Preocuparea e veche, de-o vârstă cu zicala *a face din țăntar armăsar*. (Nu luăm în calcul cazurile în care adevărul nu este cunoscut, ci doar întrezărit și susținut de argumente palide, cazuri care reclamă pe drept ipoteze, prezumții de accentuată coloratură subiectivă.)

Ne-am oprit pentru susținerea prezentei teze la un exemplu care ar părea ne semnificativ, dar care, păstrând proporțiile, poate ilustra raportul dintre adevărul frust și ipostazele lui frecvente asupra cărora s-a intervenit și care, se înțelege, nu poartă amprenta minciunii deliberate sau necontrolate și care, numai aparent, par a susține adevărul sau a impieta asupra lui. Ne menținem așadar în imperiul nostru, imperiul lui *modus-vivendi*. Și zicem:

În stânga Văii Almașului, privind în aval, la câteva sute de metri de satul Gâlgău-Almașului, comuna Bălan, se află un loc de o configurație stranie, un fel de semănătură haotică de stânci, o insulă care contrastează izbitor cu peisajul: în stânga - pădurea, păduricea parcă suspendată, Dumbrava, în dreapta - satul, șoseaua, Valea Almașului și iarăși satul străjuit de priveriști oarecum asemănătoare, dar și ele cu istoriile lor. Potrivit geologilor - mai mult amatori - conglomeratul de rocă puțin rezistentă - caolin și gresie insuficient pietrificată - s-a fărâmițat în dislocare și a dat naștere unor plâsmuiuri surprinzătoare, multe de-a dreptul bizare, multe având corespondente imaginative în lumea domestică a oamenilor. Una dintre plâsmuiuri păstrează încă, în ciuda eroziunii sesizabile de la an la an, o firească și nefirească asemănare cu o fată care duce ceva în spate. Asemănarea însoțită de fecunda imaginație a privitorilor a născut legenda *Fata Cătanii*. Stâncăraia din jur a purtat și ea dintotdeauna numele de *Cheturi*, probabil o referire la faptul că insulița carstică este rezultatul ruperii încheieturilor care o țineau lipită de pieptul de deal din care, până la urmă, s-a desprins.

Cândva, cine știe când, o fi avut loc o tragică întâmplare care a provocat prefacerea fetei în stană de piatră, motiv des întâlnit în mitologia noastră. Tulburătoarea întâmplare, nucleul ei, s-a epicizat - timpul a creat-o și a consacrat-o și tot timpul i-a estompat tragismul ca mai tuturor legendelor de sorginte eroică, istorică, socială, cosmogonică etc. - s-a epicizat în circulație și s-a transformat în fapt nuvelistic reținut pe panopia de pe care glasurile trecutului reverberează încă, atestându-ne impresionanta zestre spirituală. Născute și

din dorința omului de a-și trăi cât mai intens atât viața proprie, cât și pe cea a împrejurului, dar și din nobila intenție de a-și explica în viziuni proprii anumite lucruri neconforme cu stasul, legendele rămân - ca să spunem deocamdată numai atât - mărturii în timp ale vivacității poporului, ale salutarelor încercări de explicare ale tainelor vieții, ale impresionanței puteri de fantazare. Nu întâmplător au inspirat atâtea opere nemuritoare. Inserăm o succintă relatare a legendei *Fata Cătanii*, aparținând informatorilor Ioan Prodan și Anastasia Ungurușan din Gâlgău și care atunci aveau vârsta de 60, respectiv 65 de ani. Consemnarea a fost făcută în anul 1968 de către Irina Pașca, studentă în anul al IV-lea la Facultatea de Filologie din Cluj-Napoca. Insistăm asupra relatării nu atât pentru că s-ar prefigura o contaminare cu Baba Dochia, altă băciță rea precum cea poreclită, pentru comportamentul ei cazon, *Cătana*, nici pentru că reîntâlnim motivul prefacerii în stană de piatră, ci pentru că legenda noastră ocupă un loc central în economia verbală a *Cheturilor* și a iradiat. (E posibil, de pildă, ca în variante, dată fiind trecerea de care se bucura între fete un fecior militar, să fi apărut în derularea faptelor și un astfel de personaj numai potrivit să complice lucrurile.) "*D'apăi, draga mea, ziceau bătrânii că a fost mai demult o femeie, îi zicea de-a Cătanii, aici în satul nostru, care avea o gospodărie mare. Avea multe oi și tare mult de lucru, și bărbatul era plecat de-acasă. Avea și o fată fecioară și frumoasă care ieșea câteodată din vorba ei. Într-o zi, avea rând la oi și trebuia să se ducă după lapte și o trimite pe fată. Da' fata felelește, adică nu vrea să meargă. Și-atunci, femeia strigă la ea, o suduie, ba o și blastămă: <<stană de piatră să te faci Dumnezeu!>> Fata s-a dus până la urmă la oi după lapte. Când s-a întors, a pornit o furtună mare, cu fulgere, trăsnete și tunete și o trăsnet pe fată de-o rămas stană de piatră. Și de-aia e stânca asta în formă de fată cu ciubărul în spate.*" Dar de ce și de unde grădina și zmeii? Departe de a semăna cu o grădină, locul numit *Cheturi* este, mai degrabă, arid, pigmentat din loc în loc de câte un smoc verde crescut miraculos la subsuorile pietrelor. Termenul de *zmeu*, atât cât circula în zonă, este adus prin filieră cărturărească. Nu este (nu era) deloc întâlnit în limbajul autohton bogat, de altfel, în denumiri de ființe supranaturale și de personificări.

O explicație s-ar găsi. Prin anii '70 - '80, un îndrăgostit de folclorul sălăjean și, mai cu seamă, de legendele lui, a cules o parte din această *samă de cuvinte* (aluzie la cronicarul Neculce și la a sa culegere de legende intitulată astfel) și le-a transpus în spectacole folclorice de anvergură, folosind, sincretic, toate mijloacele de exprimare ale folclorului. Ulterior, scenariile au fost multiplicat la șapirograf și strânse într-un volum numit *Memoria Sălajului*. Dificultățile tot mai mari de punere în scenă au descurajat pe mulți, totuși câteva au reușit,

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

între ele aflându-se și spectacolul *Fata Cătănii*, jucat pe scenă, dar și la fața locului, la *Cheturi*, de unde a fost preluat și transmis de televiziune. Sigur, spectacolul era numai inspirat din legendă și păstra doar motivele esențiale ale acesteia. Era o lucrare de autor potrivit unei concepții regizorale cu o diversitate de personaje demne de reamintit, cu stări conflictuale între bine și rău ca în toate producțiile genului. Apariția zmeilor, zmeoaielor, a feți-frumoșilor și a zânelor nu era fortuită, ci parte organică a faptului artistic. (Păstrând proporțiile și genialul *Faust* a lui Goethe pornește de la legenda doctorului Faustus.) Era, se înțelege, cu totul altceva. Impresionat, frapat de ineditul spectacolar coborât în cotidianul văduvit de mult de spectacole gen feerie, cineva a vrut să trăinicească ficțiunea înglobând în ea - de fapt anulând prin pierdere toponimul *Cheturi* care personalizase de-a lungul timpului locul respectiv, stopându-i înregistrarea sub acest nume în memoria viitorimii. Sigur, nu poate fi vorba de o eludare intenționată a toponimului inițial, ci, dimpotrivă, de frumoasa inițiativă a botezătorului de ocazie de a spori faima locului, de a șoca, de a redimensiona un act care în ochii lui merita mai multă atenție obținută în special printr-un nume mult mai chemător. Întrebarea este dacă, dincolo de publicul larg care-și alege singur opțiunea, oamenii de știință, cercetătorii în domeniul etneculturii nu se lasă și ei induși în eroare, ca să nu mai vorbim de semidoctii și

sfertodoctii din turism gata de orice rabat când e vorba de interese pecuniare. Sigur, nu e vorba de mistificări ale unor adevăruri majore economice, politice, sociale care, mai ales, acum ar trebui să conteze, dar nu contează, ci e vorba, să admitem, de un adevăr care contribuie cât de puțin la păstrarea și hrănirea onestității noastre. Pe de altă parte, ucigându-ne o dată cu basmele feți-frumoșii, zânele, zmeii și balaurii, de ce să-i reînviem acum din motive cel puțin oneroase, meschine, pecuniare în comparație cu cele care au creat acea minunată lume supranaturală în care, culmea!, am trăit mai puține spaime decât în galopanta civilizație de azi? Și, în oricare dintre cazuri, avem noi, cei de azi, dreptul să rebotezăm, după îndoielnicul nostru gust, contemporanii cu vârste matusalemice în aceste nume, în comparație cu noi?

Mă tem - și cât de greu îmi e s-o spun! - mă tem că, departe de a încerca edulcorarea multelor ipostaze ale neadevărului, efortul de a apăra adevărul, fără să scoți sabia din teacă, rămâne o biată șoaptă sau o umilă mustrare, mai mult mângâiere, în calea ofensivei generale și generalizate pe cale să încline balanța de partea ei, a minciunii, în dauna adevărului îmbătrânit și tot mai șubred și, cine știe, tot mai de prisos.

Liebling, 15 mai 2009

Ștefan GOANȚĂ

Interferențe multiculturale în folclorul copiilor

- confluente româno-maghiare pe Valea Barcăului -

Folclorul copiilor din spațiul transilvănean nu este diferențiat sub raportul repertoriului de cel al copiilor din alte zone ale țării. De altfel, nu putem vorbi de un element efectiv ce ar ține de apartenența la un anume spațiu de origine. Contactul inter-zonal al copiilor de la orașe a uniformizat acest repertoriu. Acel joc cu elastic, numit chiar așa în Bihor, putea fi văzut atât în Caraș, cât și la Suceava sau în Techirghiol. Copiii au îndrăgit foarte mult acest joc, care, deși cunoscut se pare încă în secolul al XIX-lea, a reintrat în repertoriul de joc al copiilor abia prin anii 1970. Prezent la copiii români, slovaci și unguri, îndeosebi în centrele urbane, el a trecut cu ușurință și granițele rurale.

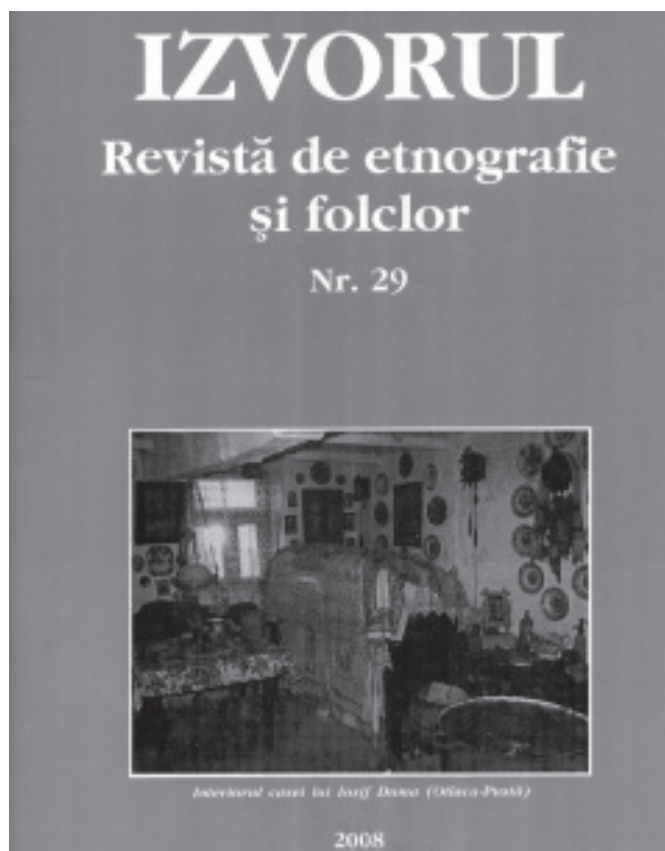
Investigațiile din ultimul timp au relevat o pătrundere rapidă a noutăților de repertoriu urban în zonele rurale. Taberele de copii, excursiile, care înlesnesc contactele între copii, vacanțele la bunici favorizează aceste schimburi, în special în categoria jocurilor colective, a jocurilor pe grupe de băieți și fete, a jocurilor cu palmele etc.

Folclorul copiilor este receptiv oricărei noutăți, oricărui împrumut. Primul cercetător român din Transilvania care a atras atenția asupra acestui fenomen a fost Alexandru Bogdan, a cărui carte, *Cântece de copii și jocuri*, a fost premiată în 1905 de către Asociațiunea Transilvană pentru Cultura și Literatura Poporului Român¹. Această realitate a fost recunoscută la începutul secolului trecut și de folcloristul sas Adolf Schullerus, care, pornind de la constatarea unui tezaur comun de povești la români, sași și unguri, propunea cercetătorilor investigarea interferențelor între folclorul săsesc, românesc și ungar din Transilvania².

Se pune în mod firesc întrebarea: când încep aceste deschideri spre împrumuturi? Nu suntem încă în măsură să răspundem la această întrebare, cercetările în acest domeniu lipsind la noi. Dispunem, însă, de abordări interesante în legătură cu repertoriul pentru copiii mici sau cântecul de leagăn, dispunem de culegeri ale formulelor - cântec în notația lor muzicală, de câteva culegeri ale versurilor de copii și ale unor jocuri, dar ne lipsesc încă investigațiile de substanță asupra jocului în sine. În urma unor anchete pe teren în localitățile de pe cursul superior al râului Barcău am constatat că imitația constituie regula cea mai importantă a jocului preluat de la alți copii. Pentru categoria de vârstă mijlocie (3-7 ani) trebuie evidențiată disponibilitatea de îmbogățire rapidă a repertoriului de joc atât a unui singur copil, cât și a unui grup. La această vârstă copiii români din zonă au conviețuit și conviețuiesc încă cu copiii slovacilor și maghiarilor, în timpul programului de grădiniță sau acasă, în ciuda faptului că această realitate s-a redus, datorită emigrării în număr considerabil a slovacilor, dar și a ungarilor transilvăneni.

Pentru a ilustra această realitate ne vom opri asupra unui element specific spațiului intracarpatin, și anume existența jocului comun al copiilor români, maghiari și slovaci de pe valea Barcăului, aparținând aceleași categorii de vârstă.

Se poate constata că împrumutul spontan între copii se desfășoară între categoriile de vârstă apropiate, receptivitatea făcându-se de la cel mic la cel mare, în funcție de particularitățile de joc ale copilului de vârstă mică. În Marghita, de pildă, am observat următorul fapt: copiii maghiari de circa patru ani jucau

între ei *Coroana e rotundă* în limba română, deși există variante ale jocului și în limba maghiară. Ei pronunțau însă doar silabele accentuate sau, adesea, vocalele susținute de suportul melodic. La această vârstă comunicarea, neavând o funcție necesară, va permite ca ritmul și actul de imitare să suplinească textul autentic. Aceasta poate constitui, în cazul nostru, o primă formă de împrumut.

Următoarea categorie de vârstă este receptivă într-o măsură mai mare față de împrumuturile din repertoriul copiilor străini. Crescând interdependența mișcării și nevoia de sociabilitate, un copil preșcolar, de orice naționalitate, va recepta formule, versuri, jocuri de la un grup străin fie ca simplu observator, fie ca participant direct la joc. Acolo unde copiii români, maghiari și slovaci veneau în contact permanent la joacă (în localități precum: Marghita, Popești, Suplacu de Barcău, Borumblaca) se poate vorbi chiar de un repertoriu mixt.

Diferitele categorii de texte inventariate la Arhiva de Folclor din Cluj-Napoca sau încă prezente în repertoriul copiilor, atestă prezența formulelor românești, în special în cadrul formulelor - cântec pentru natura înconjurătoare, ungurești sau slovace. Fin observator al vietăților mici, copilul va fi impresionat de insecte, melci, râme, broaște, manifestându-se fie individual - în cazul copilului de la oraș, fie prin intermediul unor formule rostite ritmic sau cântate de către copiii de la țară.

Peste tot în lume copilul se simte stăpânul micului său univers. Poate ar fi interesant de amintit faptul că cercetătoarea Dora Aebi a identificat 377 de formule de invocare a îndrăgitei mămăruțe, formule provenind din Franța, Valonia, Italia, Elveția, Spania, Germania, Suedia și Anglia³. În multe cazuri

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

copiii cer buburuzei bogății, mai precis, aur, fapt care l-a determinat pe Roger Pinon să susțină ipoteza credinței în puterile supranaturale pe care le-ar poseda această insectă. Descoperim astfel că, nu numai la noi, ci și în Valonia este considerat un păcat să calci cu piciorul o asemenea insectă. Acolo unde se întâlnesc mai multe buburuze se crede că prin ele se manifestă o divinitate (de obicei cea a ploii). Invocând ploaia, copiii slovaci din satul Foglaș rostesc și formule românești :

"Cioară, cioară, / De pă moară / Nu mânca / Făina-n poală...(textul continuă în limba slovacă)" ⁴

Cercetătoarea Emilia Comișel admitea, în cartea sa, faptul că "numai noi și aromânii cerem dinții de la cioară, în timp ce alte popoare invocă șoricelul" ⁵. Ea menționa cu această ocazie și o atestare românească din apropierea Albei Iulia, în care invocarea se adresa șoricelului, intuind o influență venită de la sașii transilvăneni. Faptul este posibil, întrucât formulele săsești, ca și cele maghiare, invocă într-adevăr șoarecele. Iată, de pildă, traducerea unui asemenea text rostit în ungurește de către copiii din Ip:

"Șoricel, șoricel, / Dă-mi un dințișor de fier. / Eu îți dau unul de os." ⁶

În privința acestor versuri s-ar mai putea aduce în discuție și comportamentul magico-primitiv al copiilor în relația lor cu natura: copiii invocă insecta sau animalul pentru a și-l subordona, iar apoi pentru a-i porunci să facă ceva anume. Porunca este însoțită de cele două posibilități extreme - îndeplinirea dorinței va fi răsplătită și copilul promite o răsplată corectă:

"Eu vreau să-ți rup bucăți de pâine / Îți voi turna lapte / Te voi pune într-o ladă aurită." ⁷ (text tradus din limba maghiară)

sau situația inversă, când neîndeplinirea dorinței atrage pedeapsa, formulată, de asemenea, foarte concret:

"Melc, melc, / Scoate cele patru coarne ale tale, / Altfel îți voi sparge casa ta" ⁸ (text tradus din limba maghiară).

Cea mai îndrăgită categorie din repertoriul folclorului copiilor preșcolari și școlari este cea a numărărilor, formulele anticipative jocului cu ajutorul cărora se desemnează copilul și rolul său precis pe parcursul jocului: acela care pune capul..., acela care prinde..., acela care ghicește ... etc. Caracteristica esențială a acestei categorii o constituie frecvența numărului și a silabelor, fără sens noțional, surprinzător de bogate din punct de vedere lexical.

Păstrând procedee de construcție tradițională, atât copilul român, maghiar și slovac, cât și alți copii din țările europene (mai bine cercetate sub aspectul acesta decât țările asiatice), îmbogățesc mereu forma lingvistică, însușită inițial cu imagini și teme noi, împrumutate fie din folclorul adulților (cântece, basme, obiceiuri, strigături), fie din materiile studiate în școală (istorie, geografie), fie din realitatea înconjurătoare. Numărătorile trec dintr-un repertoriu local în altul, sau, în cazul nostru, dintr-un repertoriu aparținând unei limbi, în alta. Cunoscutele numărări ce încep cu formula "an, tan, tina" sau "an, tan, tenu", frecvente la copiii de pe întreg teritoriul românesc, se întâlnesc tot în aceeași măsură și la copiii maghiari și slovaci.

Nici jocurile de grup nu fac excepție de la împrumuturi. În Suplacu de Barcău, copiii slovaci cunosc și practică jocul de ghicit: *Deschide-ți urechea bine, să vedem ghicești ori ba alături de versiuni slovace sau maghiare.*

În afara jocurilor tradiționale se disting și cele dobândite,

preluate de la adulți sau prin mijlocirea acestora. Pe lângă așa-zisele jocuri de "petrecere" descrise de George Pitiș, provenite din repertoriul adulților și atestate în Transilvania până în zilele noastre, se completează imaginea unor jocuri vechi din Ardeal, practicate de către copiii tuturor naționalităților locuitoare în această parte a țării.

Mostre de joc din primele decenii ale secolului trecut s-au păstrat până în zilele noastre. Dintre acestea fac parte și cunoscutele jocuri de grup ce amintesc de obiceiurile de pețire a miresei. Românii cunosc o largă răspândire a jocului cântat *Venea un prinț călare* (cu variantele *Sosește-un domn din București* sau *Două doamne din București*, ... *adio, dio, da*). Jocul este îndrăgit în aceeași măsură și de copiii unguri sau slovaci, cunoscut la ei sub variantele (în traducere): *Două doamne din Indive* sau *Venit-am noi din Ninive*, ... *Ninive, Ninive*. Asemănarea dialogului dintre varianta românească și cea slovace, spre exemplu, este izbitoare, jocul bucurându-se de o mare trecere atât la noi, cât și la copiii din Slovacia și Cehia. Texte asemănătoare cu cele atestate de colecția Emiliei Comișel pot fi identificate pe toată valea Barcăului, în diverse limbi:

"Venit-am doamne-n București / 'N București, 'n București, / Adio, dio, da! / - și anume ce dorești, / Ce dorești, ce dorești ? / - Dorec o domnișoară ..." ⁹

Încă de la jumătatea secolului trecut, cercetătorii atrăgeau atenția asupra faptului că "în regiuni bi- și trilingve ca în Ardeal sau Banat, nu rareori comunitatea între naționalități în folclorul copiilor ia aspectul unor recitative hazlii în cuvinte împerechiate în amândouă limbile." ¹⁰

Aceste câteva observații și constatări pledează și pentru caracterul particular al foclorului copiilor de pe valea Barcăului și, în general, din spațiul transilvănean, element de cultură ce se afirmă tocmai în existența unui raport bipolar: acela al manifestării atât a formei, cât și cea a alterității, prin acceptarea, până la împrumutul integral, a unor elemente din repertoriul de joc aparținând uneia sau alteia dintre naționalități.

Florin CIOBAN

(text apărut în "Izvorul", revistă de etnografie și folclor, publicație a Institutului de Cercetări al Românilor din Ungaria, nr. 29, 2008, Giula, pp. 54-57)

Note:

¹Alexandru Bogdan: *Cântece de copii și jocuri*, Editura Ciucu, Brașov, 1905

²Ovidiu Papadima: *Adolf Schuller și folclorul românesc*, în vol. *Literatura populară română*, București, Editura pentru Literatură, 1968, p. 138

³Dora Aebi: apud Roger Pinon, op. cit., p. 109

⁴Informator : Pavel Beidac, 34 ani, loc. Foglaș, jud. Bihor, anul culegerii -2003

⁵Emilia Comișel: *Folclorul copiilor*, Editura Muzicală, București, 1982, p. 65

⁶Informator: Bede Maria, 11 ani, loc. Ip, jud. Sălaj, anul culegerii - 2002

⁷Informator: Solanki Rozalia, 65 ani, loc. Suplacu de Barcău, jud. Bihor, anul culegerii - 2002

⁸idem

⁹Informator: Pop Veturia, 76 ani, loc. Suplacu de Barcău, jud. Bihor, anul culegerii - 2000

¹⁰*** : *Cronica ședințelor de comunicări științifice ale Institutului de Istorie Literară și Folclor*, în *Studii și cercetări de istorie literară și folclor*, vol. II, București, 1953, p. 267

120 de ani de eternitate eminesciană (15 iunie 1889 - 15 iunie 2009)

Timpul văzut și timpul *auzit* în poemul *Melancolie*

Celebra gravură a lui Albrecht Dürer, **Melancolia** (1514), fixează în prim-plan un înger meditativ cu capul sprijinit pe mâna stângă, în timp ce în dreapta ține un compas, într-un decor ce amestecă instrumente și corpuri geometrice. Fundalul tabloului e de sugestie cosmică. Deasupra capului figurii centrale atârână o uriașă clepsidră, în vecinătatea unui clopot cu frânghia întinsă oblic, semn că bate. Cântarul aflat în echilibru și scara care se înalță spre cer sau, poate, se îndreaptă spre adâncuri, indică legătura dintre pământ și tărie. Acea privire plină de interogații din ochii îngerului, sufocat de instrumente măsurătoare, este a unui martor condamnat să asiste la curgerea implacabilă a lumii.

Dar acest gen de reflecție melancolică a caracterizat cu precădere sufletul romantic. De aceea, nu poate exista mare poet care se revendică de la această atitudine, fără să aibă o *melancolie* a lui.:

*Trecut-au anii ca nori lungi pe șesuri
Și niciodată n-or să vie iară.*

Norii din imaginea eminesciană de mai sus sunt epifanii, sunt zburcimatele metamorfoze ale chipului uman, de la embrionul primordial, până în pragul făpturii scheletice. Comparația pare atât de spontană, că doar epitetul *nori lungi* abate contextul spre himera poeziei. Într-un alt loc:

*Se bate miezul nopții în clopotul
de-aramă
Și somnul, vameș vieții, nu vrea
să-mi ieie vamă.*

E ales întunericul în stare pură pentru a putea *asculta* dramaticul plâns al timpului care trece. Miezul nopții de aici ne amintește cumpăna în echilibru din **Melancolia** lui Dürer, ori scara cu direcție incertă din aceeași gravură. Miezul nopții reprezintă un nod confuz al timpului, un punct fără umbră pe firul curgerii sale. Într-un astfel de context e exclusă orice cunoaștere vizuală a trecerii. Având în vedere fluiditatea motivelor majore din artele vizuale în proximitatea poeziei, precum și viceversa, potențialitatea *contaminării* benefice cu **melancolie** poate conduce încă la spectacolul contemplării interpretative.

Melancolie se cheamă /.../ *această poezie a lui Eminescu ale cărei versuri finale sunt ca o pădure de Andreescu* releva,

într-o fericită punere față-n față a celor doi artiști, Andrei Pleșu (conf. Andrei Pleșu, **Pitoresc și melancolie**, Ed. Univers, Buc., 1980, p. 99). Shițând un univers al melancoliei, desigur, nu în accepțiunile sale pe care și le revendică psihiatria, ca anxietate cronică, ci numai ca motiv în artele plastice, eseistul constată că aceasta se află *sub semnul lui Saturn și al Lunii* (conf. op. cit., p.73).

Versiunea definitivă a poemului, cea tipărită în *Convorbiri literare* la 1 septembrie 1876, debutează cu un peisaj în cadrul căruia luna e surprinsă ca *un obiect izolat al cerului, astru solitar către care privirile sunt răpite* (s.m.V.M.) (conf. Tudor Vianu, **Studii de literatură română**, Editura didactică și pedagogică, Buc., 1965, p.265):

*Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă
Prin care trece albă regina nopții moartă.*

Cum vedem, textul **Melancoliei** se situează de la început sub zodia atât de specifică motivului, care este cea selenară. Cele două versuri deschid **primul plan** al poemului, predominant vizual, căci spațiul celest se constituie ca mormânt al lunii. Imaginea poetică se susține prin elemente de recuzită oportună în procesiunile funerare: intonație de requiem: *O, dormi, o, dormi în pace*, apoi, un lexic adecvat: *mormânt albastru, pânze argintie*, sau metafore sprijinite pe analogii: *mausoleu-ți mândru, al cerurilor arc*. Ochiul, căci el e solicitat aici, percepe în acest mozaic imagistic tendința de antropomorfizare a *actorilor cosmici*, luna fiind *regină și adorat și dulce al nopților monarc*, deprinderea deplină cu astrul mort făcându-se prin emistihul: *printre făclii o mie*. Asta, în virtutea simbolisticii cuvântului **făclie**, care lui George Călinescu, dar și lui Gaston Bachelard le sugerează *recluziunea în odaie*. Același cuvânt, ca succedaneu al astrului mort, mai poate semnifica și rațiunea în noaptea existențială.

În continuare, cititorul devine martorul separării celor două entități: spectacolul celest și jocul imaginilor de pe pământ. Eul poetic și-a *apropiat*, printr-un exercițiu magic, reprezentăția cosmică, iar apoi, combinând-o cu cimitirul de pe pământ, le privește cu un acut simț al fantasticului :

*Bogată în întinderi stă lumea-n promoroacă,
Ce sate și câmpie un luciul vâl îmbracă;
Văzduhul scânteiază și ca unse cu var
Lucesc zidiri, ruine pe câmpul solitar.*

În cadrul de mai sus, luna moartă capătă o putere malefică, pentru că e asociată cu ruina, devenind la rândul ei *tărâm al morții, semn al timpului*, căci, prin opoziție cu Soarele, ea cea mai mare parte din an lipsește de pe cer (conf. Gilbert Durand, **Structurile antropologice ale imaginarului**, Editura Univers, Buc., 1977).

În plan fizic (și metafizic), arcurile albe ale luminii, pânza argintie, promoroaca târzie a toamnei sunt înlocuite de **cenușiu**, amestec de culori reprezentat printr-o pasăre însingurată, care devine puntea de fuziune dintre cavoul sideral și necropola terestră:

*Și țintirimul singur cu strâmbe cruci veghează,
O cucuvaie sură pe una se așează.*

Mai departe, în locul vizualului, se instalează o muzică de tragice sonorități romantice echivalând cu contragerea din timpul istoric și situarea într-un fantastic din *illo tempore*:

*Clopotnița trosnește, în stâlpi izbește toaca,
Și străveziul demon prin aer când să treacă
Atinge-ncet arama cu zimții-aripei sale
De-auzi din ea un vaer, un aiurit de jale.*

În prelungirea acestei imagini apare un alt motiv, cel al bisericii ruinate, care antrenează și cel de-**al doilea plan** al poemului. Acest nou simbol, cu deschideri multiple, dintre care una e *imaginea sufletului înstrăinat* (conf. Ioana Em. Petrescu, **Eminescu-Modele cosmologice și viziune poetică**, Editura Minerva, Buc., 1978, pp.56-64) ne va însoți în partea finală a textului. Poetul însuși, într-o versiune redactată la Viena între 1871-1872, sfârșea prin interpretarea simbolului :

Și-n sufletu-mi ce fuse biseriță sfântă (s.m. V.M.)

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

Drept preot e un greier, ce gânduri triste cântă.

*În el icoane șterse cu fețele pătate
Sunt visurile mândre ce le-am avut odată,
Visuri cari de îngeri din cer mi-au fost venite.
Azi însă-n al meu suflet stau stinse și urâte,
Cuprind încă ca mumii iconostasul lor.
Vergina ce stă moartă pe masa din altar
E-amaru-mi - pe vecie el a murit de-amar.*

Ca artă succesivă, poezia conține în structurile ei latente ovidianul motiv *tempus edax rerum* (*timpul care roade*, într-o traducere liberă), căci ritmul și măsura indică o succesiune ordonată, aproape mecanică, a unităților temporale. Iar aceste componente prozodice sunt puse în slujba unei percepții auditive a timpului. În **Melancolie**, această deschidere spre straturile dense ale textului e servită de alte câteva simboluri asupra cărora vom stăruii puțin. Va fi vorba despre timpul *auzit* în patru dintre ipostazele eminesciene cele mai caracteristice: **greierul, cariul, clopotul și toaca**. Primele două sunt succedaneu primordial pentru mașini rudimentare de măsurat timpul, dar pe unități mici, fără contiguitate. De aceea, ele produc sunete derizorii, marcând într-un fel efemeritatea umană, raportată la timpul cosmic. Greierul chiar vizualizează imaginea timpului, fiind, morfologic, o insectă - clepsidră. Cele două microsimboluri sunt complementare într-o sugerată ordine ecleziastică:

*Drept preot toarce-un greier un gând fin și obscur,
Drept dascăl toacă cariul sub învechitul mur.*

Clopotul - printr-o vibrație primordială - vine să nuanțeze sunetul subtil al revelației divine, iar toaca e chiar unitate de referință temporală în limba vorbită. Mai mult, ea are și conotații apotropaice. În fine, aș mai remarca și prezența unor - să le zicem - *ceasuri solare*, dar care măsoară un timp stins:

Abia conture triste și umbre au rămas. (s.m. V.M.).

Ultimul plan al poemei se deschide cu corespondența dintre credința moartă și sufletul înstrăinat. Imaginile își extrag seva dintr-un sentiment al devitalizării timpului, devenit contemplare inutilă, fragment gol al existenței:

*Credința zugrăvește icoanele-n biserici -
Și-n sufletu-mi pusese poveștile-i feerici,*

*În van mai caut lumea-mi în obositul crier,
Căci răgușit, tomnatec, vrăjește trist un greier.*

Greierul din planul anterior, care era o realitate fizică, component al peisajului, devine aici un *reprezentant alegoric al poetului* de felul celor despre care vorbește Jan Starobinski, comentându-l pe Baudelaire. Înseși atributele acestui paria spiritual se agravează: *Căci răgușit, tomnatec, vrăjește trist...*

Greierul și cariul din această parte a textului, mai mult decât în precedentă, sunt trepte spre un personaj dramatic, care va vorbi prin gura poetului, traducându-i propria existență, situată într-un timp crepuscular:

*Și când gândesc la viața-mi, îmi pare că ea cură
Încet repovestită de o străină gură
Ca și când n-ar fi viața-mi...*

Vocă solemnă a poetului ia aici forma ecoului spart pe care îl trimite pădurea lui Andreescu și din care *abia conture triste și umbre-au mai rămas*.

Viorel MUREȘAN

Caiete Silvine

Maria Vaida, *Ochiul care a trecut dincolo de Noapte*

Amplu și documentat studiu monografic, teză de doctorat ce l-a avut ca profesor coordonator pe cunoscutul universitar Mircea Popa, volumul *Gheorghe Pituț - Ochiul și Noaptea* semnat de doamna Maria Vaida a fost apreciat chiar de la lansarea în cadrul Sesiunii Internaționale de Comunicări organizate de Centrul de Cercetare a Imaginarului Alba Iulia, la 28 martie a.c. Abundența informațiilor și complexitatea sau noutatea interpretărilor, corectarea unor date eronate strecurate în analizele sau exegezele anterioare, dar, mai ales, analiza exhaustivă și competentă a tuturor segmentelor operei - de la poezie la proză și publicistică, de la traduceri la literatură pentru copii sau la corespondență - susțin, confirmă calitatea studiului extrem de laborios.

Scopul declarat al autoarei, regăsit în consistenta prefață care fixează și coordonatele lucrării este, pe de o parte, receptarea și interpretarea operei de pe poziția unui psihianalist al literaturii, iar pe de altă parte, combaterea argumentată a "etichetărilor tendențioase" (așa cum inspirat le numește autoarea), etichetări aplicate sistematic operei și autorului.

Demersul critic, oscilând între subiectivitate constructivă (venită din originea bihoreană comună a autorului și a "interpretei"), patos și eleganță a frazei atunci când e vorba de conturarea biografiei (în capitolul inspirat intitulat *Indici matriciali și răscrucea existențială*) și obiectivitate, sobrietate și pertinentă a interpretării atunci când e vorba despre opera autorului, e centrat pe devoalarea și problematizarea temelor, motivelor și conceptelor care dau specificul creației lui Gheorghe Pituț. Bibliografiei impresionante, autoarea îi alătură, la finalul studiului, o addenda care conține fotocopii ale unor manuscrise, documente școlare și fotografii (unele inedite) și, ca un corolar al operei, capitolul *Între contestare și acoperire* ce cuprinde, într-o interesantă manieră de punere în oglindă, o demontare a opiniilor nefondate privind opera lui Pituț și un crochiu de aprecieri critice care susțin îndreptățita re poziționare a autorului.

Aflată în căutarea "genezei lumilor imaginare", Maria Vaida decupează din biografia autorului, în mod inedit, perioada "călătoriilor europene", perioadă considerată determinantă pentru evoluția omului de cultură. Intuim aici o încercare de delimitare a celor trei factori marcanți ai personalității: astfel, dacă în *Periplu biografic* ereditatea și educația sunt constantele urmărite, a doua parte a capitolului adaugă educației

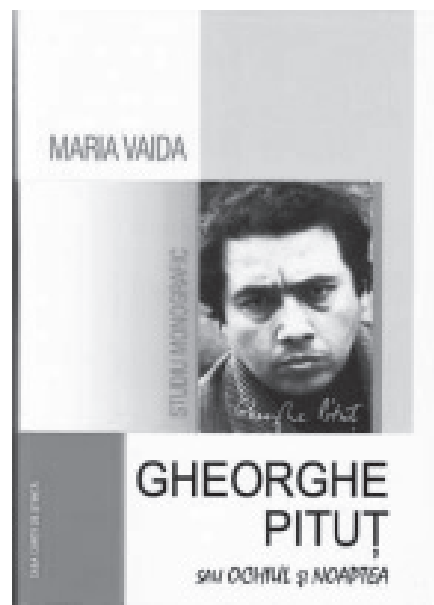
decisivul factor mediu, într-o manieră ce amintește de Marthe Robert în *Începuturile romanului sau romanul începuturilor* sub aspectul psihanalizării componente biografice.

Prezentarea universului operei lui Pituț debutează cu analiza celei mai consistente componente a creației sale, lirica, analizată în extenso, de la enumerarea simbolurilor care "redefinesc semnele esențiale ale lumii (...) dobândesc echivalența unei trăiri mitice, în rostul lor primordial" (p.72), continuând cu "anamneza", evoluția semnificației acestora ca într-un veritabil tratat de poetică a simbolurilor. Ochiul și noaptea, timpul, dimensiunea telurică, himericul sau religiosul, universurile plurale sunt doar câteva dintre axele creației lirice urmărite, dincolo de aprecierile critice deja existente, încercându-se demonstrarea funcției compensatorii a scrisului care, și în cazul lui Pituț, e "mijlocul ideal de descătușare a energiilor afective, reprimite sau stânjenite în planul existențial curent" (Al Oprea, *Fața nevăzută a literaturii*, București, editura Eminescu, 1980, p.130). Complexitatea studiului vine, așadar, din dublarea calității de biograf, istoric și critic literar cu cea de semiotician și psihianalist al literaturii.

Capitolul al doilea, centrat pe dimensiunea epică a creației, re poziționează atât opera *Oficiul Universal* și *Aventurile marelui motan criminal Maciste*, cât și două specii slab reprezentate în proza românească și privite cu oarecare reticență: romanul minimalist și romanul alegoric. Realizând o adevărată hermeneutică a celor două specii epice, identificând particularitățile compoziționale, stilistice sau naratologice, autoarea evidențiază componenta ludică și simbolică ce prefigurează literatura pentru copii a lui Pituț asupra căreia se oprește în capitolul VII, corectând un "eșec editorial" generat de o ilustrare grafică neadecvată.

Activitatea de traducător este rezultatul călătoriei de studii în Germania, dar și al pasiunii pentru poezie. Analiza actului traducerii este dublată de un demers comparatist, care pune față în față traduceri ale lui Pituț și ale Gretei Tartler, având ca punct de pornire poezia Hildei Domin.

Conturând pe deplin personalitatea lui Pituț, capitolul dedicat publicisticii pornește, în stilul deja recognoscibil al autoarei, de la fixarea rolului, a poziției presei în cultura unei nații sau în ansamblul operei unui autor. Integrând activitatea de gazetar printr-un fir biografic aproape invizibil care străbate întregul volum în ansamblul creației lui Pituț,

capitolul tratează cu obiectivitate valoarea inegală a articolelor sau valoarea inferioară a acestora în comparație cu cele ale colegilor de generație. Dincolo de carențele constatate, e surprinsă chintesența valorii gazetarului Pituț, "pregnanța intelectuală, onestitatea, trăirii și originalitatea scrisului" (p.203). Portretist, critic literar, observator al fenomenului literar în ansamblul lui sau al vieții în genere, Pituț prefigurează sau reia în publicistică marile teme ale creației, dar și problemele fundamentale ale umanității.

Literatura de graniță este completată prin capitolul VIII, corespondența constituind, în viziunea autoarei, "forma de reflectare în oglinda neșlefuită a timpului" (p.243), atestând "preocupările, relațiile, visele și frământările" (p.243). Celor șase scrisori ce-i au ca destinatari pe Dumitru Țepeneag și Laurențiu Fulga, autoarea le adaugă primul interviu al scriitorului, acordat lui Ioan Goldiș, redactor-șef al revistei "Pagini de ucenicie" din Beiuș și un interviu acordat autoarei de părintele Ioan Pituț, fratele mai mic al poetului.

Fără îndoială, dincolo de valoarea documentară, științifică, lucrarea doamnei Maria Vaida răspunde unei necesități de redare, în circuitul deschis al marilor oameni ai literaturii române, a unui scriitor ardelean pe nedrept marginalizat. Mai mult, dacă am accepta să intrăm într-o polemică temperată cu vocile care considerau prea "entuziastă" evocarea lui Pituț, am avea un simplu și cuprinzător răspuns: suntem în fața unei cărți mari, evocare a unei la fel de mari personalități a literaturii și culturii române.

Carmen ARDELEAN

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

Comoara din Dealul Magiarului

O carte de mărturisiri, dublată de ficțiune și asezonată cu personaje desprinse din realitatea scriitorului, ne propune sălăjeanul Artemiu Vanca prin volumul **Comoara din Dealul Magiarului**, apărut la Editura Contrast din București, o carte de aventuri adresată copiilor între 7 și 70 de ani. Acțiunea, cum însuși mărturisește în *Cuvânt înainte*, are loc în vara anului 1947, într-un spațiu paradisiac, al copilăriei autorului, Valea Banului din județul Sălaj, iar timpul este unul marcat de istorie și devastat în urma celui de-al Doilea Război Mondial.

Volumul este gândit ca un serial de istorisiri, legate prin personajele pitorești și lumea arhetipală a satului transilvănean, un univers desprins parcă din povestirile lui Creangă, însă nu la fel de savuros ca al marelui povestitor.

Subiectul simplu se construiește în jurul mitului unei comori care se spune că ar fi îngropată în Dealul Magiarului încă din "timpul stăpânirii turcești". Gândul descoperirii acesteia îi preocupă din ce în ce mai mult pe copiii care văd o salvare din greutățile cotidiene, o posibilitate de a-și continua studiile, dar și o desăvârșire spirituală prin achiziționarea de cărți: "Cred că aş opri și pentru mine niște bani să-mi cumpăr o bicicletă,...un stilou...și...multe, multe cărți".

Discursul este pe alocuri forțat să păstreze verosimilitatea și culoarea locală, iar personajele construite în tușe simple păstrează ceva din înțelepciunea arhetipală: "Veranda, filegoria, cum i se mai zicea în Ardeal, era acoperită cu iedera. (...) Cele două turturele, din colivia de pe târnaț (pridvor), îl salutară și ele cu un gungurit vesel. Bunicul, un bătrân de 70 de ani, micuț și rotofei, se afla pe verandă răsfoind o carte și așteptând ca bunica să-l poftască la masă".

Curiozitatea juvenilă a copilului îl obligă pe bunic să țină lecții de istorie din timpul stăpânirii turcești în județul Sălaj, însă autenticitatea este voalată datorită nevoii de explicitare pe care o simte autorul, acest lucru diminuând frumusețea și veridicitatea discursului narativ: "Ba, mai mult, au început să roadă și tot ce-i lemn: ieslele și soșii (stâlpii) de susținere a grajdului". Folosirea exagerată a explicațiilor contravine actului artistic și narațiunea se transformă în *Dicționar explicativ*: "Flăcăii și fetele se întorceau de la «danț», cum i se zicea horei în sat".

Limba urbană atât de familiar autorului umbrește povestirea care se vrea a fi una tradițională, a unui timp care nu permite să fie intimidat de transformările și inovațiile societății contemporane: "Amândoi au fost surprinși de descoperirea făcută de Cornel și Ștefan și, evident, și eu am manifestat dorința de a participa la acest «proiect»".

Portretele pitorești nu lipsesc din narațiune, iar personajele precum Găvriloaia, bunica lui Mihai, "o femeie în vârstă, deșirată, dar foarte

vioaie pentru vârsta ei", "un fel de trepăduș al satului" păstrează ceva din savoarea tradițională prin discursul și autenticitatea rostirii: "O, țuca-ți-aș gura, că de mult nu te-am mai văzut. D-apoi, arăți de parcă amu ai ieșit din copârșeu! De ce ești așa pierit copile? Nu-ți dă doamna învățătoare de mâncare? Ia vino până aici să te pipăie baba un picuț".

Povestirea glisează pe marginea etosului popular, redând tradițiile locale cum ar fi împletitul de damigene, sau superstițiile transmise din bătrâni (mama mi-o descântat și mi-o stins tăciuni de multe ori când i s-o părut că sunt deochiat) înrădăcinate în conștiința populară.

Descrierile uneori lirice, dau contur peisajului local, însuflețindu-l: "Livada era raiul fluturilor, albinelor și al cosașilor, iar zumzetul lor domina registrul ei sonor. La fiecare pas al copiilor, lăcustele ascunse în iarbă făceau salturi mari în aer".

Convinși de existența comorii, copiii pornesc o aventură inițiată prin pădurile ce înconjoară satul, iar glumele joviale despre comoară nu lipsesc din dialogul inocent al celor mici: "Poate ne împiedicăm de ea, glumi Mihai". Erijându-se în adevărați arheologi, ei caută semne vizibile, "fundatii rămase la suprafață", "urme de ziduri", "resturi de cărămizi sau de alte materiale de construcții".

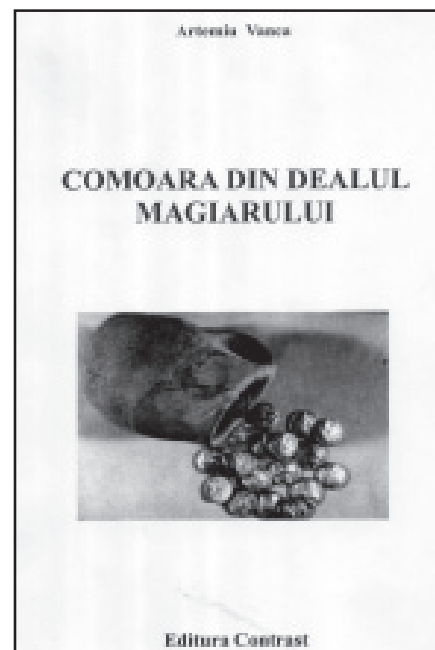
În peregrinările lor mundane descoperă o grotă, motiv de suspiciune, apoi o groapă ce s-a dovedit a fi prea neîncăpătoare pentru "ditamai comoara".

Autenticitatea rezidă din amănuntele pe care naratorul ni le oferă, iar ochiul vigilent și familiarizat cu locurile recunoaște detaliile. În această narațiune pactul autobiografic se interferează cu cel romanesc: "La Unghitau se putea ajunge mergând de la Podul Magiarului, de-a lungul Vâlceleii, până la vărsarea ei în Vale și apoi, încă puțin, în sensul de curgere al apei".

Descoperirea amintește de tehnica rebreriană, în narațiunile căruia aceasta devine o poartă spre lumea ficțională, având menirea de a topografia spațiul și a da autenticitate relatării.

Inițierea copiilor este și în universul feminin când, într-un episod, Ștefan și Cornel, protagoniștii neofiți ai relatării, descoperă nuditatea unor "frumuseți locale" aflate la scaldă, camuflete de sălcii și arinii de pe mal.

Pentru a descoperi proveniența comorii, băieții apelează la descântecul Găvriloaiei, personaj mitic, cunosătoare a acestei practici arhetipale, transmise prin viu grai din generații: "*Vă înconjur și vă poruncesc banilor să ieșii afară, precum a poruncit Dumnezeu în Dealul Vavilonului, de-au ieșit din deal multe feluri de hrană pentru oamenii flămânzi ai Israelului. Așa poruncesc și eu acestui loc să sloboadă banii afară. Banilor, până acum ați fost ai pământului, dar de acum înainte sunteți ai noștri, cei care suntem aici. Și vă stropesc cu apă de la casa lui Dumnezeu, ca să nu să*

poată apropia de voi Diavolul".

Expediția continuă însă nu fără peripeții; copiii sunt invadați de puricii care "joacă tontoroii pe corpurile lor", convinși fiind că duhul comorii i-a pedepsit.

Pădurea devine spațiu al inițierii, ascunde mistere ca acela povestit de Costel despre Fata Pădurii, o faptură neverosimilă ce înspăimântă feciorii din sat pe care-i ademenește și "vre să se culce cu ei", iar "feciorul cu care s-o culcat nu se mai însoară, nu mai poate iubi pe nimeni. Îi duce ei dorul"; poveste ce conservă mitul ielelor și amintește de narațiunile lui Eliade și de superstițiile ce se consumă în universul tradițional.

Descoperirea comorii îi antrenează pe băieți într-un adevărat ritual: găsirea buruienii, Vârtejul pământului, ziua de post și spovedania, toate deven instrumente ce fac parte din recuzita materială și spirituală, necesare pentru realizarea descântecului. Însă Providența este neîndurătoare și îi va pedepsi pentru nesăbuiința lor, astfel povestirea ia o întorsătură moralizatoare: "de acum înainte cea mai bună minciună este adevărul". După așa o pățanie în care își riscă viața, bunicul afirmă: "Copiii ăștia nu-s proști deloc! (...) Judecă precum oamenii mari, dar se poartă ca niște copii", iar pedeapsa vine și din partea părinților care hotărăsc o corecție pentru fapta comisă.

Paginile de istorie se armonizează cu cele de literatură și folclor, menite a defini și contura zona Văii Banului: "La 1660, principe al Transilvaniei era Gheorghe Rakoczi II. La 22 mai 1660, acesta a fost înfrânt și rănit grav, într-o bătălie cu turcii, care a avut loc la Florești, lângă Cluj", poveste relatată de Onița ce are menirea de a-i lămuri pe băieți în legătură cu comoara.

Cartea devine dintr-o anume perspectivă o monografie a satului sălăjean: "Mai departe era Togul,

un grup de case răzlețe, izolate de sat, apoi, Coastea, islazul satului și, în fine, pădurea Dosul, cea mai mare din sat. Se vedeau și satele vecine Ban, Mal, Pericei", iar limbajul regional dă savoare lecturii.

Narațiunea poate fi amendată pe alocuri cu excesul de explicații nepermise într-o scriere cu pretenții literare, de asemenea jargonul devine supărător într-o povestire tradițională: "Ar fi

extraordinar ca bușteanul acesta să fie reperul căutat! continuă el. Asta zic și eu bombă!"; amestecul de registre bulversează cititorul, iar dialogul pe alocuri facil este dublat de erori literare și gramaticale ce nu scapă cititorului avizat: "Cornel avea să recite *Lucefărul* de Mihai Eminescu, cu toate cele 94 de strofe ale sale, învățată încă anul trecut, în schimbul unui

briceg promis de tatăl său".

În ciuda acestor sincope și stângăcii, cartea devine interesantă prin informațiile cu aspect documentar, realizând o panoramă a unui județ ce nu a prea fost surprins în scrierile artistice; e un exercițiu, care, desigur, impune un efort de stilizare pentru a deveni literatură.

Imelda CHINȚA

Ecumenismul fricii

Dantelă de Babilon e încă o formulă narativă pe care o încearcă Melania Cuc, una care îi impune restricții, dar îi și deschide un orizont nu mai puțin generos, acela al psihologiilor umane.

O narațiune la persoana întâi, cu autoarea protagonistă în pielea unei jurnaliste, "o jurnalistă fără de minte, ce și-a propus să ajungă și să transmită știri de pe linia întâi a unui front fără pifani și fără ordin de zi pe cazarmă", într-un exercițiu profesional imaginar, într-un teritoriu cu dimensiuni de fenomen: terorismul, luarea de ostatici, de prizonieri civili. O experiență limită, cu mare încărcătură de risc, prin care au trecut atâți jurnaliști și nu numai.

Nici pentru naratoare lucrurile nu sunt bine definite, limpezite: "Nu știu dacă dorm și trăiesc un coșmar, nu știu nici dacă sunt trează și martoră la nebunia umană".

E o narațiune în care îți arată fața unui ecumenism al fricii, al vinei comune, cu solidaritatea, speranța și lașitățile lor: "Musulmanii, creștinii, budiștii, iudeii, brahmanii și ateii, toți suntem amestecați, facem parte, avem o vină anume".

Un roman al spațiului închis, în care contează doar dimensiunea interioară, lăuntrică, accentele fricii și ale licăririlor de speranță.

Un roman psihologic, într-o curgere firească, clasică, cu respectarea rigorilor genului. Cu foarte multă artă în a decupa detalii, în a le da relief, încărcătură de simbol.

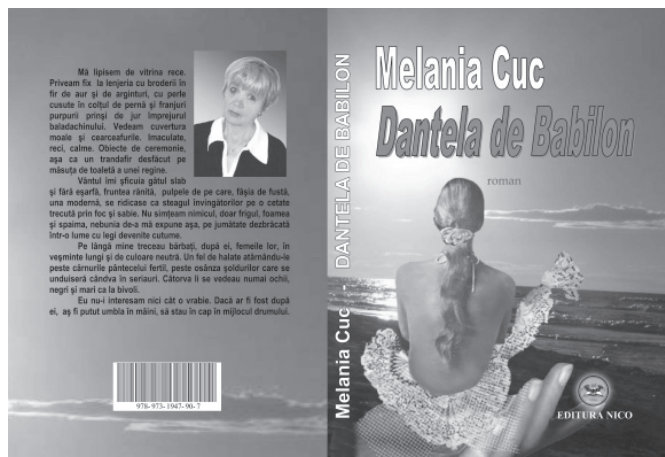
Dar și analiză sub raport religios, a unei lupte fratricide, în spațiul matrice al creștinătății, între "reprezenți ai două seminții din triburi vechi și trecute în egală măsură prin sita și dărmonul vremurilor, pentru a nu uita pentru ce se urau de moarte".

Sub cerul Bagdadului se derulează și acest război psihologic, dincolo de cel real, cu mize oculte, "într-o aerogară asediată și în care câteva zeci de civili, care au nimerit la locul și timpul nepotrivit - facem obiectul negocierilor dintre autoritățile militare internaționale și teroriștii fără frontiere".

Lelia sau Laila e personajul care intră în ecuația condiției de ostatică, cu timp și răstimp pentru incursiuni anamnetice, pentru evaluarea unor fapte din biografia sa. Ca într-un fel de explicare a hazardului de a se afla în loc nepotrivit la moment nepotrivit.

Dar e și prilej pentru a constata că "teoria supraviețuirii sub frică, nu funcționează fără recurs la umilință", pentru că cei prinși în lupte străine de ei au ca "punct comun dorința de supraviețuire", ori această dorință îi face pe mulți să lase garda jos.

Așteptarea, ca însăși un "personaj", dezvoltă trăsături de caracter, gesturile dau măsura profilului fiecăruia în parte, fie terorist, fie prizonier. Până la un loc, această stare amintește

de **Deșertul tătarilor** a lui Dino Buzzati.

Melania Cuc știe să contureze cu abilități de pictor, din câte o tușă de culoare, portrete... psihologice: Laila, soldatul mercenar, Manda, Arnadze, adolescentul paralic, Salomeea, văduva veterinarului din Egipt, Johnathan, Barby, Cecilia,... un fel de Arcă a lui Noe pentru seminția umană, de vârste și categorii sociale diferite, de etnii diferite, printre care se află și români, răătăciți ai sorții.

Nu mai puțin reușit e portretul colectiv, de turmă sau de "cloacă", "o ceată de prizonieri aduși la limita sălbăticiei", cum îi numește autoarea, cu solidarități și egoisme, cu gesturi când emoționante, când comice în tot tragismul lor, hilare, absolvite de orice logică, atunci când nu par absurde sau cel puțin nelalocul lor. Ori ținând de logica de circumstanță, cea care face posibile "fraternizări", precum alăptarea de către Barby, albă, a copilului unei negrese, căreia i-a secat laptele matern. ("Gheața dintre două mame, dintre două rase umane, a fost gata spartă".)

Dantelă de Babilon, o ficțiune literară, are toate datele realului, se hrănește dintr-o cazuistică bogată, trecând dincolo de relatarea jurnalistică, de imaginea de suprafață, atingând resorturile intime ale trăirilor posibile în situații limită.

Ficțiunea are verosimilitate, chiar dacă nu are suport real, concret. E o lume posibilă, dincolo de real, dincoace de imaginar.

Melania Cuc nu duce lucrurile spre un carnagiu. Ea preferă carnagiul sufletească, cel în care e schilodită și atitudinea în fața libertății. Lăsați de izbeliște de către teroriști, prizonierii de ocazie își pierd busola: "Nu mai e zid, nici tavan. Suntem liberi! Liberi. De ce nu plecăm?! De ce am pleca?.." Aceasta pentru că lupta nu se dă cu dușmanul din afară, ci cu cel dinlăuntrul fiecăruia: "Dacă suntem prizonieri, suntem închiși doar în propria noastră lașitate".

Nicolae BĂCIUȚ

"Niciodată nu am vroit Să îmbătrânesc Dar clopotul templului bate"

Am primit cu bucurie cartea de haiku-uri a d-lui Ion Pițoiu-Dragomir și am citit-o cu atenție și curiozitate, în egală măsură, pentru că nu am mai citit haiku-uri în limba română care să respecte atât forma cât și fondul, adică: 3 versuri, 17 silabe, să îmbine eternul cu efemerul, să exprime stări și sentimente.

FRUMOSUL este universal - flori de ciureș, crizanteme, nuferi, petale roșii, pin, arțar, bambus, toate se întâlnesc în carte.

Luna și soarele răsar și apun la fel; diferit este modul cum vezi, cum simți și cum exprimi aceasta. Există un haiku tradus în românește care sună așa:

"Lanul de rapiță

Luna la răsărit

Soarele la apus" și pentru mine imaginea, culoarea, mirosul mieriu-dulceag pe care îl simt atingând sublimul.

Și în cartea d-lui Pițoiu luna și soarele veghează natura și accentuează sentimentele.

Toate anotimpurile sunt cuprinse în carte: primăvara cu **"muguri pe crengi"**, vara cu **"raze de spice"**, toamna cu **"arțarul care pune sânge pe zare"**, iarna - o **"câmpie albă sub un cenușiu cer tris"**.

De multe ori în liniștea pavilionului de ceai sau într-o expoziție, lângă un aranjament floral specific, ikebana, găsim și un haiku sau titlul unui haiku ce completează sau facilitează înțelegerea mesajului transmis de aranjamentul floral.

Pentru că nu știu să fac analiza literară a cărții, eu fiind numai **"cititorul obișnuit"**, las în seama specialiștilor această problemă, eu ocupându-mă numai de ceea ce mă interesează: ce imagini îmi sugerează haiku-urile și cum aş putea să le transpun într-o altă formă de expunere,

în ikebana.

Am ales 3 haiku-uri: PODOABE, ARCADE, SINGURĂTATE, și am utilizat 17 elemente: vase de forme și culori diferite, suporturi special denumite "kenzan", pietre, scoici, plante diferite - pin, bambus, crin, orhidee, anturium, frunze, perle, evantai și unul din elementele primordiale - apa.

În primul aranjament, **"ARCADE "**, am folosit un vas cu o floare specială care seamănă cu un coif de samurai, în care am adăugat două frunze de SANSEVIERA o plantă perenă, veșnic verde. Frunzele au formă de sabie, sugerând cele două săbii de dimensiuni diferite de care samuraiul nu se desparte niciodată.

Arcadele crinului imperial "pun miresme pe zare" și sugerează trecerea timpului, floarea fiind complet deschisă

Al doilea aranjament, **"SINGURĂTATE"**, are ca element principal pinul, unul dintre cele șapte plante care pot alcătui singure o ikebana și care simbolizează viața lungă, vigoarea, perenitatea. Principiul trecerii timpului se găsește reprezentat pe aceeași creangă, conul "bătrân" de anul trecut și "mugurul de con" care abia se formează. Luna singuratică și îndepărtată lăcrimează verde - gălbui prin acele de pin.

Aceste două aranjamente sunt

executate după regulile școlii **IKENOBO**, cea mai veche școală de ikebana și care folosesc două linii - linia principală - denumită și linia inimii, în cazul nostru - săbiile samuraiului și ramura de pin, celelalte elemente subliniind numai trecerea timpului, principiu esențial în toate școlile de aranjamente ikebana.

Al treilea aranjament aparține școlii **"SOGHETSU"**, o școală nouă, care dă libertate de expresie aranjorului, prin urmare aranjamentul ce ilustrează haiku-ul **"PODOABE"** beneficiază și de elemente nespecifice aranjamentelor clasice - perlele și evantaiul.

Dar ce ar fi o gheaișă fără perle și evantai?

Vasul de sticlă de culoarea nisipului, vălurit pe margini, are încrustate scoici, melci, meduze și alge.

Suportul din bambus servește cu grație la depozitarea perlelor, **"suspinele mării"**, a orhideelor pentru prins în păr, roșul florii de anturium, amintind conturul desenat al gurii de gheaișă.

Evantaiul în alb și negru are pe o parte desenat pavilionul de ceai într-o pădure de pin, iar pe cealaltă parte o poveste. Poate povestea gheaișei!

Oare am reușit să înțeleg ceva din această carte?

Dacă am reușit este meritul autorului, dacă nu am reușit este vina mea.

Paula FULGA

Rame înrămate

Poet de sorginte echinoxistă, Viorel Mureșan s-a impus relativ repede în peisajul literar actual grație volumelor

Scrisori din muzeul pendulelor (1982), *Biblioteca de os* (1991), *Pietrele nimicului* (1995) semnificative, toate, prin lirismul lor elevat, cerebral, de o factură expresionistă.

Din punctul de vedere al tematicii sau al recuzitei, *Ramele Nordului* (Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1998) nu constituie o surpriză pentru cititorul fidel. Bântuită de angoase, lumini și penumbre, succesiunea notațiilor e plasticizată - cu migală - datorită comparației, uneori, subînțelese. Fragmentele realității imediate sunt inedit decodate, apoi "înramate", într-un limbaj laconic și, de obicei, antinomic: "de-a lungul șoselei un singur bătrân / cu cravată de vrăbii privea înserarea / și aștrii tot unul și unul / răsăreau dintre oasele lui" (*Lumini*). Scrise în atmosfera veacului crepuscular, însinguratele "rame" aparțin atât cvasiuitatului "Nord" transilvan, cât și îndepărtatului Pol Nord - tărâm al iernii afective. Obosită, zăpada cade peste noaptea câtorva poeme ca o muștrare a foi albe. Crispată, dincolo de spaimele "zidurilor unui abator", confesiunea ia o turnură involuntar bacoviană: "în o sută de miercuri m-am pregătit / să cobor în criptele iernii" (*În 100 de miercuri*). Se poate spune și că solitarul vâslește pe "marea noastră de îngheț" doar cu "ramele" amintirii (ceea ce conferă dintru început versurilor sale o aură tragică, abil mascată).

Structurat pe trei secțiuni (I. *Leul pe cărți*, II. *Moment*, III. *O apocalipsă în rame*), volumul subordonează laitmotivele cuvânt-oglinză-poem unor teme existențiale: *timpul și moartea*. Discursul e premeditat autoreferențial, iar "spovedaniile" se transformă în veritabile solilocvii.

Leul pe cărți reunește creații atinse de aripa zădărniceiei eclesiaste, purtând sub falsa strălucire a deșertului însemnele

nemuritorului Enghidu. Smulse din groapa cu lei pentru a fi legate într-o carte, parcă sortită bibliotecii lui Borges, "nisip cuvintele se fac" în otrava oglinzilor oarbe: "leul pe cărți mi se părea că doarme / când îl văzui întâi și nemișcat / apoi nisip cuvintele se fac / ne umple ochii o pulbere de piatră / ne bat sonore schije peste mâini / leul pe cărți târa în urma lui deșertul / și paginile smulse din cotoare / într-un amestec se roteau prin săli // cu într-un colț la câțiva ani prindeam câte o foaie / și tot le adunam legând o carte / din albe / negre / palide / oglinzi" (*Ex libris*). Alteori, poetul întreprinde "un ecarisaj printre stele" (precum odinioară maestrul Geo Dumitrescu) ori, nemulțumit de "motorile din gura știrbită a psalmistului", vrea să vadă prin "paravanul înalt de sticlă" zăpezile inocentei copilării. Lăsând la o parte intențiile demitizante, notațiile supraréaliste sau exercițiile de virtuozitate (v. *Stelele-n cer*), poemele par a dobândi profunzimi nebănuite, atunci când stau în preajma haiku-ului: "un strop de rouă / lângă unul de sânge / deci / și Dumnezeu se roagă" (*Oglinda*). Învăluindu-le (rareori) amara ironie, detalii aparent insignifiante sunt percepute "monstruos". Nonculturile alb-negru abia schițează peisajul social, fixând mai degrabă căderile și înșiruirea "mobilelor de cenușă gânditoare" (*Pastel*). Singurătatea și liniștea devin interlocutori, iar Poezia însăși e misterioasă *Femeie albă în lumina albă ținând în gură o garoafă neagră*. Puține texte schimbă - vizibil - decorul, paradoxal, populat cu absențe și luminat de "raze negre" (poate, acea *Pisică albă în decor cu brazi* - o parabolă a veleitarului ingrat și a retorismului poetic). Dacă n-ar exista, undeva, "grădina din vis", această planetă de hârtie ar fi rece și străină. Recunoaștem, însă, "urmele vechi ale flăcării" (Vergilius).

Cealaltă secțiune (*Moment*) o readuce în prim-plan pe Crăiasa Tenebrei - "Doamna de Ceară" - și pune alături două poeme ample, însumând scurte "iluminări" al căror liant e melancolia zămbetului ascuns "sub buchete grele de floarea nimicului". Desprinzând filele unui pseudojurnal, *Calendar cu Doamna de Ceară* propune radiografia lunilor anului fie sub forma definiției metaforice ("IX. septembrie / este un plâns / între două frunze ce cad"), fie apelând la stilul epistolar (X. îți scriu în octombrie de pe malul stâng al râului someș; / orașul e liber

să zboare deși stă pe loc / sufletul meu în casa de pe strada Traian / stă în dreptul ferestrei aplecat peste sfori"). Contorsionat solilocvii, rostit în surdina, *Spovedania negativă a poetului în fața Doamnei de Ceară* deplânge neputința "magiei negre a cernelii". Răul vremurilor furajere răvășește identitatea fiecărei zile. În nopțile fără cer, clamată numai pereților, durerea lui Orfeu rămâne pururi surdă. Planează, discret, sfâșietoarea zbatere între zbor și prăbușire subterană.

O apocalipsă în rame logodește, firesc, timpul cu moartea. Orele îmbătrânesc la masa etern îndoliată, înserarea se aude cum cade în lume. Toate se sting, fulgerate. Crucile cresc. Pe râuri plutește înfioratul șir de lămpi. Și astfel, străvechiul ritual funerar e magistral evocat, chiar dacă o serie de elemente ("steaguri negre", "soare negru", "stoluri mari de corbi" etc.) trădează "sfârșitul continuu". În dangăt de clopote vinovate, iubirea însăși apune, stingheră, fără putința vreunui miracol. Poemele părăsesc matca simbolistă, salvându-le - în cele din urmă - seninătatea abstractă: "ziua întreagă port pe cer o lună de lână / prin cerul ei - cum vedeți - cam turtit / Amin! zic vouă / când las timpul din mână / și ies să mă plimb prin grădină / în spatele cerului" (*Jocul*). Tehnica dicteului automat scoate, adesea, la iveală imagini surprinzătoare: "patru mirese / își scutură cearceafurile de nuntă / în vârful unui mac" (*O zi din viața poetului singur*). Înregistrate parcă de un reporter grăbit, cele mai banale aspecte cotidiene capătă noi rezonanțe: "la câțiva metri deasupra orașului / printre frunzele unui castan / vântul legăna o bandă magnetică" (*Pastel însângerat*). După traversarea infernului, Poezia se întoarce la originalitatea-i homerică prin intermediul "ochiului orb". Ea redevine stănesciana hemografie, sublima "scriere cu tine însuși" (v. emblematic vers din finalul plachetei: "scrie cu sânge și taci" - *Fragment*).

Ușor estetizante, unele poeme epatează prin livrescul lor șlefuit, câteodată, până la nerecunoaștere. Diverse nume ilustre le străjuiesc tăcerile albe: Iulius Caesar, Vladimir Nabokov, Rimbaud, Edgar Allan Poe, Holderlin, Dostoievski etc. Caracterul prea elaborat, intelectualist și obsesia perfecțiunii formale riscă să ruineze incandescențele emoții. Altfel, *Ramele Nordului* denotă o sensibilitate modernă, pătrunzătoare, capabilă de trăiri abisale.

Marcel LUCACIU

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

Patrick Cauvin

Opt zile de vară

Întregul univers aşteaptă această dimineaţă.

Mă întreb dacă există în vreun colţ ascuns al lumii occidentale un singur om care să blesteme venirea acestei noi zile.

Am fi măcar doi.

1 august 1978

Când zic "să blesteme", întrebuintez un termen total nepotrivit, căci nemulţumirea mea este cu totul interioară şi nu se trădează prin nicio manifestare.

Nu atât de nebuncască.

Dimpotrivă, sper să dau impresia unui entuziasm moderat în zorii acestei mari luni de vacanţă care abia începe...

Dumnezeule! O lună.

Treizeci de zile pe care va trebui să le petrec una câte una. Mai mult decât douăzeci şi nouă, decât douăzeci şi opt, decât douăzeci şi şapte,...

În fond, n-am încetat niciodată să tai cu o linie peste toate zilele vieţii mele.

Acest lucru a început încă în şcoala primară, când înnegream calendar după calendar de la anul pregătitor până la certificatul de studii. Am continuat în armată, de la cursuri până la fete. O fac şi acum în continuare.

Trăiesc zile vărgate. Trebuie că sunt un fel de zebra.

Nimic, de altfel, nu e mai vărgat decât vacanţele în amintirile mele. N-am noroc cu ele.

Mai întâi, pentru că nu le-am avut; în timpul celor patru ani de război, m-am jucat pe străzile pustii ale portului Champerret. Mi-am târât plictisul de puştan de-a lungul kilometrilor cu perdele de fier... Încă simt căldura soarelui pe metalul ondulat. Am împins, una câte una, tone de pietricele pe trotuarele albe ale străzilor moarte...

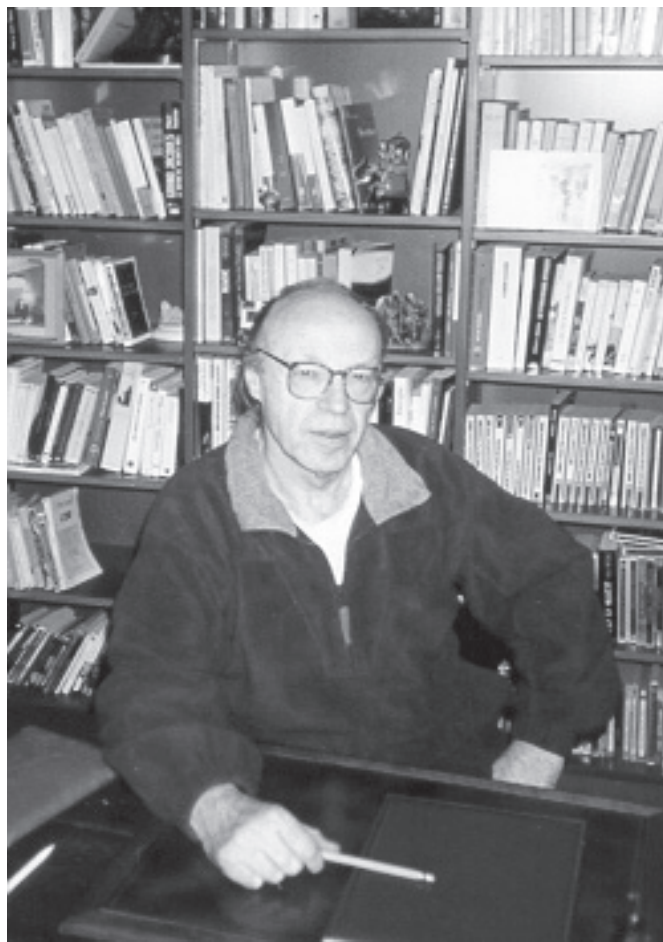
Mă întorceam la şcoală în octombrie, albicios şi trist, în mijlocul colegilor bronzăţi de viaţa la ţară unde aveau toţi bunici. Am visat atâta să am bunică la ţară! A mea locuia la etajul patru, un mic apartament deasupra curţii, pe strada Rambuteau. Trăia cu lumina aprinsă în permanenţă. Abia respirai pentru a economisi oxigenul şi, de îndată ce erau doi în bucătărie, te asfixiai... Pe scurt, era contrariul vieţii din Loir-et-Cher.

Am visat la Loir-et-Cher aşa cum puştii de astăzi visează la Wyoming. Prietenii mei plecau toţi în Loir-et-Cher; era marele ţinut al bunicuţelor în anii patruzeci şi...

Dar oare ce mă apucă în această dimineaţă? Ar trebui să par dinamic şi efervescent, fredonând în timp ce-mi pun uniforma de om fericit în vacanţă, cascheta cu vizieră şi şlapii din plastic, pam, pam, pam.

Şi, în loc de asta, eu îmi simt inima grea, cu capul ascuns sub cearceaf, sperând, dorind atât de mult ca acele ceasornicului să se mişte mai încet, ca să nu se facă niciodată ora cinci.

Asta este una din caracteristicile vieţii mele: sau şterg cu o linie orele scurse, sau doresc cu disperare ca ora care trebuie să vină să nu mai vină... Două lucruri la fel de ridicole, şi unul şi celălalt; sunt un imbecil, totul mi se trage de aici şi nimic nu e mai simplu, un imbecil dotat cu un talent infinit de a nu

mai înţelege nimic.

Ora cinci fără douăzeci... Încă douăzeci de minute: eternitatea.

Simone doarme. Femeie admirabilă, Simone. Ea face parte din acea specie de fiinţe care, atunci când au puţin de dormit spun: "Trebuie să dorm repede pentru că trebuie să mă scol devreme". Consecinţa: ele dorm bine. Rezultatul este evident invers în cazul meu: gândul că trebuie să dorm bine mă împiedică să închid un ochi măcar.

Ce vă spuneam? Ah, da, vacanţa !...

Din acest punct de vedere, sfârşitul celui de-al doilea război mondial n-a schimbat lucrurile, deoarece a trebuit să suport o serie de tabere absolut halucinante până la apropierea pubertăţii.

Aş putea să vă povestesc despre ele neobosit, să visez la ele săptămâni întregi, să mă mir treizeci de ani că nu mai târăsc după mine sechelele lor. Păstrez din acea perioadă teroarea jocurilor de pistă, fobia dormitoarelor, panica nopţilor nedormite. Am fost ani întregi cel care nu se adaptează... Aveam bunăvoinţa totuşi, în acest sens, mă linişteam, făceam eforturi. "E vorba doar de câteva zile, după aceea, îmi voi face prieteni, voi fi la fel cu alţii..." Nu începeam să mă simt bine decât pe drumul de întoarcere, îmi petreceam lunile august în lacrimi, plâns până în septembrie. Mă întreb cum am rezistat... Încă un mic sfert de oră.

Groaza de a trăi în comunitate. Exact asta este: ca o alergie.

Nu suport privirile, zâmbetele, și în fiecare lună de august, hop, martiriul.

S-a mișcat. Această femeie este un adevărat ceas deșteptător.

Sylvestre trebuie să se fi sculat. În câteva minute se vor auzi curelele bărcii cu rame.

O astfel de barcă la douăzeci și trei de ani, e ceva caraghios. E adevărat că a lui este specială...

Parisul în luna august... S-au făcut cântece pe această temă, filme, cărți... Încă un vis...

Mă scol, e ora zece și sunt singur, o să lenevesc în pijama și cu obrajii aspri. Mă aplec la balconul verii și străzile sunt goale, deci ale mele. Toți au plecat, o spune radioul, care știe totul: circulație blocată pe treizeci de kilometric La Tertre-sous-Jouarre, pe șaiszeci - la frontiera spaniolă, Nogent le Rotrou - blocat... Nu trecem niciodată prin Nogent-le-Rotrou, sunt pretutindeni accidente, toți sunt parcă puși la cuptor în Simca, Renault, în caravane, și doar eu, eu, Jean François Varnier, singur în casa mea goală, liber în sfârșit cum n-am fost niciodată, să-mi înmoi croasantele direct în cafetieră pentru a mă scuti de spălatul vaselor, lucru pe care mi-am promis să nu-l fac decât o dată pe lună...

Cu pași mici, în papuci de casă și maieu, sub salcâmi de pe marginea bulevardului, să adulmec parfumul din cel de-al XVIII-lea arondisment... Voi merge în vechile cinematografe și, cu trei franci și jumătate, îi voi vedea acolo și pe bătrânii karatiști. Seara, tolănit pe două perne, televizorul, de la primul jurnal până la ultima prezentatoare, cu ferestrele deschise spre vară și spre porumbei.... Doamne, salivez numai gândindu-mă la asta.

De ce nu le-o spun? De ce nu îndrăznesc să le spun că la asta visez eu? Că sunt sătul de campingul la mare, că doar gândul la el mă îmbolnăvește cu trei luni înainte...

S-ar amuza mult mai bine toți trei, singuri, le trebuie atât de puțin de fapt: Monique și tranzistorul său, Simon și revistele sale, Sylvestre și halterele sale perfecționate... Un pic de soare în plus, trei grăunțe de nisip și deja se poate pune de o vacanță frumoasă, ei au dreptate, fără îndoială, pe când eu sunt prea complicat, îmi trebuie...mi-ar trebui pământul întreg și tot mi-ar mai lipsi ceva...Drama este că nici măcar nu știu ce îmi lipsește... Puțină pace, poate, o liniște care ar veni de nu știu unde, o suspendare a vacarmului, o muzică în noapte, o atmosferă...Eu îmi complic totul, nu reușesc să fiu fericit cu puțin. Nu, nu-i nici asta, pentru că îmi este suficient uneori mai puțin decât nimic...

Pe scurt, sunt o persoană extrem de dezagreabilă care nu plictisește pe altcineva decât pe sine însăși. Ei trebuie să simtă că această viață mă plictisește, dar cine și-ar fi imaginat că n-am curajul să o refuz?...Cinci minute.

Iată imaginea vieții mele: ar trebui să fredonez vesel sub duș, cu gândul la bucuria acestei noi zile și, în loc de asta, mă adâncesc în jilăveala amară a unor gânduri posomorâte. Scoală-te, Jean-François, și strigă că tu rămâi. Cu glasul hotărât, cu privirea sigură: "M-am gândit bine: anul acesta nu plec, o să mă odihnesc câteva zile singur aici..."

Le văd mutrele stupefiate, dar cuvintele mele denotă autoritate.

Ei deschid gura pentru a protesta, dar privire mea de oțel le ținutește cuvintele pe buze: "Asta e, inutil să mai discutăm."

Și toc. A la John Wayne. De aici îmi vine pasiunea pentru westernuri; acei tipi calmi, tranșanți... Și, în plus, celibatari.

Haide, de această dată încerc și...

Să-l ia naiba de ceas deșteptător, degeaba sunt treaz, sunetul lui face să-mi alerge inima cu o mie două sute de bătăi pe minut.

Pedalez sub cearșafuri, gâfâind. Sylvestre mugește la ușă. Cataracta dușurilor: fata mea s-a sculat. Simone se așează și își pipăie vechile bigudiuri de metal cu degetul arătător. E nelipsita undulare a părului pentru vacanță, regulată ca un întâi august. Sunt sculați toți și mă scol și eu, trebuie, dacă nu, ar putea să creadă că nu-mi face plăcere acest lucru. Îmi fac apariția ... Ora cinci dimineața. Întâi august. Ura.

Sylvestre își trece un arătător grijuliu pe caroseria strălucitoare a mașinii 504 pe care m-au obligat să i-o cumpăr și clipește din nou spre soarele aflat deja sus peste acoperișuri.

"E cald și pot să te asigur de un lucru: o să fie și mai cald".

Frumoasă frază... A început spre vârsta de doisprezece ani să spună lucruri de acest fel. Are o adevărată pasiune pentru evidențele catastrofice. Când începe să plouă, el spune: "Plouă, și puteți să fiți sigur de un lucru, și anume că nu are de gând să se oprească"...

E teribil să nu ai nimic în comun cu fiul tău, e aproape monstruos. Nu-mi simt mai multă afinitate, de altfel, nici cu Louis, atât de diferit de Sylvestre.

Rachetele de badminton pe care le duc îmi alunecă din mâini. Teribil cât de stânenitoare pot fi pagaiele; pe mânăre este scris Super Caraibe. Le sprijinim de mașină.

Traducere din limba franceză de
Maria CORDEA

Patrick Cauvin

Claude Klotz, pe adevăratul său nume, este scriitor, scenarist și critic francez de cinema, născut la 6 octombrie 1932 în Marsilia. Licențiat în filozofie la Sorbona, profesor în regiunea parisiiană, participă la războiul din Algeria, prezentat mai târziu în câteva dintre romanele sale.

"*L'Amour aveugle*" (Iubirea oarbă), semnat cu pseudonimul Patrick Cauvin, este primul roman de dragoste care deschide seria operelor de succes, multe dintre ele ecranizate și cu mare priză la public:

"*Monsieur Papa*" (Domnul Tată), "*E=MC2, mon amour*" "*Pourquoi pas nous?*" (De ce noi nu?), "*Nous allons vers les beaux jours*" (Înaintăm spre zilele frumoase), "*Huit jours en été*", "*Villa Vanille*", "*Rue des bons enfants*" (Strada bunilor prietenilor) etc.

Cărțile sale își datorează succesul umorului constant al autorului, limbii pline de realism și specifice mediului din care provin personajele, modul în care autorul face elogiul prieteniei și al dragostei, dând speranțe chiar celor mai năpăstuiți și

(M.C.)

Hermes*

René Guénon

Vorbind înainte despre tradiția hermetică^{**}, precizăm că ea nu se referă propriu-zis la o cunoaștere de ordin metafizic, ci doar la una de ordin cosmologic, înțeleasă de altfel în dubla sa aplicație "macrocosmică" și "microcosmică". Această afirmație, deși nu este decât expresia strictului adevăr, nu a fost pe placul unora, care, văzând hermetismul prin propria lor fantezie, ar vrea să introducă totul în el în mod indistinct; e adevărat că aceștia nu știu deloc ce poate să fie metafizica pură... Oricum, trebuie să se înțeleagă bine că nu vrem prin asta să deprecăm științele tradiționale care țin de hermetism, nici pe cele ce le corespund în alte forme doctrinale din Orient sau din Occident; dar fiecare lucru trebuie pus la locul său, iar aceste științe (ca orice cunoaștere specializată) nu sunt totuși decât secundare și derivate în raport cu principiile, fiind aplicarea lor la un ordin inferior de realitate. Pot pretinde contrariul doar cei ce ar vrea să atribuie "Artei regale" o superioritate față de "Arta sacerdotală"¹; și poate acesta este, în fond, motivul mai mult sau mai puțin conștient al acestor proteste la care am făcut aluzie.

Fără să ne preocupe de altfel ceea ce poate gândi sau spune cineva, căci nu obișnuim să ținem seama de aceste opinii individuale ce nu există în fața tradiției, nu ni se pare inutil să aducem câteva noi precizări care confirmă ceea ce am spus deja, referindu-ne îndeosebi la Hermes, deoarece cel puțin nimeni nu poate contesta că hermetismul își trage numele de la el². Hermesul grec are efectiv caractere care corespund foarte exact în acest sens, exprimate mai ales prin atributul său principal, caduceul, al cărui simbolism îl vom studia fără îndoială, mai pe larg, cu altă ocazie; pentru moment, va fi suficient să spunem că acest simbolism se raportează în mod esențial și direct la ceea ce se poate numi "alchimia umană"³, și care privește posibilitățile stării subtile, chiar dacă acestea nu trebuie luate decât ca mijlocul pregătitor al unei realizări superioare, precum sunt, în tradiția hindusă, practicile echivalente ce provin din *Hatha-Yoga*. De altfel, aceasta s-ar putea transfera la ordinul cosmic, deoarece tot ce este în om își are corespondentul în lume și invers⁴; și aici, chiar datorită acestei corespondențe, e vorba propriu-zis de "lumea intermediară", în care sunt puse în lucrare forțe a căror natură duală este foarte clar figurată de cei doi șerpi ai caduceului. Vom aminti de asemenea, în această privință, că Hermes este reprezentat ca mesagerul Zeilor și ca interpretul lor (*herméneutès*), rol al unui intermediar între lumile cerească și terestră, având în plus funcția de "psihopomp", care, într-un ordin inferior, se raportează deopotrivă, în mod evident, la domeniul posibilităților subtile⁵.

S-ar putea obiecta, când e vorba de hermetism, că Hermes ține aici locul lui Thoth egiptean cu care a fost identificat, și că Thoth reprezintă propriu-zis Înțelepciunea, raportată la sacerdoțiu ca păstrător și transmițător al tradiției; acest lucru e adevărat, dar, cum această asimilare nu putea să fie făcută fără motiv, e necesar să se admită că aici trebuie considerat în mod mai special un anumit aspect al lui Thoth, corespunzător unei anumite părți a tradiției, cea care cuprinde cunoștințele raportate la "lumea intermediară"; și, în fapt, tot ce se poate ști despre vechea civilizație egipteană, după vestigiile pe care le-a lăsat, arată că tocmai cunoștințele de acest ordin erau în cazul ei mult

mai dezvoltate și aveau o importanță mult mai considerabilă decât oriunde în altă parte. În plus, mai există o apropiere, am putea chiar spune o altă echivalență, care arată că această obiecție ar fi fără importanță reală: în India, planeta Mercur (sau Hermes) este numită *Budha*, nume a cărui rădăcină semnifică propriu-zis Înțelepciunea; și aici, e suficient să se determine ordinul în care această Înțelepciune, care în esența sa e principiul inspirator al oricărei cunoașteri, trebuie să-și găsească aplicația mai particulară când e raportată la această funcțiune specializată⁶.

Apropo de numele *Budha*, e de semnalat un fapt curios, anume că el este în realitate identic cu cel al lui Odin scandinav, *Woden* sau *Wotan*⁷; nu este deci deloc întâmplător că romanii l-au asimilat pe acesta cu Mercur al lor, și de altfel, în limbile germanice, miercuria sau ziua lui Mercur este desemnată, și astăzi, ca ziua lui Odin. Mai remarcabil este poate faptul că același nume se regăsește în mod exact în *Votan*-ul vechilor tradiții ale Americii Centrale, care are de altfel atributele lui Hermes, căci el este *Quetzalcohuatl*, "pasărea-șarpe", și unirea acestor două animale simbolice (corespunzând respectiv elementelor aer și foc) este de asemenea figurată prin aripile și șerpii caduceului⁸. Ar trebui să fii orb ca să nu vezi, în lucruri de acest gen, un semn al unității funciare a tuturor doctrinelor tradiționale; din nefericire, o asemenea orbire este foarte comună în epoca noastră, în care cei ce știu cu adevărat să citească simbolurile constituie o minoritate infimă, și în care, dimpotrivă, se întâlnesc mulți "profani" ce se cred calificați pentru a interpreta "știința sacră", pe care o modifică după placul imaginației lor mai mult sau mai puțin dezordonate.

Un alt punct, nu mai puțin interesant, este următorul: în tradiția islamică, Seyidna Idris este identificat atât cu Hermes cât și cu Enoch; această dublă asimilare pare a indica o continuitate a tradiției ce ar urca dincolo de sacerdoțiul egiptean, acesta primind doar moștenirea a ceea ce reprezintă Enoch, care se raportează evident la o epocă anterioară⁹. În același timp, științele atribuite lui Seyidna Idris, și situate sub influența sa specială, nu sunt științele pur spirituale (care sunt raportate la Seyidna Aïssa, adică la Hristos), ci științe ce pot fi calificate drept "intermediare", printre care figurează ca fiind de prim rang alchimia și astrologia; și acestea sunt, într-adevăr, științele ce pot fi numite propriu-zis "hermetice". Însă aici se plasează o altă considerație ce ar putea, la prima vedere cel puțin, să fie privită ca o destul de ciudată inversare în raport cu corespondențele obișnuite: cum vom vedea într-un apropiat studiu, fiecare din cele șapte ceruri planetare este prezidat, ca "Pol" (*El-Qutb*), de câte unul din principalii profeți; or cerul lui Mercur nu este prezidat de Seyidna Idris, ci de Seyidna Aïssa, Seyidna Idris prezidând cerul Soarelui; și firește, asta antrenează aceeași transpoziție în corespondențele astrologice ale științelor ce le sunt atribuite. Aceste lucruri ridică o chestiune foarte complexă, pe care nu putem avea pretenția s-o tratăm în întregime acum; poate vom avea ocazia să revenim asupra ei, însă pe moment ne vom limita la câteva remarci ce vor permite poate să-i întrezărim soluția, și care, în orice caz, vor arăta cel puțin că nu e vorba aici de o simplă confuzie, ceea ce ar putea trece ca atare în ochii unui observator superficial și "exterior" bazându-se în realitate pe rațiuni foarte profunde.

În primul rând, nu e vorba aici de un caz izolat în ansamblul

doctrinelor tradiționale, căci se poate găsi ceva cu totul similar în angelologia ebraică: în general, Mikaël este îngerul Soarelui și Rafaël îngerul lui Mercur, dar se întâmplă uneori ca aceste roluri să fie inversate. Pe de altă parte, dacă Mikaël, în măsura în care reprezintă *Metatron*-ul solar, e asimilat ezoteric cu Hristos¹⁰, Rafaël este, după semnificația numelui său, "vindecătorul divin", iar Hristos apare de asemenea ca "vindecător spiritual" și ca "îndreptător"; de altfel, s-ar putea găsi și alte raporturi între Hristos și principiul reprezentat de Mercur între sferele planetare¹¹. E adevărat că, la greci, medicina era atribuită lui Apollon, adică principiului solar, și fiului său Asklēpios (la latini Esculap); însă, în "cărțile hermetice", Asklēpios devine fiul lui Hermes, și e de remarcat că bastonul ce este atributul său are strânse raporturi simbolice cu caduceul¹³. Exemplul medicinei permite de altfel să se înțeleagă cum o aceeași știință poate avea aspecte ce se raportează în realitate la ordinuri diferite, de unde corespondențe deopotrivă diferite, chiar dacă efectele exterioare obținute sunt aparent asemănătoare, căci există medicina pur spirituală sau "teurgică" și medicina hermeneutică sau "spagirică"; și poate vom explica odată de ce medicina, din punct de vedere tradițional, era considerată în mod esențial ca o știință sacerdotală.

Pe de altă parte, s-a stabilit întotdeauna o strânsă legătură între Enoch (Seyidna Idris) și Ilie (Seydna Dhûl-Kifl), ridicați amândoi la cer fără a trece prin moartea corporală¹⁴, tradiția islamică situându-i în sfera solară. La fel, conform tradiției rozicruceiene, *Elias Artista*, care prezidează "Marea Operă" hermetică¹⁵, locuiește în "Citadela solară", care este propriu-zis sălașul "Nemuritorilor" (în sensul de *Chirajivîs* ai tradiției hinduse, adică de ființe "înzestrate cu longevitate" sau a căror viață se menține de-a lungul întregii durate a ciclului)¹⁶ și reprezintă unul din aspectele "Centrului Lumii". Toate acestea sunt desigur demne de a fi reflectate, și dacă le adăugăm tradițiile care, aproape peste tot, asimilează simbolic Soarele însuși fructului "Arborelui Vieții"¹⁷, se va înțelege poate raportul special pe care îl are influența solară cu hermetismul, în măsura în care acesta, precum "micile mistere" ale antichității, are ca scop esențial restaurarea "stării primordiale" umane: nu "Citadela solară" a Roza-Crucilor e cea care trebuie să "coboare din cer pe pământ", la sfârșitul ciclului, sub forma "Ierusalimului ceresc", realizând "quadratura cercului" conform măsurii perfecte a "trestiei de aur"?

Traducere de Daniel HOBLEA

* Text tradus din volumul postum *Formes traditionnelles et cycles cosmiques* (Éditions Gallimard, Paris, 1970) și apărut inițial în revista *Voile d'Isis* (aprilie 1932) - n.t.

** Vezi René Guénon, *Tradiția hermetică*, în *Caiete Silvine* nr. 42-43/2007, pp. 64-65 (n.t.).

1 Am examinat această chestiune în *Autoritate spirituelle et pouvoir temporel* - În legătură cu expresia "Artă regală" care s-a păstrat în Masonerie, s-ar putea nota aici curioasa asemănare ce există între numele *Hermes* și *Hiram*; asta nu înseamnă, evident, că aceste două nume ar avea o origine lingvistică comună, deși structura lor este identică, ansamblul HRM din care sunt în mod esențial formate putând da loc la alte apropieri.

2 Trebuie să afirmăm că hermetismul este de proveniență eleno-egipteană, neputându-se aplica această denumire, fără a abuza, la ceea ce, sub forme diverse, îi corespunde în alte tradiții, cum nu se poate, de pildă, numi "Kabbala" o doctrină care n-ar fi specific iudaică. Fără îndoială, dacă am scrie în ebraică, am spune *qabbalah* pentru a desemna tradiția în general, la fel cum, scriind în arabă, am numi *taḥawwuf* inițierea sub orice formă ar fi; dar, transpuse într-o altă limbă, cuvintele ebraice, arabe etc., trebuie rezervate formelor tradiționale ale căror limbi de origine le exprimă, oricare ar fi de altfel comparațiile sau chiar asimilările pe care ele le pot ocasiona în mod legitim; și în nici un caz, nu trebuie să se confunde un anumit ordin de cunoaștere, considerat în el însuși, cu o formă specială sau alta în care a fost exprimat în circumstanțe istorice determinate.

3 Vezi *Omul și devenirea sa după Vēdānta* (trad. de Maria Ivănescu, Antet, București, 1995 - n.t.) cap. XXI.

4 Așa cum se spune în *Rasûl Ikhwân es-Safâ*, "lumea este un om mare, iar omul este o lume mică" (*el-âlam insân kabîr, wa el insân âlam çeghir*). - De altfel, în virtutea acestei corespondențe, o anumită realizare în ordinul "microcosmic" poate antrena, cu titlu de consecință accidentală pentru ființa ce a ajuns la ea, o realizare exterioară raportată la ordinul "macrocosmic", fără ca aceasta să fi fost căutată în mod special și pentru ea însăși, așa cum am arătat în legătură cu anumite cazuri de transmutații metalice în capitolul precedent despre *Tradiția hermetică*.

5 Astrologic vorbind, aceste două funcțiuni de mesager al Zeilor și de "psihopomp" ar putea să fie raportate respectiv la un aspect diurn și la un aspect nocturn; și pe de altă parte, se poate regăsi aici corespondența celor două curente descendent și ascendent simbolizate de cei doi șerpi ai caduceului.

6 Nu trebuie confundat acest nume de *Budha* cu *Buddha*, desemnare a lui Shākya-Muni, deși ambele au evident aceeași semnificație radicală, și de altfel anumite atribute ale lui *Budha* planetar au fost transferate ulterior lui *Buddha* istoric, acesta fiind reprezentat ca "iluminat" prin iradierea acestei planete, căreia i-a absorbit astfel esența în sine însuși. - Să notăm în această privință că mama lui *Buddha* este numită *Mâyâ-Dēvî*, și că, la greci și latini, *Maia* era de asemenea mama lui Hermes sau Mercur.

7 Se știe că schimbarea lui *b* în *v* sau *w* este un fenomen lingvistic extrem de frecvent.

8 Vezi pe acest subiect studiul nostru despre *Limba păsărilor*, capitolul VII din *Simboluri fundamentale ale științei sacre* (trad. de Marcel Tolcea și Sorina Ștefănescu, Humanitas, București, 1997 - n.t.), unde remarcăm că șarpele este opus sau asociat păsării conform considerării lui sub aspectul malefic sau benefic. Vom adăuga că o figură precum cea a acvilei ce ține un șarpe în gheare (întâlnită tocmai în Mexic) nu evocă în mod exclusiv ideea antagonismului pe care îl reprezintă, în tradiția hindusă, lupta lui *Garuda* contra lui *Nāga*; se întâmplă, mai ales în simbolismul heraldic, ca șarpele să fie înlocuit aici de sabie (substituție deosebit de frapantă când aceasta are forma sabiei de flăcări, comparabilă de altfel cu fulgerele pe care le ține acvila lui Jupiter), și sabia, în semnificația sa cea mai înaltă, figurează înțelepciunea și puterea Verbului (vezi de pildă *Apocalipsa*, I, 16). - E de notat că unul din principalele simboluri ale lui Thoth egiptean era ibisul, distrugător de reptile, și devenit sub acest titlu un simbol al lui Hristos; însă, în caduceul lui Hermes, avem șarpele sub cele două aspecte contrare ale sale, ca în figura "amphisbenului" din Evul Mediu; vezi *Regele Lumii* (trad. de Roxana Cristian și Florin Mihăescu, Ed. Rosmarin, București, 1994 - n.t.), cap. III, nota 19.

9 Nu s-ar putea trage din această asimilare concluzia că *Cartea lui Enoch*, sau cel puțin ceea ce este cunoscut sub acest titlu, trebuie considerată ca făcând parte integrantă din ansamblul "cărților hermetice"? - Pe de altă parte, în plus, unii spun că profetul Idris este identic cu Buddha; cele spuse mai sus arată suficient în ce sens trebuie înțeleasă această aserțiune, care se raportează în realitate la *Budha*, echivalentul hindus al lui Hermes. Într-adevăr, nu ar putea fi vorba aici despre Buddha istoric, a cărui moarte este un eveniment cunoscut, pe când despre Idris s-a spus în mod clar că a fost dus viu la cer, la fel ca și Enoch biblic.

10 Vezi *Regele Lumii*, cap. III.

11 Poate trebuie văzută aici originea erorii pe care o comit unii considerându-l pe Buddha ca al noulea *avatāra* al lui Vishnu; ar fi vorba în realitate de o manifestare în raport cu principiul desemnat ca *Budha* planetar; în acest caz, Hristos solar ar fi propriu-zis Hristos glorios, adică al zecelea *avatāra*, cel ce trebuie să vină la sfârșitul ciclului. - Vom aminti, cu titlu de curiozitate, că luna mai își trage numele din *Maia*, mama lui Mercur (despre care s-a spus că este una dintre Pleiade), căreia i-a fost consacrată în vechime; or, în creștinism, ea a devenit "luna Mariei", printr-o asimilare, care fără îndoială nu este doar fonetică, între *Maria* și *Maia*.

13 În jurul bastonului lui Esculap este încolăcit un singur șarpe, cel ce reprezintă forța benefică, căci forța malefică trebuie să dispară prin chiar faptul că e vorba de geniu medicinei. - Să notăm de asemenea raportul aceluiași baston al lui Esculap, ca semn al vindecării, cu simbolul biblic al "șarpelui de aramă" (vezi pe acest subiect studiul nostru despre *Seth*, capitolul XX din *Simboluri fundamentale ale științei sacre*).

14 Se spune că aceștia trebuie să se manifeste din nou pe pământ la sfârșitul ciclului, ei fiind cei doi "martori" despre care se vorbește în capitolul XI al *Apocalipsei*.

15 El încarnează într-un fel natura "focului filosofic", și se știe că, după relatarea biblică, profetul Ilie a fost ridicat la cer într-un "car de foc"; acesta se raportează la vehiculul igneic (*taijasa* în doctrina hindusă) care, în ființa umană, corespunde stării subtile (vezi *Omul și devenirea sa după Vēdānta*, cap. XIV).

16 Vezi *Omul și devenirea sa după Vēdānta*, cap. I. - Amintim de asemenea, din punct de vedere alchimic, corespondența Soarelui cu aurul, desemnat de tradiția hindusă ca "lumina minerală"; "aurul potabil" al hermetiștilor este de altfel același lucru cu "băutura de nemurire", numită și "licoare de aur" în daoism.

17 Vezi *Simbolismul Crucii* (trad. de Daniel Hoblea, Ed. Aion, Oradea, 2003), cap. IX.

Monografia Liceului Pedagogic din Zalău

* Liceul Pedagogic "Gheorghe Șincai" Zalău,
monografie, 1969 - 2009, Editura Silvania, 2009

Participând vineri, 22 mai, a.c., în calitate de consilier editorial, la lansarea monografiei Liceului Pedagogic "Gheorghe Șincai" din Zalău - eveniment cultural și editorial care a încununat tradiționala manifestare *Zilele Școlii* - în acest an mai deosebită dată fiind cifra aniversară: 40 de ani de existență a școlii -, nu m-am putut abține să nu fac în minte o simplă socoteală: 40 de ani x 40 de promoții x 40 de dascăli, care, l-a rândul lor au format zeci de promoții de câte zeci de elevi... (Chiar așa, câți oameni o fi plămădit această școală?! Fără îndoială, oamenii de calitate, dascălii cu har care au slujit în această școală au format oameni de calitate și dascăli cu har, care, la rândul lor, au format alte și alte generații...)

Date și fapte - didactice, educative, culturale etc. - despre dascălii și elevii acestui liceu regăsim în această monografie, o lucrare completă și deosebit de bine realizată, atât ca și structură și conținut, cât și sub aspect grafic și ținută tipografică.

Nimic, nici probleme importante, nici amănunte semnificative n-au scăpat realizatorilor cărții, un colectiv coordonat de profesorii Iuliu Suciuc - care, știm, a muncit mult la această carte și a ținut să iasă ireproșabil, însă, din păcate, nu a putu fi prezent la lansarea ei - și Codin Ciurean. Impresionează totul, începând cu primele rânduri: "*Dedicăm această carte dascălilor, elevilor, părinților și tuturor celor care s-au legat sufletește de Liceul Pedagogic "Gheorghe Șincai" pe parcursul celor 40 de ani de existență*".

Cartea însumează peste 450 de pagini și este structurată în 12 capitole, cărora se adaugă o fotocronică a liceului, cu imagini color colectate în timp.

În primul capitol - *Preliminarii* - găsim informații despre istoricul învățământului sălăjean, în general, și al celui pedagogic, în special, precum și despre patronul spiritual al liceului, eruditul Gheorghe Șincai, cel care a înființat peste 300 de școli românești în Transilvania.

Capitolul II, *FILE DE ISTORIE*, se referă la momente cheie din viața acestui liceu, pentru ca în următoarele trei să cunoaștem *Oamenii școlii și Elevii săi*. Capitolul VI fixează câteva *REPERE ÎN CONTEMPORANEITATE*, pentru ca următorul - *REMEMBER* - să ne trezească iarăși nostalgia, prin sensibilele și unele, din păcate, pierdute *voci ale memoriei*. Acesta capitol, care numără circa 100 de pagini, el însuși o *carte în carte*, este "porția de suflet" pe care o oferă autorii sensibilității noastre, nu de puține ori înduioșându-ne până la lacrimi. Așa, cum de altfel, se întâmplă și în capitolul următor - VIII - intitulat "În memoriam". Numai parcurgând cuprinsul acestui capitol îți dai seama de valoarea școlii prin valoarea oamenilor care au trudit aici, unii întreaga lor viață, și care, desigur, de-acolo din ceruri se bucură astăzi de renumele acestui lăcaș de învățătură: profesorii Dumitru Beșe, Ștefan Bodiș, Emil Cosma, Valentin Dărăban, Iulian Lungu, Valentin Meseșan, Cornel Nemeș, Szabó Vilmos. Profesori eminenți, pictori, poeți... Aceștia din urmă le este dedicat și Capitolul IX, al

muzelor care se coboară cu generozitate asupra dascălilor-poeți sau poezilor-dascăli Carmen Ardelean, Silvia Bodea-Sălăjean, Marcel Lucaciuc, regretatul poet Valentin Meseșan, Teodor Sărăcuț-Comănescu. Grupajul de versuri ilustrat cu grafica regretatului pictor-profesor Szabó Vilmos constituie iarăși "o carte în carte", o microantologie valoroasă a poeziei contemporane.

Informațiile legate de baza materială din Capitolul X și înșiruirea promoțiilor de absolvenți - Capitolul XI - , aride în aparență, au o valoare documentară deosebită, ca întreaga lucrare. De altfel credem că importanța documentară a acestei cărți dă marea ei valoare, care, suntem convinși, va crește în timp.

La Editura Silvania a DJCCPCN Sălaj au mai apărut, anii trecuți, monografiile ale Liceului "Simion Bărnuțiu" din Șimleu Silvaniei și Grupului Școlar "Gh. Pop de Băsești" din Cehu Silvaniei. Această valoroasă lucrare îmbogățește fondul de carte al editurii noastre și în aceeași măsură literatura documentară. Felicităm colectivul de realizare a cărții - d-na directoare Laura Crișan, profesorii Alexandru Toth, Daniela Popa, Iuliu Suciuc și Codin Ciurean - și pe toți cei care au semnat în această lucrare deosebită.

Ileana PETREAN PĂUȘAN

Ana Munteanu:

"Cântecul este o hrană sufletească..."

Printre cei mai buni interpreți ai cântecului bănățean se află interpreta Ana Munteanu, cu o sensibilitate aparte, care cântă cu mare patimă și dăruire. Cu astfel de interprete Banatul se poate fâloși că-i fruncea.

Adalbert Gyuris: Când și cum ați început să cântați ?

Ana Munteanu: Când de când mă știu, pentru că m-am născut și am crescut cu cântecul bănățean. Pentru mine cântecul este o hrană sufletească și mulțumesc bunului Dumnezeu că am primit acest har. Marele meu noroc a fost că familia mea iubea muzica, mai ales tata, care cânta și el. Tatăl meu spera că eu voi fi băiat, am o soră mai mare. La început chiar n-a fost bucuros, dar, crescând, văzându-mă că îi seamăn și mai ales că îngânam melodii, doine în special, era cel mai fericit om. Așa am început să cânt ori de câte ori venea cineva la noi în casă, tata îmi spunea că dacă voi cânta așa el va trăi veșnic.

A.G.: Cine v-a descoperit și îndrumat ?

A.M.: Preotul din sat l-a convins pe tata că pot da concurs la Ansamblul din Caransebeș. Am fugit după doi "iepur": de solistă și dansatoare. Spre bucuria mea, am fost aleasă să...cânt. Pe vremea aceea dirijorul orchestrei de muzică populară era faimosul Lazăr Cernescu. Consacrarea ca solistă de muzică populară a început după participarea mea la Festivalul "Maria Tănase" de la Craiova, în anul 1967, unde am obținut marele premiu. După acest moment, au început

înregistrările la radio și imprimări de discuri. Așa am intrat în casele și sufletele oamenilor cu cântecele și doinele mele. "Trandafir cu creanga-n apă" a devenit un șlagăr care dăinuie și acum, după atâția ani.

A.G.: De unde culegeți melodiile ?

A.M.: Cele mai multe melodii sunt făcute de mine, iar celelalte culese din inima satului românesc, de la rapsozi populari.

A.G.: Cântați doina cu mare artă, e greu de interpretat acest gen ?

A.M.: Nu știu dacă cu mare artă, așa cum spuneți dumneavoastră, însă o cânt din toată inima, cu multă patimă și sensibilitate, ca toți cei care o ascultă să le vibreze măcar o mică parte din ființa lor. A interpreta doina nu e la îndemâna oricui și

de aceea eu cred că cel ce reușește se poate considera pe deplin un solist împlinit. De aceea eu personal spun că am primit un dar imens de la bunul Dumnezeu. Cred că nu reușesc pe deplin să-i mulțumesc și de aceea încerc să cânt pe mai departe, fiind "condamnată" în permanență la autodepășire.

A.G.: Ați locuit în S.U.A., acum în Spania; de ce a trebuit să alegeți această cale ?

A.M.: În "America" am fost invitată pentru a cânta la comunitățile de români din S.U.A. Și Canada. Turneul a durat două luni. Din nefericire, am stat zece ani. Mulți care ne privesc și ne ascultă ne invidiază, spunând și crezând că suntem fericiți și împliniți. De multe ori însă realitatea este alta, cum de altfel s-a întâmplat și în cazul meu. După moartea

soțului meu, m-am întors în țară. Aici, după un timp, mi-am refăcut viața căsătorindu-mă cu un om bun ce mă înțelege și mă ajută în ale cântecului și asta pentru că și el și-a dăruit tot talentul timp de 27 ani ca dansator la Ansamblul profesionist "Maramureșul" din Baia Mare, la pensionare devenind maestru coregraf la "Centrul Creației". Nu după mult timp viața mi-a oferit o altă surpriză și a trebuit să plecăm din nou, locuind acum la Madrid.

A.G.: Cum e să stai departe de locurile copilăriei și de cei dragi ?

A.M.: Eu cred că nu este o boală mai grea ca dorul de casă, de copii, nepoți, părinți, de grădina cu flori, de "coșul plin de fum și de pietrele din drum".

La toate acestea mă gândesc cu nostalgie și durere, însă sper că mă voi întoarce cât de curând pentru totdeauna acolo unde-mi este locul de baștină, în Munții Carășului, în țara cântecelor și doinelor bănățene.

A.G.: Ce le transmiteți celor ce iubesc muzica populară și mai ales tineretului ?

A.M.: Pentru interpreții tineri, mesajul meu este să slujească cu sfințenie cântecul popular românesc, să aibă un repertoriu autentic și să nu uite nicio clipă că un popor fără tradiții și obiceiuri este ca o casă fără fundație.

Pentru iubitorii de muzică populară, toată prețuirea mea și să nu uite că toate melodiile mele sunt adresate lor.

A.G.: Vă mulțumesc și vă doresc să cântați în continuare cu aceeași înflăcărare și devotament muzica populară din Banat.

Adalbert GYURIS

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

Circulația cărții în secolul al XVI-lea, în Transilvania (I)

1. Aspecte generale

În elaborarea unei istorii a mentalităților, circulația cărții joacă un rol primordial, în măsura în care mijloacele și difuzarea lucrărilor scrise ne pot furniza informații cu privire la tipologia lecturilor existente în diferite epoci, spații geografice sau medii sociale, la reperele morale și afective ale cititorilor epocii, precum și la expansiunea și interferența ideilor religioase, culturale sau ideologice sau la atmosfera spirituală a vremii.

Însă căile de pătrundere a cărții tipărite în diferite zone ale Țărilor Române au fost diferite de cele ale vestului Europei. Impedimentul major l-a reprezentat lipsa unei organizări instituționale a comerțului de carte, a librăriilor și a agenților specializați în difuzarea de tipărituri sau, în cel mai fericit caz, prezența lor sporadică. La acesta s-a adăugat cenzura politică și religioasă a autorităților din teritoriile în care ajungeau cărțile. Astfel, sunt aproape inexistente documentele care să ateste o legătură consacrată între tipografi și beneficiari¹. Totuși, se menționează prezența unui tipograf la Sibiu, în 1506 și activitatea unui reprezentat al unei case de editură din Apus, în prima jumătate a secolului al XVI-lea, la Sighișoara².

Influența mișcării luterane în Transilvania, încă din primele decenii ale secolului al XVI-lea, a fost hotărâtoare pentru evoluția vieții culturale, în general, și a celei de producție de tipărituri, în special. Primele orașe care vor propaga ideile reformei și ale luteranismului au fost cele cu o populație masiv germană: Sibiu, Brașovul, Sighișoara, Bistrița. Astfel se explică faptul că primele tipărituri răspândite, evangheliile și catehismele, au fost destinate susținerii bisericii luterane, exemplul imediat fiind cel al *Evangheliarului* slavo-român, tipărit de Filip pictor, în 1551-1553, cu o poziționare adversă a comanditarilor lucrării atât față de biserică catolică, cât și față de cea ortodoxă. Mai mult, Universitatea Națiunii Sașilor (*Universitas Saxonum*), înființată în 1486, s-a dedicat, în anii care au urmat lui 31 octombrie 1517 (data expunerii celor 95 de puncte pe ușa bisericii din Wittenberg de către Martin Luther), unui proiect de propagandă și prozelitism în rândurile populației române. Poziția inflexibilă a bisericilor aflate în conflict, convingerea fermă a deținerii adevărului absolut au avut, desigur, și urmări nedorite: mișcarea iezuiților de curățire a bisercii catolice, Inchiziția, războaiele de stabilire a zonelor de influență etc.: Luther "nu acceptă alte variante de credință, doar comunicarea sa cu Dumnezeu este reală. Romano-catolicii i-au întărit convingerea. Însuși imperialismul lor medieval nu corespundea cu starea unui ev dornic de radicale schimbări. Teorii fără conținut, falsa propagandă a cultului, atitudini ostile în fața ortodoxului bizantin, neconcordanțe în doctrină, interesul unui cerc restrâns în dauna majorității, cu alte cuvinte greșeli peste greșeli, culminând cu o decădere morală rizibilă până și la nivelul omului de rând, face ca Nordul lui Luther să aibă, pentru moment, câștig de cauză."³

2. Căi de răspândire a cărților tipărite

Pentru a înțelege modul de circulație și comercializare a tipăriturilor în Transilvania secolului al XVI-lea, este necesar să apelăm la informații colaterale, cum sunt însemnările

marginale ale cititorilor vremii sau ale celor implicați într-un fel sau altul în "călătoria" cărților. În Țările Române, un factor decisiv atât în ceea ce privește tipărirea cărților, cât și în difuzarea acestora, l-a avut atât *domnia*, cea care patrona tipografiile aflate în mediul laic, cât și *biserica*, atunci când tipărirea ocupa un loc în scriptoriile sale. Mai târziu, începând cu secolul al XVII-lea, târgurile vor fi un sprijin puternic în difuzarea de carte.

Un loc aparte în circulația cărților l-au ocupat *colportorii*, adevărați precursori ai librarilor. Majoritatea celor care se îndelepteau cu transportul (licit sau ilicit) al cărților, peregrini pe itinerarii comerciale sau stabili în orașe și târguri, erau știutori de carte, tipografi, dascăli, negustori, preoți, monahi etc. Existau și colportori ocazionali, cei care făceau comisioane la solicitarea cunoscuților, îndeosebi preoții, tinerii plecați la studii și soldații ce-și încheiau anii de oaste⁴. Un astfel de comisionar a fost Kyr Paului (1506-1588), din Sibiu, medic celebru, în acele timpuri, în țările Române; astfel, în 1542, prin intermediul acestuia, lucrarea lui Honterus, *Cosmografia*, a ajuns în posesia lui Antonius Verantus.

Constituirea unor biblioteci publice nu s-a realizat doar prin achiziție directă, ci și prin *danii*. Astfel, se evidențiază *dania princiară*, prin care sate și orașe ale Transilvaniei au beneficiat de cărțile oferite de domnitorii Țării Românești și ai Moldovei. Prin grija lui Ștefan cel Mare, au ajuns la Feleac (Cluj), în 1498, un *Litughier slavon*, scris în 1481 și un *Tetraevangheliar* din 1488⁵. În 1515, în șcheii Brașovului, a ajuns, din partea domnului Țării Românești, Neagoe Basarab, un *Minei* slavon copiat în 1515 la Târgoviște. Tot prin voința și cu patronajul domnitorilor s-au tipărit mai ales lucrări religioase, de cult sau de învățătură; o dovedesc menționările acestora, a domnului și mitropolitului Țării Românești, în cuprinsul *Sbornicului* slavon din 1568 sau a domnului țării Românești, Pătrașcu cel Bun, în epilogul *Octoihului mic* (Brașov, 1557). Tot așa, *Octoihul mare* (1574-1575) a apărut din inițiativa domnului Alexandru Mircea Voievod (frontispiciul lucrării poartă stema Munteniei), iar *Cartea de învățătură* (1580-1581) cu aprobarea lui Mihnea-Vodă⁶. Este evidentă, astfel, pătrunderea cărților apărute în Moldova și, mai cu seamă, în Muntenia, pe întreg teritoriul Transilvaniei, din Brașov până în Banat și Maramureș.

3. Achiziția cărților apusene

În secolul al XVI-lea, legăturile strânse ale sașilor, maghiarilor și românilor transilvăneni cu marile centre ale Europei și, în special, cu orașele germane, mai cu seamă prin intermediul celor trimiși în Apus pentru studii, au favorizat atât schimburile comerciale și meșteșugărești, cât și cele culturale. Dintre orașele transilvănene, cele care au profitat din plin de noile perspective sociale, ideologice și religioase se numără Brașov, Cluj, Sibiu, Oradea, Alba Iulia, Mediaș ș.a. Autonomia acestor orașe este sporită față de cea a târgurilor valahe. În plus se remarcă o dezvoltare a breslelor și constituirea unei burghezii stabile. Un rol important l-au jucat și "bulgarii", adică românii din suburbia Șcheilor Brașovului, câțiva știutori de carte,

folosiți ca soli în Țara Românească și Moldova, în epoca în care Coresi își edita lucrările. Unul dintre aceștia a fost colaboratorul lui Coresi, Manuilă, folosit în repetate rânduri ca tâlmaci pentru muncipalitatea săsească, la sosirea trimișilor domnului muntean⁷.

Se poate spune că tinerii studenți ai universităților apusene, reprezentanți atât ai clasei nobiliare cât și ai orașenilor înstăriți, au constituit unul dintre canalele majore de pătrundere în Transilvania a ideilor Renașterii și Reformei. Întoarcerea acestora în țară a însemnat și aducerea unor importante cărți, în marea lor majoritate bisericești, dar și profane, fiind promovate, în acest fel, curente novatoare ale occidentului.

Nu pot fi neglijate nici campaniile de răspândire a Reformei, susținute financiar și controlate riguros. Astfel, literatura laică începe să ocupe un loc tot mai important, asigurând premisele de mai târziu ale lansării culturilor naționale. Marile școli din Transilvania încep să-și constituie propriile biblioteci, cu scopul de a pune la dispoziția elevilor necesarul de cărți de învățătură; acestea sunt adeseori îmbogățite prin donații sau lășăminte testamentare. Alături de cei care au constituit fondurile școlilor, se remarcă nobilii și orașenii înstăriți, dornici să-și formeze propriile biblioteci. Se apreciază că, în secolul al XVI-lea, din cele 150-200 milioane de cărți editate în tipografiile Europei, aproximativ 100.000 au ajuns în spațiul Transilvaniei, ceea ce sugerează un interes cert al intelectualilor de aici pentru valorile umanismului⁸.

Pătrunderea cărților tipărite și a tiparului în Țările Române se datorează, probabil, și unor lucrători din Transilvania, prezenți, încă din secolul al XV-lea, în diferite imprimerii din Europa, cum sunt cele din Mantua (unde este pomenit numele lui Toma din Transilvania) sau Veneția (unde a activat Andrei Corbul din Brașov); reîntoarcerea lor pe meleagurile natale a presupus și aducerea unor incunabule.

Tot așa, pot fi amintiți câțiva autori, care și-au publicat lucrările departe de locurile natale: Frater sau Presbiter Georgiu (cunoscut și sub numele de Georgius de Hungaria, născut la Romos, Sebeș, în 1422/1423 și mort la Roma, în 1502) este autorul unui *Tractatus de ritu, moribus, condicionibus et nequitia Turcorum*, lucrare de 72 file, apărută la Urach, în tipografia lui Konrad Fyner, în 1481/1482¹⁰; Pelbartus din Timișoara a publicat, la Nürnberg, în 1483, în tipografia lui Anton Koberger, *Sermones* (Cuvântări)¹¹. Una dintre operele cu o largă răspândire pe teritoriul Țărilor Române a fost cea a lui Hartmann Schedel, *Liber Chronicarum*, apărută la Nürnberg, în 1493; sub forma unei istorii naționale, lucrarea prezintă, în formă eliptică (o pagină), "Walahia" și ilustrează Bucureștiul, desigur, după imaginația gravorului¹².

Circulația cărților editate în tipografiile franceze a fost și ea datorată impulsului Renașterii, dar și ideologiei Reformei și războaielor religioase. Unul dintre personalitățile care au susținut achiziția de carte a fost Francisc I, considerat un adevărat *Père des lettres*¹³. Numai în Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române se păstrează, din cele aproximativ 5000 de titluri ale secolului al XVI-lea, peste 500 de opere tipărite în Franța (majoritatea la Paris și Lyon)¹⁴.

În ceea ce privește pătrunderea cărților editate în tipografiile germane, cercetările efectuate asupra fondurilor de carte din marile biblioteci (între care se remarcă fondul de carte germană din secolul al XVI-lea deținut de Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române) evidențiază interesul crescut atât pentru

lucrările teologice, cât și pentru cele care aparțin culturii clasice, Renașterii și Reformei. Desigur, în spiritul epocii, majoritatea lucrărilor tipărite sunt în limba latină. Iată cum se prezintă, conform cercetătoarei Doina Curticean, repartitia pe orașe a operelor editate, în secolul al XVI-lea, în spațiul german, opere ajunse, mai apoi, în posesia diferitelor instituții transilvănene și conservate astăzi în fondurile Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române:

Orașul	Nr. volume (1480-1500)	Nr. volume (1500-1600)
1. Friedberg sau Main	29	230
2. Wittenberg	41	219
3. Köln	43	183
4. Strasbourg	73	87
5. Leipzig	29	98
6. Ingolstadt	10	52
7. Bamberg	18	48
8. Heidelberg	2	48
9. Tübingen	2	27
10. Marburg	9	18
11. Mainz	9	1
12. Augsburg	6	1
Total	236	718
Total general	954	

Uneori, transilvănenii prezenți în universitățile din apus și-au înscris numele, în formă tipărită, în preambulul diferitelor lucrări. De exemplu, Adrianus Wolphardus, născut la Aiud, stabilește o sinceră prietenie cu autorul italian Andrea Guarna (sau Andreas Salernitanus); în ediția vieneză (Hieronim Victor, 1512) a lucrării lui Guarna, *Bellum grammaticale* (prima ediție apărând la Cremona, în 1511), imediat după titlu, este tipărită dedicația în pur stil renescentist a lui Adrianus Wolphardus¹⁵. Reîntoarcerea sa în Transilvania s-a soldat, fără îndoială, cu aducerea unui număr important de cărți tipărite, fiind știut faptul că, la moartea sa, biblioteca a intrat în posesia lui Wolphard Istvan, judele-primar al Clujului, fondul fiind conservat astăzi în colecțiile Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române.

La realizarea cărților, în tipografiile din Transilvania secolului al XVI-lea, s-a ținut adeseori seama de modelele occidentale. Astfel, în 1580, Coresi a tipărit, la comanda mitropolitului Ghenadie, un *Sbornik* (carte cu rugăciunile bizantine de peste an), în care a urmat modelul ediției venețiene din 1538, probabil la sfatul lui Oprea, care lucrase înainte la Târgoviște, în atelierul lui Dimitrie Logofătul, nepotul tipografului venețian Bozidar Vukovic; chiar și ilustrațiile sunt reluări ale tipăriturii apusene: vignetele ce formează ramuri și împletituri, dar și inițialele sunt foarte asemănătoare cu cele folosite în anii 1493-1496 de ieromonahul Makarios, cel care conducea tipografia din Cetingrad (Croatia). Interesant este că, în finalul *Sbornik*-ului, este aplicată ca podoabă stema principelui Báthory.

4. Rolul învățământului în achiziția de carte

Achizițiile de cărți sunt legate de evoluția școlilor autohtone, precum și de interesul tot mai crescut față de continuarea studiilor în universitățile din Apus. Până în secolul al XIV-lea, singurele instituții de învățământ superior care-i acceptau pe tinerii transilvăneni erau cele din Paris și din Italia, apoi Praga, Viena și Cracovia (de cele mai multe ori și acceptarea acestora fiind condiționată de situația materială a familiei din care proveneau cei care dorea să-și continue

studiile)¹⁶. Numărul sașilor, maghiarilor și românilor care au studiat în Apus a crescut, în mod firesc, în secolele care au urmat.

Nicolae Drăganu menționează un număr de 9 studenți ardeleni (sași, unguri și, probabil, români), care au studiat la Universitatea din Praga în secolele al XIV-lea și al XV-lea. În schimb, numărul studenților găzduiți de Universitatea din Viena a fost mai mare, printre aceștia figurând Johannes dictus Oláh (1398), Johannes Walachus de Welenis (1424), Petrus Nobag (sau Novac, 1428)¹⁷. De la numărul mic al studenților din aceste secole, se ajunge - conform unei liste de nume alcătuite de Tonk Sándor¹⁸ - la 2496 studenți înmatriculați, înainte de 1520, în universități din Viena, Cracovia¹⁹, Padova, Bologna, Praga, Paris etc. De-a lungul întregului secol al XVI-lea, un număr însemnat de studenți transilvăneni poate fi remarcat în orașele Viena, Cracovia și Wittenberg; conform statisticii lui Adám Dankanits, din Biertan, Timișoara, Sebeș, Alba și Deva au provenit în jur de 100 de studenți, din Dej și Aiud - aproximativ 200, din Mediaș, Sighișoara, Turda și Oradea - 300, din Cluj și Bistrița - 400, iar din Sibiu și Brașov - aproximativ 500²⁰. Chiar și în mediul sătesc, numărul știutorilor de carte crește treptat, apărând așa-numiții *diecei-țărani*, cunoscători ai scrisului în limba maternă.

Tot așa, Banatul a trimis la studii, în universitățile apusene, un număr important de tineri. Costin Feneșan, în studiul său dedicat tinerilor plecați la studii din Banat²¹ - pentru perioada de la sfârșitul secolului al XIV-lea și până la mijlocul celui de-al XVI-lea (i.e. 1552) - dă un număr de 173 studenți, majoritatea fiind înmatriculați la Viena (107) și Cracovia (55), dar și la Wittenberg (3), Bologna (3), Paris (2), Praga, Padova și o universitate italiană incertă (1).

Astfel, în Transilvania, în chiar spațiul ecleziastic, se formează, treptat, o intelectualitate ce propagă ideile umanismului și ale Reformei. Activând în cele mai diverse medii, noii clerici, juriști, medici, farmaciști, dascăli etc., educați în spiritul laic al universităților apusene, se dovedesc a fi purtătorii germenilor Renașterii, deschizând perspectivele unei noi lumi spre straturi sociale tot mai largi. Biblioteci de varii dimensiuni și, în general, cu un caracter enciclopedic, apar peste tot, asigurând răspândirea culturii și oferindu-ne astăzi o imagine asupra numărului celor instruiți, a noilor instituții care apar și a circulației cărților în epoca Renașterii și a Reformei. Democratizarea procesului de învățământ, mai precis, școlarizarea unui număr tot mai mare de tineri - fără a aparține în exclusivitate castei preoților și călugărilor - se datorează, înainte de toate, traducerii în limbile materne atât a Bibliei, cât și a altor lucrări (în general de instruire și informare și mai rar destinate divertismentului). Astfel, tiparul, dezvoltat în paralel cu expansiunea ideilor umaniste, a început să ofere unei pătri tot mai largi de populație accesul la mesajul scris al Scripturii, iar mai apoi la cel al marilor texte din cultura universală. Chiar în atmosfera expansiunii reformei religioase, apăreau uneori biblioteci catolice, cum a fost cea franciscană, din Radna, în vestul Transilvaniei. Formându-se la început din donațiile de carte ale misionarilor sosiți din Bosnia, biblioteca a fost distrusă în incendiul provocat de turci, în 1695, pentru a fi refăcută, mai târziu, din noi donații și achiziții, astfel încât, în 1909, inventarul bibliotecii menționa 6263 volume de carte²².

5. Însemnările de posesie

Însemnările de proprietate a multor cărți păstrate ne pot reda traseul pe care l-au avut lucrările, de la ieșirea de sub teacurile tiparnițelor până astăzi. Dar, deasemenea, ne conturează și imaginea uncia sau alteia dintre direcțiile spre care s-a orientat intelectualitatea Transilvaniei în secolul al XVI-lea.

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

Printre edițiile des întâlnite în spațiul cultural transilvănean al secolului al XVI-lea se află cele scoase de sub teacul eruditului Ioannes Oporinus, a cărui activitate tipografică s-a desfășurat la Basel, între 1536-1568. *Sanctae linguae Hebrae Erotemata*, editată de Ioannes Oporini în tipografia lui Bartholomaei Franconis, la Basel, în 1556, ajunge la Cluj, în posesia episcopului unitarian Konez Boldizsár, în 1661.

Un postincunabul - Johannes Heroltus, *Sermones Discipuli de Tempore et Sanctis*, Nürnberg, Antonius Koberger, 1502 - după ce s-a aflat în posesia unui oarecare Johannes Mayr, a ajuns în Alba Iulia, în 1665, în Biblioteca Societății ieziuite, iar apoi, în 1815 la "Seminarii Incarnatae Sapientiae", deci, în același oraș²³. Un exemplar din frobeniana *Historiae naturalis libri XXXVII* a lui Plinius Caius Secundus, apărută în 1545, ajunge în posesia brașoveanului Andreas Gorgias, care, aflat la studii la Wittenberg, o achiziționează în anul 1691; mai apoi, o va oferi unui coleg de la gimnaziul din Brașov, unde a ajuns profesor; în 1820, opera lui Plinius ajunge în proprietatea grofului Teleki Pál, iar de aici în fondurile Bibliotecii Univeritare din Cluj.

Iată traseul operei medicului Georgius Agricola, *De re metallica. Libri XII*, apărută la Basel în tipografia lui Frobenius, în format *in-folio*, în anul 1561: în 1580, lucrarea este achiziționată, de la Târgul din Frankfurt, de Philipus Bechius, profesor în filosofie la Universitatea din Basel; în 1642, exemplarul se găsește în proprietatea medicului Ioannes Sigfredus, care a achiziționat-o de la Wittenberg; în 1703 se afla, încă, în posesia colegiului ieziuit din Mainz (Moguntiae); nu se știe cum, opera lui Agricola a ajuns în proprietatea lui Mikó Imre, profesor la colegiul Bethlen, iar apoi în fondurile Muzeului Ardelean din Cluj²⁴.

Un volum din celebra lucrare a lui Vesalius, *De humani corporis fabrica libri septem*, după editarea ei la Basel în 1543, a urmat un drum lung, de la Johann Lang din Buda (în 1544), la Michael Bossacus (în 1662), iar apoi la medicul vienez Holer Francisc (în 1776); după ce s-a aflat în posesia lui Carl Gegenbauer din Jena, cartea a ajuns, în fine, la Apati Istvan, profesor la Universitatea din Cluj.

Un volum din *Philosophorum omnium facile principis* (ex officina Ioanni Oporini, Basel, 1548) a ajuns, în secolul al XVIII-lea la Samuel Waida Tsernatoni, elev al Colegiului Bethen din Aiud.

Din lucrarea *Historia de Dei gentius*, asesorul Wolfgang Cserey din Micioșoara a achiziționat, în urma unei licitații, un exemplar, de la Pesta, în 1795, de la acesta ajungând în posesia Colegiului din Odorheiu secuiesc²⁵.

Cu un profil cert al omului renașterii, Nicolaus Istvanffy (1538-1615), guvernator pentru scurt timp al Transilvaniei (1598-1599), a fost un pasionat colecționar de carte tipărită, fiind el însuși autor al mai multor lucrări; între numeroasele opere cu care și-a înzestrat biblioteca se află și *De architectura libri decem*, apărută la Venția, în 1567, pentru care Istvanffy a comandat o legătură din carton și piele galbenă, pe care și-a imprimat blazonul de nobil de Kisazzonfalva; după moartea istoricului lucrarea a fost donată ordinului ieziuit din Zagreb; mai târziu, cartea a ajuns în proprietatea lui Ștefan Aczel din Arad, iar apoi în fondul Societății culturale a Aradului²⁶.

Desigur, o circulație tardivă l-au avut multe dintre operele secolului al XV-lea și al XVI-lea. Însă, informațiile sumare păstrate prin însemnările marginale nu ne pot oferi certitudinea pătrunderii acestora în Transilvania în anii înscrși pe foile cărților și se poate cel puțin suspicioana o achiziție mult mai recentă de către diferiți intelectuali ai pricipatului. Ghidându-ne, totuși, după aceste însemnări, să remarcăm că un exemplar al ediției din 1532 a operei

lui Erasmus, *Adagiorum opus*, apărută cu mențiunea *ex officina Frobeniana*, a ajuns în posesia medicului vienez Herman Winkholg, de unde a trecut în proprietatea lui Jozsef Benigni (1782-1819), care a lăsat-o moștenire, alături de cele aproape șapte mii de volume de carte, Bibliotecii Universitare din Cluj. Operele lui Erasmus au fost cunoscute în Transilvania încă din timpul vieții marelui umanist.

Desigur, primul nume pe care trebuie să-l amintim este cel al lui Nicolaus Olahus, care purtase o vastă corespondență cu magistrul din Rotterdam. Dar, alături de arhiepiscopul de Esztergom, se alătură Jacob Piso din Mediaș (1470-1526), care a publicat la Roma, în 1509, o scrisoare adresată lui Erasmus²⁷. La începutul secolului al XVI-lea, sunt atestați ca lectori ai lucrărilor lui Erasmus: canonicul de Alba Iulia, Thomas Pelci, episcopul de Oradea, Franciscus de Perényi și umanistul Gaspar Pestiensis²⁸. Devenind în scurt timp cărți de învățătură, lucrările lui Erasmus au pătruns în mediile ecleziastice și în școli, iar mai apoi au fost editate în tipografiile Transilvaniei, cum este *Epitome Adagiorum*, editată de Gaspar Pestiensis, în 1541, în tipografia lui Honterus, ediția greacă-latină a *Noului Testament*, tipărită de Valentin Wagner, în 1557, sau *Civilitas Morum* (o carte de precepte morale, în care sunt afirmate toleranța și bunul simț), tipărită în latină de Heltai, în 1591, la Cluj, precum și în limba maghiară, la Sibiu, în 1596 și 1598. Majoritatea operelor celui care a fost numit "doctor universalis" au pătruns în orașele Transilvaniei, în secolul al XVI-lea, prin mediul intelectual reformat, unitarian cu precădere, pregătindu-se a face față trinitarilor²⁹. Un exemplar din *Noul Testament* (Basel, 1522), ajunge la Cluj, în 1633, din Polonia, prin unitarianul silesian Adam Frank³⁰. La sfârșitul secolului al XVI-lea, rectorul gimnaziului din Sibiu, Georgius Deidrich (unitarian), deținea lucrări ale umanistului Rotherdam, între care a fost atestat volumul *in-folio*, tipărit, în 1551, în oficina lui Frobenius din Basel, *Adagiorum Chiliades quatuor cum dimidia*,³¹ ulterior cartea trecând în posesia istoricului Uzoni Foszto István.

Sorin CRIȘAN

(continuare în numărul următor)

Note:

¹ Cornelia Papacostea-Danielopolu, Lidia Demény, *Carte și tipar în societatea românească și sud-est europeană (Secolele XVII-XIX)*, București, Editura Eminescu, 1985, pp. 112-113.

² Fără a fi date nume, se menționează doar că reprezentantul sibișorean a fost asasinat în 1569. V. Friedrich Teutsch, *Kirche und Schule der Siebenbürger Sachsen in Bergangenheit und Gegenwart*, W. Krafft, Verlag Hermannstadt, 1923, p. 30.

³ Victor Neumann, *Tentația lui homo-europaeus. Geneza spiritului modern în Europa Centrală și de Sud-Est*, București, Editura Științifică, 1991, p. 40.

⁴ Cf. Florian Dudaș, *Vechi cărți românești călătoare*, București, Editura Sport-Turism, 1987, pp. 19-22.

⁵ Mirela Theodorescu, *O copie ardeleană fragmentară a Psaltirii în versuri a mitropolitului Dosoftei*, în "Limba română", XVII, 1969, 5, pp. 449-456.

⁶ Cf. Vasile Oltean, *Școala românească din Scheii Brașovului*, București, Editura științifică și Enciclopedică, 1989, pp. 24-43.

⁷ V. P.P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, pp. 136-137, 144-145.

⁸ Cf. Victor Neumann, *Tentația lui homo-europaeus*, pp. 43-44.

⁹ Cf. Dan Simionescu, Gheorghe Buluță, *Scurtă istorie a cărții românești*, București, Editura Demiurg, 1994, p. 15.

¹⁰ HC 15672; GW 10654; BMC, II 611.

¹¹ Ediția din 1498, menționată de Simionescu și Buluță, în *Pagini din istoria cărții românești*, București, Editura Ion Creangă, 1981, p. 23 și în *Scurtă istorie a cărții românești* (p. 15), a fost editată la Hagenau (și nu la Nürnberg), în tipografia lui Heinrich Grau, în format *in-40*, sub denumirea *Sermones Pomerii de tempore. Pars hiemalis et aestivalis* (P. I.: 216 f. 1-510A-T8y4x8y4z8Aa-Cc8Dd6; P. II: 166 Cf. HC 12551; CIH 2556; BMC, III 686; GW M 30552).

¹² Din lucrarea lui Schedel, peste 10 exemplare se păstrează astăzi în

bibliotecile din România. Exemplarul consultat de noi la Biblioteca Filialei Cluj-Napoca a Academiei Române (Fondul catolic Satu-Mare, Inc. 128): 20 (402x275 mm); 326 f. (sign. T*, **6 ***8; a6 b-d4 i2 k4 l-n6 o2 pq6 r-y4 z aa-cc6 dd2 ee6 ff4 gg-ii6 kk2 ll2 mm-zz A-k6 L6-2 M6ă); tipar negru pe două coloane; text f. XXXVIII: 359x225 mm; 65 rânduri; spații pentru inițiale necompletate Exemplarul de la Biblioteca Academiei București posedă inițiale pictate de așa-numiții *rubricatores*; ff. 21-320 cu foliație: I-CCXCIX; colontitlu; numeroase xilogravuri necolorate; ff. 2-20, tabula operis; f. 297: lipsă jumătate filă; lipsă ff. 1-4, 6-7, 12, 106-107, 199-200, 280-285, 317-319, 326. Tfi. 279-281, 326 albă; lipsă coperte; cotor din piele (sec. XVII); f. 279: însemnări manuscrise latine din prima jumătate a sec. al XIX-lea (referiri la epidemia de holeră din 1831).

André Lagarde, Laurent Michard, *XVI-e siècle. Les grands auteurs français du Programme*, II, Bords, Paris, 1970, p. 9.

¹⁴ Cf. Dora Daisa, *Imprimerii franceze ale secolului al XVI-lea în colecțiile Bibliotecii Filialei Cluj-Napoca a Academiei R.S.R.*, în *Valori bibliofile din patrimoniul cultural național. Cercetare și valorificare*, Muzeul Județean Vâlcea, Râmnicu Vâlcea, 1980, pp. 277-285.

¹⁵ Cf. Mihai Mitu, *O tipăritură din prima jumătate a secolului al XVI-lea și reverberațiile ei transilvănene*, în "Biblioteca și cercetarea", Cluj-Napoca, X, p. 78.

¹⁶ Cf. Erik Fügedi, *Les intellectuels et la société dans la Hongrie médiévale*, în: *Intellectuels français, intellectuels hongrois. XIIIe-XXe siècle*. Volume publié sous la direction de Jacques Le Goff et Béla Köpeczi, Budapest, Akadémiai Kiadó et Paris, Éditions du C.N.R.S., 1985, p. 47.

¹⁷ Nicolae Drăganu, *Cei dintâi studenți români ardeleni la universitățile apusene*, în "Anuarul Institutului de Istorie Națională", IV, București, 1926-1927, pp. 419-420.

¹⁸ V. Tonk Sándor, *Erdélyiek egyetemjárása a középkorban*, Bukarest, Kriterion Könyvkiadó, 1979, pp. 197-347.

¹⁹ Să semnalăm faptul că, la Cracovia, majoritatea studenților era formată din străini, atrași, probabil, nu doar de cheltuielile mai mici decât în alte centre ale Europei, ci și de prestigiul profesorilor ce predau aici, cu totul atașați umanismului apusean.

²⁰ Adám Dankanits, *Lesestoffe des 16. Jahrhunderts in Siebenbürgen*, Bukarest, Kriterion Verlag, 1982, pp. 17-18. Pentru un istoric și o statistică a tinerilor clujeni care au studiat în universităților apusene, v. Samuil Goldenberg, *Clujul în secolul XVI*, București, Editura Academiei R.P. Române, 1958, pp. 50-53; autorul menționează 10 studenți clujeni înmatriculați la Universitatea din Wittenberg, în perioada 1539-1560, 64 studenți la Viena, în perioada 1387-1456 și încă 8 studenți în secolul al XVI-lea; alte orașe unde au fost înregistrați tineri transilvăneni: Cracovia și Roma.

²² Costin Feneșan, *Studenții din Banat la universitățile străine până la 1552*, în "Revista de istorie", tom XXIX, nr. 12, 1979, pp. 1945-1965.

²³ Cf. Elena Rodica Colta, *O colecție ardeleană mai puțin cunoscută - Biblioteca franciscană de la Radna*, în "Biblioteca și Cercetarea", Cluj-Napoca, 1986, X, p. 314.

²⁴ Eva Márza, *Identificarea unui postincunabul: Johannes Heroltus, "Sermones Discipuli de Tempore et Sanctis"*, Nürnberg, 1502, în "Biblioteca și Cercetarea", Cluj-Napoca, V, 1981, p. 232.

²⁵ Cf. Silvia Dumitru, *Ediții frobeniene în fondurile Bibliotecii Centrale Universitare Cluj-Napoca*, în "Biblioteca și Cercetarea", Cluj-Napoca, III, 1979, pp. 116-125. Din cele 19 lucrări păstrate ale lui Agricola, șase (în 20 de exemplare) se regăsesc în bibliotecile din Transilvania. Cf. Sidonia Puiu, *Circulația cărților lui Georgius Agricola în Transilvania*, în "Biblioteca și cercetarea", XVIII, Cluj-Napoca, 1994, p. 5.

²⁶ Pentru detalii cu privire la edițiile clujene ale lucrărilor lui Oporinus, v. Silvia Dumitru, *Ediții oporinene existente în colecțiile Bibliotecii Centrale Universitare Cluj-Napoca*, în *Valori bibliofile din patrimoniul național*, pp. 272-276.

²⁷ Cf. Elena Rodica Colta, *Un exemplar din biblioteca istoricului maghiar Nicolaus Istvanffy (1538-1615), identificat la Arad*, în "Biblioteca și Cercetarea", VII, Cluj-Napoca, 1983, pp. 182-187.

²⁸ Dankanits Adám, *L'oeuvre de Erasme en Transylvanie*, în "Revue roumaine d'histoire", an IX, 1970, nr. 1, p. 143. Biblioteca Colegiului Unitarian, înființată în anul 1568 pe structura bibliotecii medievale existente,

s-a dezvoltat cu lucrări teologice, de propagandă, apărute la Cluj și Alba Iulia. Însă furia generalului Giorgio Basta a aruncat în foc cărțile indexate ca eretice, pentru ca repetatele incendii din secolul al XVII-lea să spulbere majoritatea achizițiilor secolului al XVI-lea. V. Jakó Klára, *Egyetemi és Akadémiai Könyvtár, Kolossvár*, în "Aetas", 1993, nr. 3, pp. 210-211.

²⁹ *Ibidem*, p. 143

³⁰ *Tentația lui homo-europaeus. Geneza spiritului modern în Europa Centrală și de Sud-Est*, București, Editura științifică, 1991, p. 40.

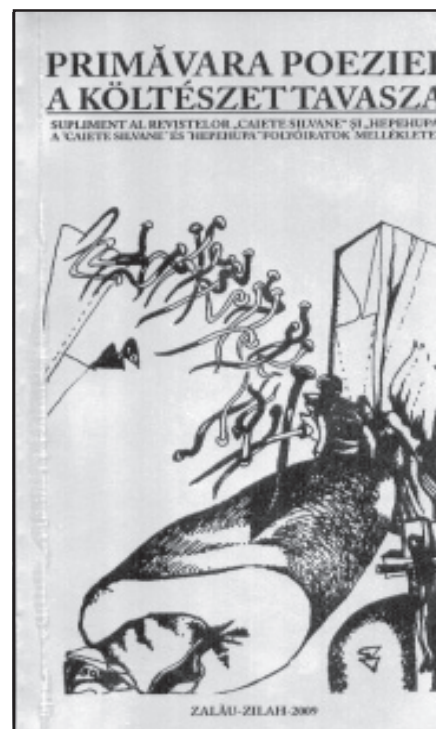
³¹ Spielmann Mihály, *Operele lui Erasmus de Rotterdam la Târgu Mureș*, în "Biblioteca și Cercetarea", Cluj-Napoca, XI, 1987, p. 258.

³² *Ibidem*, p. 260 și 265, nota 44.

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

Festivalul "Primăvara poeziei" ediția a IX-a (II)

Continuăm publicarea câte unui poem din poezii cuprinși în antologia "Primăvara poeziei", antologie realizată de revistele "Caiete Silvane" și "Hehehupa" și care a fost prezentată în cadrul celei de-a IX-a ediții a Festivalului "Primăvara poeziei", Zalău, 25-26 aprilie a.c. Traducerea versurilor aparține poetei Simone Györfi.

Marcel Lucaciu

Scrisori către Isolda

L

numai largul uitării
îmi săgetează
privirea
fără leac otrăvit
de mileniul
îmbuibat
cu minciună
și dragoste cumpărată
orfan
de stele
nu
mai aștept
în castelul
norilor
îmbrac
o șarmantă
cămașă de
șarpe
iubito
cu am
întâlnire cu noaptea

Levelek Isoldához

L

a feledés végtelene
pillantásomba
nyilall
nincs erre ír
csalással
pénzen vásárolt szerelemmel
telt csordulásig
az évezredünk
csillagtalantul
árván
nem
várom immár
felhő-
váramban

bqvöletes
kígyó-
kamáslit
húzó
szerelmem
ma még
találkám van az éjjel

Viorel Mureșan

Gerunzii întrerupte

într-o bătrânească lumină scăpată din
sertare cerești
reversul monedei ne pare o nălucă
precum pânda lui Hackert numită
Goethe la Roma vizitând Colosseum-ul
se văd două personaje unul
cu spatele la noi
cărui urmăndu-l la distanță îi auzim abia
șapte
n-am nimic împotriva morții
își zice
e atât de firească
numai ochii de mi-ar rămâne afară

peste rândurile de gradene și peste
vârfurile ruinelor
(n-am nimic împotriva morții zice
e așa de firească)
noi vedem chiar cu ochii lui plop
de pe malul Tibrului
ba mi se pare că și
niște gladiatori rătăcind singuratici
prin amfiteatru
așa cum am vedea Someșul trimițându-
ne scânteieri
dintr-o oglindă
în vreme ce brațul întins al lui Eckermann
cu degetul ar împunge spre vârf Dealul
lui Rakoczi
zis pe la noi și Piscuiul Ronei / nu Romei
da
atât ar fi de firească
numai rămânându-ne ochii afară

Félbeszakított jelen

angyalok fiókjából kirázott öregesedő
fényben
az érem túlsó oldala immár oly kísérteties
miként Hackert vászna, amelyen
Goethe a római Kolosszeumot látogatja
két szereplő is látható az egyik
épp nekünk háttal
ha követném, sottogni hallanám
semmi bajom sem nekem a halállal
motyogja
hisz oly természetes
csak a szemem, ó, bárha kint maradna

a lelátókon túl a romok mögött
(semmi bajom énnékem a halállal mondja
hisz oly természetes)
szemein keresztül látom én is
a Tiberis menti nyárfasort
s lelki szememmel
az amfiteátrumban magányosan
bolyongó
gladiátorokat
mintha bizony a Szamos üzenne
felcsillámló
habokkal egy tükörből
miközben Eckermann kinyújtott karja
a Rákóczi Dombra mutatna éppen
melynek a neve nálunk Róma Dombja /
nem Rómáé

igen
oly természetes lenne
csak a szemünk maradna odakinn

Müller Dezső

Zsoltár

Ahogy árva madarak gubbasztanak
korhadt faágakon
ahogy a hold fénye reszket
didergő ködszárnnyakon

Ahogy sekély völgyek katlanában
hömpölyög a csend
ahogy délceg hegyek csúcsán
a lenyugvó nap elmereng

Ahogy párolgó dinnyeföldekre
alászáll az alkony
ahogy megsebzett őzek patái alatt
elmélyül a vadnyom

S ahogy elsatnyul az üröm
a konkolytalan térben
csak így engedd Istenem
a túlsó partra érnem.

Psalm

Precum păsări înstrăinate
orfane pe ramuri de gheață
cum raza lunii, înfrigurată
cade în tremur pe aripi de ceață

Precum prin văi adânci, prin cotloane
liniștea se învolburează
cum, printre creste pline de fală
spre seară, soarele oftează

Cum, prin bostănăria aburindă
se lasă înserarea
și sub copita cerbilor răniți
se-adâncește cărarea

Și cum dispare disperarea
în spațiul lipsit de bucurii
o, Doamne, doar așa să mă primești
pe malul dintre vremi.

Olasz Valeria

CSILLAGOKHATALMÁBAN

Oly közel most az ég.

Felsebzi szívem csillagok lázadása.
Nyújtóznom sem kell, valamennyit

elérem,
begyűjtöm őket hajnalhasadástra!

Oly közel most az ég,
s én virrasztok lázadó csillagaim fölött.
Egyik oly kicsinyke, gyermek még,
szemem sarkában parányi szikra.
Másik rakoncátlan, szertelen kölyök,
tombolnak benne kamasz-öszönök.
A legnagyobb, felnőtt hajnalsillagom,
már oly fényesen és bátran beragyog
emberi szívem közepébe,
szinte fáj, s már én is lázadok,
hogy csak egy gyöngy, esendő nő
vagyok!

Fölém hajol a hatalmas ég,
magamra húzom felhőtakaróm,
s végül engedem, hogy védtelen
földi testemen átragyogjon
a csillagos álom-végtelen.

Győr, 2009. január 29.

În stăpânirea stelelor

E-atât de-aproape cerul.

Răscoala stelelor inima-mi sângerează.
Să le ating eu pot, chiar fără să mă-ntind
Până spre zori, pe toate le cuprind!

E-atât de-aproape cerul,
Iar eu veghez cu stelele-mi rebele.
Unul e mic, doar un copil,
În coada ochilor strălucește tiptil,
Altul e tânăr neliniștit, zburdalnic
Plin de-al adolescenței spirit falnic.
Cel mai mare, adultul meu luceafăr
Mirific strălucește și curaju-i
Străpunge inima mea omenească,
De-a dreptul dureros, mă răzvrătesc și eu
De ce mă făcu doar slabă femeie
Dumnezeu!

Mărețul cer se-apeacă blând spre mine
Trag sub bărbie plapuma de nori
Lăsând în final visul stelar
Să lumineze trupul meu firav,
Lipsit de apărare, ca un far!

Győr, 29 ianuarie 2009

Ion Pițoiu - Dragomir

Ana-teme în cântec

frumoasa aceea recompunea fotografii
din amintirile ei de glorie când femeile

din oraș o striveau cu pietre și toți
bărbații orbeau la comandă (până și
Nero abia a găsit câteva chibrituri
să facă din Roma pom de Crăciun!)
am luat-o de braț pe frumoasa aceea
care făcea puzzle din amintirile ei fier-
binți și imediat m-ablesnit cu un
zâmbet: "tu esti clovnul care și-a
omorât regele s-a-nsurat cu regina
și și-a scos ochii când a aflat că era
mama lui?!" am așteptat caleașca
răsăritului și am tot adunat conuri
dintr-un brad liliachiu pentru o
catedrală de ger unde mai toți
enoriașii vor cultiva nostalgia Fanarului

Anna - Témák dalomban

az a szépasszony régmúlt fényképekből
eleveníti fel fénykorát valamikor a város
asszonyai kövekkel dobogálták és
megvakult, mintha parancsra, minden férfi
(Nero is csupán néhány gyufaszálat
talált, hogy karácsonyfát gyűjthasson
Rómájából!)
karonfogtam én a szépasszonyt,
miközben
párás emlékei kirakósán merengett
és nyomban végigvillant rajtam ostorzó
mosolya: "hát te vagy ama pojáca
ki meggyilkolta királyát elvette feleségét
majd önszemét kiszűrta, mert az az anyja
volt?" megvártam akkor én a virradat
keleties hintáját s violaszín
fenyőtobozokat
gyűjtögettem a fagy jéghideg
templomának
ahol majd mindenki bedől a rég letűnt
Fanarióták nosztalgiájának

Daniel Săuca

Autoportret

Să fugim în deșert
Fără bilete de autobuz
Să ne prindă ploaia de duminică
Îmbrăcați în cuvintele altora

Să fugim în deșert
Și să ne rugăm pe marginea prăpăstiilor
Să ne prindă tunetul de sâmbătă
Dezbrăcați de pielea începuturilor

Să fugim în deșert
Cu vremurile de mâine
Să ne prindă curcubeul de vineri
Împreunați la amiază

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

Să fugim în deșert
Să căsăpim sunetele
Să ne prindă mirarea de joi
Fără ochi și fără mâini

Să fugim în deșert
Să îngrășăm șerpii
Să ne prindă păcatul de miercuri
Morți de foame

Să fugim în deșert
Să dănțuim, să dănțuim
Să ne prindă setea de marți
Fără perfuzii

Să fugim în deșert
Să dinamităm neputința
Să ne prindă urletele de luni
Îngenunchiați lângă săruturi

Să fugim în deșert, iubito
N-a mai rămas nimic din noi

Önarckép

Meneküljünk a sivatagba
Buszjegyek nélkül meneküljünk
A vásárnapi zápor úgy kapjon el
Mások szavainak köntöseiben

Meneküljünk a sivatagba
Szakadékok szélein imádkozzunk
Hogy a szombati dörgés úgy kapjon el
A kezdetek börtől mentesen

Meneküljünk a sivatagba
A majdani jövővel
Úgy lepjen meg a pénteki szivárvány
Délidőben egymásba gabalyodva

Meneküljünk a sivatagba
És kaszaboljuk le a hangokat
Hogy úgy csodálkozzon a csütörtök
reánk
Végtagok nélkül és vakon

Meneküljünk a sivatagba
Kígyókat dédelgetni
Érjen utól szerdán a bújaság
Minket kiéhezettek

Meneküljünk a sivatagba
Ropjuk a táncot meg nem állva
Hogy a keddi szomjúság lássa
Vérátömlesztésre nincs kereslet

Meneküljünk a sivatagba
Aknázzuk alá a gyengeséget
Úgy kapjon ott hétfőn az ordítás
Csókjaink mellé térdepelve

Meneküljünk a sivatagba, szerelmem
Végleg felőrlődünk mind a ketten

Simonfi István

Ünnep

Az asztal megterítve
megvetve kínálja magát

együtt ülnek asztalhoz
a világ elejére és végére
a kés
a villa
a kanál
a tányér
a pohár

ez a világ olyan kicsi hogy még ebben
a nagy csendben
sem jut szóhoz sóhoz
fel sem ér az asztalhoz
a szó
a só

asztalhoz ül a szék is
és elnézi
csodálkozva
hogy a tányér a kanál a villa
és a kés meg a pohár
egymást nézik étlen
szomjan

mindeki szeme láttára
az álvararadt asztal kelős közepén egy
megfáradt megszáradt
morzsa
frissen sült kenyérben megbújva
vigan henyél

Särbätoare

Disprețuindu-se, masa
așternută se oferă sieși

se-așează laolaltă
întru-nceputuri și-n sfârșit de veac
cuțitul
furculița
lingura
farfuria
paharul

e-o lume atât de neînsemnată încât
în liniștea hulpavă
sarea nu prinde grai
nici n-ajunge la masă

nici sarea
nici graiul

și scaunul se așează
și plin de mirare
contemplă
farfuria lingura furculița
cuțitul și paharul
ce se scrutează
flămânzi și însetați

în plină zi
doar masa e-n picioare și în centru-i
o firimitură ostenită
și uscată
ascunsă-n pâinea proaspăt coaptă

voioasă vegetează

Simonfy József

kő

lovak legelik a füvet
levegőben madarak
halak a vízben

kövön gyík napozik
a kőnek nem kell a levegő
a kőnek nem kell a víz
a kőnek nem kell a fű
a kő megél a kőben is

jön idő mikor
nem lesz levegő
nem lesz víz
nem lesz fű

csak kő
kőben
kőemberek

piatră

cai, pascând iarba
în aer, păsări
și pești în larg

pe-o piatră, o șopârlă
pietrei nu-i trebuie
nici aer și nici apă
pietrei nici iarbă
piatra se cuibărește-n piatră

vine un timp
când apă-aer
iarbă
vor dispărea

doar piatră
și în ea
oameni ciopliți în piatră

Corina Știrb

Când în tine o speranță-n jurul inimii se
strânge și pe greabănul furtunii
nemișcarea-n ploii se frânge
când pe muchiile zilei
urlă clipele nătânge
când se-amestecă iubirea
cu mireasma grea de sânge

oameni goi se zbat în ruperi
și se-ntrupă-n trup de înger
tu ascunzi în risipire
privilegiul de a plânge
răsucind creionul umed
în cercul degetelor stânge

Mikor a benned éledő remény
szívedet körbefonja
mikor a vihar derekán
a mozdulatlanságot esőbe ontja
mikor napjaid élein
botor perced visítja
amikor szerelem vegyül
a vér nehéz-fanyar szagába

csupasz testek vonaglanak
majd angyalokká hasonulnak
te önmagadat tékozolva
rejtéd kegyelmét a sírásnak
miközben kétbalkezes ujjaid közt
fogatod nedves ceruzádat

Viorel Tăutan

Miraj

În ziua aceea, dimineața îi pocni în urechi
întâia oară cu palmele asudate

Știu atunci că venise prea devreme
sau prea târziu la întâlnirea cu sine

Apoi a fost după-amiaza ruptă dintr-un
vis
diurn, ca și când un anumit castan din
parc
și-ar fi deschis porțile
să coboare din saloanele-i rozaure -
adolescenta eternă cântând

Noaptea-nmuguresc aleile din parc
sub arșița plină a tălpilor tale
ne-om așeza pe-o bancă înflorită
Rozaură descinsă din cymbale
cu-aripile-ți mă-nvălu, de ispită,
eu carul mic cu vorbe îl încarc.

Cineva pe-ascuns împinge mereu zăvorul
și încurcă marșul triumfal
pentru celebrarea hulafului apus.

Delibáb

Aznap fülcibe dobbant a hajnal
verejtékes tenyerrel, először volt ez így

túl korán érkezett önmaga látására
vagy tán túl későn, ébredett reá

Majd jött egy álomszerű délután,
mintha a várospark neves gesztenyefája
kaput tárt volna néki
netán kilépne rózsás szobáiból -
dalt zengve ő, az örök hajdon

Ládd éjjel kihajtanak a sétányok a
parkban
talpad mámorító izzása alatt
együtt ülünk majd le egy kivirágzott
padra
Kümbalából alászállt rózsaszál
kísértő szárnyaidba burkolom magam
s a kis göncölt teletölti szavam.

Rejtve marad, ki tolja a reteszt
s a telhetetlen vég dicsőítése végett
összezavarja néha a diadalmenetet.

Poeme de Răzvan Pricop

I

acasă totul e limpede și puțină rouă pe margini mai rămâne
ca o biată făptură deghezată într-o mică biserică
sau fugită de ploi sub un pod
care o ascunde și tremură.

II

Cernavodă
ca o pânză cu mii de luminițe noaptea
care acoperă toate încercările de claritate
în apa de peste zi
și cu piciorușele reci adâncite într-o iarbă
neobișnuită.

III

de ceva timp amestecați printre lucrurile întâmplătoare
ne strecurăm într-o scorbură de întuneric
ca într-o mică înțelepciune a noastră în miezul iernii,
dar nu te scuturi niciodată de toată lumina aceasta
și îți mai fuge îngerul.

IV

după o mare selecție de cărnuri
când intră frigul în mine stă ceva
ca în partea sensibilă a unui orașel
de la marginea unui mare oraș mut
cu carusele și cinematograful.

V

la începutul fiecărei mici curiozități
și ea privea ca o sperietoare de buzunar
de mers strâmb pe străzi pe la prieteni
picături de sânge deasupra pietrișului,
care imobilizau insecte cu fața în sus,
cu tot cerul pe ele.

VI

cu lucruri mici ne acoperim somnul ca o imagine
înzestrată cu sânge și frumoase pene de pasăre,
dar stăm pe locurile noastre și nu mai tresare nimeni
din el în altul.

VII

mă ții de spaima târându-se și înaintăm
într-un întuneric de zahăr
aceasta este cea mai dulce zăpadă
pe care adânc îngropată o mânuim
și semnul unei mici comunități la sfârșitul puterii.

VIII

stăm în apă numai cu picioarele noastre obosite,
aici oboseala este un lichid pentru visele cele mai mari
scurgându-se printre micile greutateți ale sufletului
până când niște animale blânde urlă din toată puterea în noi.

IX

în grădina cu fluturi Jünger tata îngândurat de vise
se scurgea printre arbori ca o ploaie de vară
care doar gădilă foarte puțin ierburile
și era un mare prefăcut în mort, putrezit
și găsit de noi după trei zile cățărându-se tot mai sus
undeva deasupra întunecimii,
din ce în ce mai sigur pe faptele sale uluitoare.

X

cu gesturi mărunte începe seara
ea mimează foarte precis într-un colț
bucățița ei fericită de cer iernatic,
mușetelul înfășurat în ziare cu țipete mici
s-a uscat ca aurul
și asta e epoca în care îmi rod unghiile
până la jumătate.

Răzvan Pricop s-a născut în 25 iunie 1987 și este actualmente student în anul III la Facultatea de Drept, Universitatea Ovidius, Constanța. Debut în rubrica Post-Restant, România Literară (2004). Texte publicate în "Luceafărul", "România Literară", "Convorbiri Literare". Premii: Premiul II, secțiunea creație literară, Festivalul Internațional Lucian Blaga, Sebeș, mai 2008; Premiul revistei "Caiete Silvane", secțiunea creație literară, Festivalul Internațional Lucian Blaga, mai 2009.

Maria-Patricia Birtocan - *Anima Mundi*

După debutul cu volumul *Apă și sânge* (Editura Pro Transilvania, București, 2008), Maria-Patricia Birtocan, elevă la Colegiul Național "Silvania" Zalău, reușește performanța să mai publice un volum de versuri, la aceeași editură, tot în cursul anului trecut. E vorba de *Anima Mundi*, lansat joi, 14 mai a.c., în cadrul cenaclului "Silvania". Consistentul grupaj citit de tânăra autoare cu acest prilej a entuziasmat, în mod justificat, pe toți cei prezenți. Iată câteva opinii exprimate de colegii de cenaclu pe margine poemelor prezentate: "O poezie pulsatorie, vibrantă, proaspătă, sinceră. O poetă adevărată, puternică și foarte prezentă prin emoția pe care o transmit versurile ei de multe ori surprinzătoare și «tari» ca o băutură exotică. Felicitări admirative!" (Dina Horvath); "Sensibilitate, complexitate și inteligență transpar dintr-un volum generos, atât la nivel tematic cât și al construcției poetice" (Imelda Chintă); "Poeme bine construite, orientate spre înalt, pline de sensibilitate și frumusețe. Poezie cu adevărat" (Corina Știrb); "Sentimentul de sfârșit al începutului, copleșitor și deopotrivă surprinzător, așează poeta cert, în panoplia celor ce întru poezie se vor veșnici rostind. Cred că va rămâne cu consecvență un *suflet al lumii*, gata să cuprindă toate păcatele și bucuriile lumii pe crucea unui bine pre-destinat iertării" (Florin Horbath); "Poezia Mariei

Birtocan a câștigat mult în maturitate și expresivitate stilistică. Sensibilității exacerbate i se adaugă, acum, iscusința construcției versului, caracterul aforistic și, mai ales, alura reflexivă. Există, în fiecare poem, o infuzie de fluturi, de prospețime primăvărată, de speranțe imaculate" (Marcel Lucaciu). Și completăm aceste comentarii, pentru edificarea cititorilor, cu textul scris de Tudor Oprea (care s-a îngrijit, cum spuneam în numărul trecut al revistei, de cărțile multor tinere poete sălăjene) pe coperta a IV-a a volumului: "Poezia reflexivă de largă respirație, originală, îndrăzneată, pe alocuri acidă, autoironică, teribilistă la nivel elevat-suprarealist, semnată de înzestrata poetă de 16 ani Maria Birtocan din Zalău, reliefând o surprinzătoare inventivitate și asociativitate lexicală și incluzând multe versuri citabile, se înscrie în noul val liric ce-și propune să înlocuiască obositul și monotonul postmodernism ce inunda literatura la ora actuală".

Autoarea ne-a mărturisit că are în pregătire un nou volum de versuri, pe care speră să și-l vadă tipărit în acest an. Îi dorim să reușească, pentru a-i bucura, din nou, pe iubitorii de Poezie care, deși se răresc pe zi ce trece, suntem convinși că nu vor dispărea niciodată...

D. HOBLEA

Maria-Patricia Birtocan

Maternă

Voi avea grijă de voi!
Vă promit de fiecare dată
Când mă mut în altă galaxie
Voi avea grijă să vă țin sub aripile
mele
Sparte și ude și care lipsesc
momentan...
Voi avea grijă de voi,
Chiar dacă nu are nimeni grijă de
mine,
Uneori mă aruncă în gunoier
Pline de ochi și de inimi,
Ca pe o păpușă de speranțe fără
baterii...
Voi avea grijă de voi,
Chiar dacă nu am văzut
Niciodată mai mult decât talpa
Pantofilor pe care i-am pregătit
Pentru Moșu - care, trebuia să vă
aducă
Vise expirate și dulciuri neîmplinite-
Chiar dacă sub talpa aceea mi-am
trăit moartea

Mi-am murit viața, și voi
Nu mă iubiți pentru că l-am
Alungat pe Bau-Baul cel vechi
și l-am înlocuit cu unul cu jeanși
și cu baterii
Să îmi pot dormi crepusculul.
Eu voi avea grijă de voi
Ca de niște adulți născuți din copii
Prea serioși care nu știu altceva
Decât să-și vândă sufletele prin
Anticariate.

Femeia de serviciu

Tristețea mi-a putrezit în suflet;
Curățenie de primăvară la etajul
superior.
Un ochi spânzurat de pupilă în gol,
O gură în pământ prost rujată,
Dinți albi, ca marmura, care sfâșie
bucăți de vise,
Urechi pline de timpane sparte,
Un creier pătat de sânge
Peste niște obraji care umblă de ici
colo,
Mândri de vânătăile care i-au
îmbrăcat ca niște haine...
Curățenie de primăvară la etajul
superior,
Tristețea mi-a putrezit în suflet.

Paler și fluturii fericiți

Îmi place să mă uit după autobuze
și îmi place să le pierd din vedere
ca și
Pe timpul care trece stingher pe
lângă noi,
Fără ca măcar să ne atingă.
Îmi place să mă uit după fluturi
și să le sorb culorile
Prin toți porii retinei.
Îmi place să fiu fericită
și să privesc lumea aceasta fricoasă
Direct în ochi.
Mă rușinez ca o icoană
și mă retrag în ghiocul meu,
Unde mă hrănesc cu pagini
Mari și negre.
Nu mă tem de moarte,
Dar mă tem să mor
Pentru că, murind acum,
Aș putea să pierd prea mult, prea
repede.
Sunt atât de singură uneori,
Încât lumea
Mi se pare o plantă carnivoră,
În jurul căreia,
Eu, un fluture,
Zbor...

Județul Sălaj în NATO

La cea de-a noua ediție a Festivalului "Primăvara Poeziei", tradiționala întâlnire la Zalău a poezilor români și maghiari, am avut parte de o surpriză de proporții când Lakatos Mihály a anunțat apariția la editura M-érték a unei traduceri din proza lui Ioan Groșan, "Vaslui megye a NATO-ra gyúr", transpunerea în maghiară a foiletonului "Județul Vaslui în N.A.T.O.", apărut între 1999-2001 în revista "Academia Cațavencu" și publicat în volum de către Editura Aula din Brașov în 2002.

Autorul este un umorist celebru, o legendă vie. În ianuarie 1987, când m-am întâlnit cu colegii de la cenaclul "Echinoc", ei mi-au arătat cu mândrie celebra gazetă de perete de la Facultatea de Litere din Cluj, în fața căreia se bulucise lumea vreme de trei zile, de n-a putut trece tovarășul decan pe acolo. Când Domnia-Sa s-a interesat de ce toată această agitație, i s-a spus că Asociația Studenților Comuniști i-a dat lui Ioan Groșan sarcina să aducă gazeta de perete a facultății în atenția publicului, drept care șugubățul a umplut-o cu bancuri care-l aveau ca personaj principal pe Bulă.

Tot pe atunci, în amurgul "Iepocii de Aur", grupul "Ars Amatoria", format din Ioan Groșan, Radu G. Țeposu, George Țîra, Lucian Perța, Ioan Buduca și alții, a publicat săptămânal serialul "O sută de ani la porțile Orientului" în revista "Viața studentească". Numele grupului fusese inspirat de titlul cărții lui Publius Ovidius Naso, care-l costase pe poet exilul la Pontul Euxin și nu înscamna deloc "arta amatorilor", ci "arta de a iubi" (arta de a face dragoste). Cu complicitatea involuntară a unor cenzori neștiutori de latină, pleiada de tineri umoriști s-a lansat în mai multe acțiuni subversive, lansând parodie după parodie. În genul SF politic, ei au publicat în revista "Știință și tehnică" și în "Almanahul Anticipația" un serial la fel de cucuiet: "Epopoea spațială 2084" sau "Planeta M" (de la "Mediocri").

2084, adică fix un secol de la orwellianul an 1984, reprezintă și perioada când județele Sălaj și Vaslui concurează cu înverșunare ca să fie admise în Pactul Nord-Atlantic. Ele două constituie ultimele unități administrative românești neprimite în N.A.T.O., deoarece scriitorul a pornit de la premisa că țara noastră urma să fie primită în marea organizație militară în mod eșalonat, județ cu județ. În viziunea inițială, din 1999, la început, în 2049, vor fi admise numai capitala și Clujul, Constanța și Timișul, urmate după trei ani de Brașov, locul de producție a elicopterelor "Dracula". În 2053, cu sprijinul puternic al lobby-ului maghiar, va veni rândul județelor secuiești (Covasna, Harghita, Mureș), dar și a Călărași-ului, unde se va construi un puternic Combinat de Prelucrare a Bumbacului. Provoacat de performanțele economice modeste din statisticile economice curente, umoristul înfige cuțitul până la os: în viitor, Pactul Nord-Atlantic va deveni practic o instituție de dimensiuni globale, din care vor lipsi doar Rusia, Bielorussia, Ucraina, republica Transnistreană, China, Lesotho și cele două județe ale noastre (da, da, până și Cuba a aderat).

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

În dimineața zilei decisive de marți, 4 aprilie 2084, Aurel Aflorăchioaiei, prefectul de Vaslui, privește cu satisfacție coloanele de muncitori de la Combinatul de Parașute, care manifestează împotriva primirii Sălajului în N.A.T.O., dar din

Zalău i se trimite un mesaj cifrat care-l pune serios pe gânduri. Sălăjenii au ieșit cu mic, cu mare, tot județul, în stradă la un carnaval, momiți și de tonele de palincă puse la bătaie de prefectura silvană, ca să glumească și să rădă pe scama Vasluiului. În plus, oficialitățile orașului le-au mobilizat și pe handbalistele de la SILCOTUB Zalău, câștigătoare ale Cupei Parteneriatului pentru Pace:

"Erau fete tinere, sărace, le ardeau buzele pentru câțiva dolari și ce n-ar fi făcut ele pentru niște generali americani chiauni de palincă, numai să intre Sălajul în N.A.T.O.? Când își imaginea câteva secunde cheful din vila foarte bătrânului Virgil Măgureanu de la Giurtelec, cu tot staff-ul american descheiat la cămăși și prohaburi și cu handbalistele numai cu genunchiere pe ele cântând "Așa beu oamenii buni" și "Love me tender", prefectul Aflorăchioaiei simți că turbează."

Reprezentantul din Vaslui al guvernului se hotărăște să exercite discret presiuni asupra

Comisiei Aliate de Control, cazate la motelul "Hanu Victoriei" de la Podu-Înalt. Hangiță este, evident, o altă Ancuță, "la Bovary roumaine", o femeie coaptă, nurlie, epilată, antrenată, cu mijloculul strâns mioritic într-un bătrân brâu de lână și cu niște glezne fine, "lipsite totalmente de varice". Faptul că Ancuța este nevasta lui Sir Rodion Aniprulsei nu contează prea mult. În politică, de la Machiavelli încolo, se știe că: "scopul scuză mijloacele", iar mijlocul Ancuței, "... ehei, mijlocul... poate ar trebui aici pana unui Faulkner sau a lui Cristian Tudor Popescu să ne zugrăvească exact ce avea Ancuța în mijloc..."

Deoarece Lakatos Mihály a publicat cu un prim titlu, "Vaslui megye a NATO-ban", traducerea primelor 49 (dintre cele 132) de capitole în revista "Nagyvilág" 12/2008, publicație prezentă și pe internet, cunoscătorii limbii maghiare își pot face ușor o idee despre calitatea transunerii. Textul este fluent, dinamic, cuceritor, dar totuși uneori pierde mult din farmecul originalului românesc. O bună parte din savoarea lui este asigurată de forma dialectală vorbită de găgăuzele din Ansamblul "Prichindelele nopții". Apariția lor este anunțată în episodul 38, apoi apar la bordul unui vechi autobuz "Karosa" în următorul și rămân în centrul atenției până la sfârșit, când pică din senin viteazul locotenent Liubomir Vladimirovici Kurskov de la Prima - și din păcate Ultima - Divizie Aeropurtată Găgăuză.

În vara anului 2001, Ioan Groșan a abandonat foiletonul. În ultimul episod, prefectul de Vaslui își propunea să deschidă un lanț de sifonării în tunelul săpat între Republica Găgăuză și județul moldovean care ne-a concurat la sânge. Așa că, în lipsa unor repere concrete din realitatea imediată, mă tem că va trebui să așteptăm până în 2084 ca să aflăm: a intrat Sălajul în N.A.T.O ori ba?

GYÖRFI - DEÁK György

Caiete Silvane

Cu ochii copiilor, pentru bucuria lor

Rusz Livia s-a născut la Cluj. A moștenit talentul pentru o expresivitate a liniei de la tatăl ei, Liviu, funcționar la C.F.R., originar din Dej. El își uimise colegii de liceu cu desenele sale, iar caligrafia impecabilă l-a ajutat ulterior în carieră. Din păcate, a murit tânăr, în 1942.

Livia a început prin a reproduce lucrările rămase de la tatăl ei, elev al profesorului Szopos Sándor, un pictor renumit în Ardeal. S-a remarcat de la o vârstă fragedă, când ea, încă la grădiniță, îi desena temele surorii mai mari, elevă în ciclul primar. Lucra mult, fără să aleagă subiectele. Dacă mama le aducea fructe de la piață, mere sau cireșe, le pune pe o farfurie și le picta repede-repede, pentru că de-abia așteptau să termine ca să le mănânce împreună cu sora sa. Vacanțele de Crăciun sau de Paști le petrecea de obicei în Dej, la bunicii din partea tatălui, împreună cu ceilalți cinci verișori și restul familiei. Spre deosebire de ei, mica artistă primea în dar creioane colorate și caiete de desen.

În vacanța de vară de după terminarea clasei întâi, tatăl a înscris-o la un curs de vară, organizat de pictorul Szopos. Cei alți elevi erau mult mai maturi, Livia fiind singurul copil. Bineînțeles, la sfârșitul perioadei de studiu s-a organizat o expoziție cu lucrările realizate de studenți, unde au figurat și două desene ale fetiței. Bucuros și foarte mândru, tatăl i-a dăruit atunci o cutie de acuarele Schmincke cu 24 de culori, o adevărată comoară.

La liceu, a fost remarcată de profesorul Kovács Zoltán, ulterior fondatorul și rectorul Institutului de Arte "Ion Andreescu" din Cluj. Nerăbdătoare, ar fi vrut să-și abandoneze studiile și să se înscrie direct la facultate, drept care maestrul a fost nevoit să intervină prompt și decisiv ca să-i tempereze elanul. Și-a dat bacalaureatul, apoi s-a înscris la institut, pe care l-a absolvit în 1955. O vreme, până în 1958, a lucrat ca asistent universitar, apoi postul s-a desființat. S-a angajat ca ilustratoare la revista pentru copii "Napsugár", un fel de "Luminița" în ungurește. Aici l-a cunoscut pe scriitorul Fodor Sándor, căruia i-a ilustrat cărțile despre piticul Cipi.

Remarcată de Lucia Olteanu, redactor-șef la "Luminița", au creat împreună benzile desenate cu aventurile rățoiului Mac (în maghiară: Mákvirág) și maimuțicii Cocofifi (în maghiară: Kokó). Foarte apreciate de public, ele au fost traduse în germană, engleză, rusă, spaniolă.

În studenție, Livia Rusz începuse deja să deseneze coperti pentru casele de editură din București. Ulterior, a devenit o colaboratoare constantă a editurilor Tineretului și Ion Creangă, unde Tiberiu Utan a angajat-o ca să illustreze frumoasele cărți destinate celor mai tineri cititori: "Povești de aur" de N. Batzară; "Basmе" de Wilhelm Hauff; "Povești, povestiri, amintiri" de Ion Creangă (o ediție legendară); "O poveste cu un hobbit" de J. R. R. Tolkien etc.

Cu ultima a avut mult de furcă, deoarece nu știa ce sunt și cum arată hobbiții, ielele, gnomii, trolii etc. Nici vizitele la

Biblioteca Universitară din Cluj n-au prea ajutat-o. În cele din urmă, s-a hotărât să deseneze acea lume magică pur și simplu așa cum o simțea ea însăși din descrierile lui Tolkien. Contribuția artistică originală la reprezentarea eroilor din universul Pământului de Mijloc a fost descoperită ulterior, după căderea Cortinei de Fier și plasată la loc de cinste în diferite lucrări, cum ar fi "A Hobbit - o enciclopedie a lumii tolkiene", bogat ilustrată și adnotată de Douglas A. Anderson sau pe siturile H.O.B.B.I.T.I.S.H!, Hobbits of the World, Tolkien Collector's Guide.

"Revoluția culturală" pornită în 1971 a impus artiștilor condiții tot mai restrictive. În anii '80, Nicolae Ceaușescu i-a vândut pe germanii și evreii transilvăneni, apoi a pus șaua pe unguri. Tracasată de politrucii și securiștii dictatorului, Livia Rusz a ales calea bejeniei, refugindu-se în

1987 în Germania, apoi în Ungaria, unde trăiește și azi, într-o mică vilă din Budapesta.

Aici a întâlnit-o Dodo Niță, marele sufletist al benzilor desenate, autor a mai multor lucrări de referință, dintre care putem remarca "Dicționarul Benzii Desenate din România" (1996, 2005). Împreună cu Kiss Ferenc, ei au stat de vorbă cu Marea Doamnă a BD-ului românesc. Așa au scris împreună cartea "Livia Rusz, o monografie", apărută recent la editura revistei "Argonaut" din Craiova. Volumul, tipărit în condiții grafice deosebite, numără 52 de pagini alb-negru, are coperti color (pe prima apar două personaje emblematice: extraterestrul Kalamajka și piticul Cipi) și este ilustrat cu desene apărute atât în România cât și în Ungaria, multe dintre ele inedite.

După citatul de pe verso-ul paginii de titlu, dintr-o declarație a ex-ministrului de externe Adrian Cioroianu, el însuși craiovean și fan BD, următoarea surpriză o constituie prefața lui Mircea Opriță. Dacă însă ne amintim că scriitorul clujean a lucrat și în diplomatie, iar ca director (2002-2006) al Institutului Cultural Român din Budapesta a găzduit un Salon româno-maghiar de bandă desenată, unde invitata de onoare a fost însăși Rusz Livia, lucrurile se lămuresc.

"Artistul specializat în grafica destinată copiilor are nevoie, pe lângă talent, și de un suflet aparte" - susține Mircea Opriță. "Artistul care nu se știe copilări (în spiritul celebrului vers arghezian: "Fă-te, suflăte, copil") nu are nici o șansă să câștige credit pe teren juvenil."

În lunga ei carieră artistică, Rusz Livia ne-a călăuzit printr-un univers mirific, reprezentat cu o sensibilitate și o grație unică, dezvăluind prin desene tot ce este mai frumos și mai de preț în lume, tot ce merită să fie păstrat în sufletele copiilor până în vremurile când grijile și nevoile de maturi le vor estompa seninătatea primordială. Artista oferă tuturor adulților, atemporal, o nouă șansă, aducându-le aminte ce-au fost, în clipa când ei înșiși vor deveni părinți și vor redeschide cărțile de povești.

GYÖRFI - DEÁK György

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

De la răsăritul la amurgul zilelor unui anonim (IV)

(continuare din nr. 52)

În ultimul an de liceu, în 1952, în școală sosește un cadru militar de la Ploiești cu misiunea de a recruta viitori piloți pentru aviația militară. Ne spune că vom primi gradul de locotentent, mâncare 6200 calorii, iar primul salariu 1200 lei, plus valoarea orelor de zbor ce se ridică la 50% din salariul de bază. Un învățător avea 350 lei, iar profesorul 450 lei. M-a luat valul și mi-am făcut cerere să fiu admis, deoarece starea mea materială era precară și cu slabe posibilități financiare să urmez o facultate. M-am bucurat când am aflat că doi prieteni bușteneni s-au înscris și ei să urmeze școala militară de aviație de la Buzău. Este vorba de regretații Bănescu

Dumitru-coleg o vreme la Liceul din Sinaia și Serbănoiu Niculaie ce absolvise o școală medie de industrializare a celulozei și hârtiei. Plecarea s-a făcut prin octombrie 1952-călătorind până la Buzău, cu alți candidați sub supravegherea unui pluton de la Comisariatul Prahova. Din lipsa vagoanelor insuficiente de clasă am fost nevoiți să călătorim în vagoane de marfă. Când am ajuns la Buzău am rămas surprins că în incinta cazarmei se aflau sute de recruți cazați civil în așteptarea examenului de piloți. Mă așteptam ca acești candidați să fie absolvenți de liceu cu bacalaureat și nici decum "luați direct de la coarnele plugului". Unii dintre ei cu cioareci și haine de pânură. Prima cunoștință ce s-a cazat într-un pat de fier suprapus mie a fost unul Danciu de la Ilva Mică ce mi-a mărturisit că are doar cinci clase primare. Așa zisul examen era de batjocură și de râsul lunii și a durat aproape o săptămână, reușind cam 300 de viitori piloți printre care și eu. Consătenii mei Bănescu Dumitru și Serbănoiu Niculaie au fost respinși cu toate că erau cu carte, având școală medie de 11 clase. Bănescu Dumitru a fost respins ca fiu de exploatare, taică-său avea un motor de tăiat lemne, unde era ajutat de fiul său-Mitică, colegul meu. Serbănoiu Niculaie avea origine socială bună, dar a fost respins că nu îndeplinea criteriul de înălțime.

Comisia de examinare era formată din

ofițeri, foști muncitori sau agricultori, fără multă carte, cei adevărați fuseseră înlăturați din armată. Foarte puțini candidați aveau bacalaureatul adică Diplomă de maturitate cum se numea atunci. Examinarea se făcea cu bilete iar răspunsurile erau apreciate de către comisia formată din 5-6 ofițeri făcuți pe "puncte", adică cu slabe cunoștințe literare și de științe. Conținutul biletelor erau simple, de tipul școlii primare, pentru a ușura succesul la examen. Iată cum a decurs examinarea mea: maiorul Copos, cu epoleti vișinii, m-a invitat să trag un bilet. După ce l-am tras am rămas încurcat, nu-mi venea să cred că acesta este un examen de nivel liceal. Biletul conținea cu aproximație să se rezolve următoarea problemă: Dana are 10 mere și-i dă fratelui său Marin 4 mere. Câte mere are acum Dana? Eu am crezut că ar fi un banc și am întors biletul pe cealaltă parte, crezând că acolo este adevărata problemă de rezolvat, Maiorul Copos, văzându-mă încurcat în căutarea adevăratei probleme, s-a apropiat de mine și cu duhul blândeței mi-a șoptit salvator și părintește: "Nu te speria băiete că te ajut eu." Și așa am ajuns elev la școala de aviație din Buzău, unde 2 ani am fost șeful clasei, adjunctul comandantului de Pluton și singurul absolvent de liceu. Timp de doi ani, în lunile de iarnă, toți am urmat zi de zi cursuri de "analfabetizare", adică de la abecedar la tabla înmulțirii, la regula de trei simple, până la ecuații de gradul II.

Unul din asistenții universitari de la Facultatea de Istorie din București, cu o minte enciclopedică a fost **Niculaie Ciachir**, român din viță de preot basarabean, ajuns profesor universitar cu o bogată activitate istoricească. Rețin o întâmplare petrecută în 1957, în plină teroare ideologică, când în mediul universitar domnea frica chiar de aproapele tău. Se anunțase ca la căminul studentesc 303- într-o hală, va avea loc o mare ședință în vederea "purificării" studenților încă rătăciți în ideologia burghezo-moșierească și nu doreau să se adapteze noului regim comunist. Iată un caz cutremurător, care-l povestesc acum cu sprijinul profesorului univ. dr. N.Ciachir, trecut nu demult în lumea celor

drepti. Imi amintesc, la o ședință celebră la Căminul 303 din București, cu ce ușurință au fost dați afară o serie de studenți valoroși- ședința era prezidată de Florin Dănalache-prim secretar al PCR pe Capitală, un semianalfabet și o brută. În prezidiu se afla Jean Livescu, rectorul Universității și filozoful Atanasie Jorja, ministrul Învățământului. Din mulțimea cazurilor ce au avut loc la acea ședință de durată și tristă amintire, rețin următorul fapt: un student de la Institutul Pedagogic orfan și poate sărac, într-o vară a fost invitat la un coleg de-al său, fiu de preot într-un sat din Bărăgan. Studentul în cauză cânta frumos la acordeon și câțiva elevi și studenți s-au apucat să danseze, uitând că secretarul UTC pe comună planificase o ședință pentru organizarea unor acțiuni de muncă patriotică. După un timp, cineva a trimis o anonimă la facultate cerând examinarea "ticălosului" Bietul student a fost scos la tribună și incriminat. Un coleg cere clementă pentru tânărul orfan al cărui tată murise pe front iar mama-sa era frunțaș în CAP. Se ridică atunci o studentă de la filologie, de la limbi străine, străină și de sufletul românesc, fiică de medici, dorind să pună întrebări studentului inculpat; "Pe ce front a luptat tatăl și ce grad a avut în armată?" a întrebat ea, acuzatoarea. Studentul "inculpat" răspunde că avea un an când i-a murit tatăl, dar a aflat că a murit pe frontul de est, la Dalmik în fața Odesei și a avut gradul de soldat-frunțaș în aramata română. Schifosita de la filologie cere cuvântul și spune: **"Tovarăși, acest individ nu are ce căuta între noi, nu merită să fie student. Tatăl lui a luptat împotriva marelui stat sovietic și nu a fost un simplu soldat, ci frunțaș. Regimul burghezo-moșieresc nu l-a făcut degeaba frunțaș, probabil a făcut multe ticăloșii acel individ, iar fiul le-a moștenit pe toate. Cer exmatricularea din toate institutele de învățământ superior!"**

Procedura era următoarea: după ce cineva, pus bineînțeles dinainte, cerea exmatricularea, se ridică rectorul Jean Livescu și declara: rectoratul își însușește propunerea, apoi urma ministrul Atanasie Joja, care completa: și ministerul își însușește propunerea. Urma vocea bas, hodorogită și dură a lui Dănalache: ieși afară banditule, nu meriți să fii student!"

O echipă de agitatori, care nu erau studenți, în cor huiduia pe cel exmatriculat. Eu care stăteam lângă asistentul universitar N.Ciachir, înspăimântat, mi-era frică să nu-mi vină rândul, cu toate că starea mea materială și conduita era conform "voinței" partidului, dar mă obseda în acel moment, participarea mea la un proces împotriva altor studenți de la medicină. Plecasem fără voce de la cursuri, curios să văd cum se desfășoară un astfel de proces și la sfârșit mă văzuse un asistent de marxism, care mă cunoștea. El s-a făcut că nu mă vede și n-a dat "alarmă" că am chiulit de la cursuri să asist la un proces politic. În pauză, pe o alee, în fața căminului, istoricul și omul de bine Gh.Gheorgescu-Buzău, își șterse lacrimile, șoptindu-i asistentului N.Ciachir, dar eu trăgând cu urechea: **"Doamne, ce timpuri trăim. Am făcut tot războiul, am stat în tranșee 4 ani, am văzut moartea cu ochii și îmi dau seama că sunt un laș. Dacă cineva dintre noi ar spune un cuvânt, ori pe loc ori la noapte ar fi arestat."**

Așa a fost atunci. Trist, dar adevărat!

Țucu, era porecla unui coleg de la istorie, care se îndrăgostise lunea de o studentă de la filologie clasică ce se specializase în greacă și latină. Se numea Augusta, dar Țucu o alinta Gusti. Eu o s-o numesc tot Augusta că pare numele mai frumos, chiar aristocratic. Avea Augusta o frumusețe aparte, un cap superb, nasul asemănător Cleopatrei, iar vocea melodioasă și seducătoare te trimitea în lumea matroanelor romane. Intreaga structură a personalității Augustei era pentru dăruire până la sublim. Așa gândea colegul meu-Țucu, care o considera pe Augusta începutul și sfârșitul vieții lui. În serile romantice petrecute pe o bancă în Cișmigiu sau în colțul intim și izolat de la Căminul Carpați, îl făcea pe Țucu să creadă că lumea este numai a lui și a Augustei,

Îndrăgostit "peste poate", Țucu o invită într-o seară pe Augusta la operă, unde se pusese recent Nabuco în ultra-modernă a sălii construită după modelul teatrelor sovietice. Cu câteva ore înainte, colegii lui Țucu au pus mână de la mână să-l pregătească mai ales vestimentar la nivelul Augustei care era o femeie cu gust, modernă și rafinată. Solidaritatea studentăască era recunoscută și pentru că

Țucu n-avea costum de haine,. S-a făcut un sondaj prin cămin și s-a găsit un costum fără vestă de a un coleg jurist. În cele din urmă s-a găsit și o vestă, apoi o cămașă albă și o cravată asortată la costumul de împrumut, bej. Îmbrăcat la patru ace, parfumat, de un coleg, cu lavandă și uns de alt coleg pe păr cu ulei de nucă, Țucu emoționat și încântat de eleganța sa, o ia pe Augusta de la Căminul Carpați îndreptându-se la operă. Lumina celor câteva sute de becuri, multiple candelabre de cristal, fotolii de piele de cordoba, dar mai ales cele capitonate în catifea vișinie, cu spătare aurii îl derută pe Țucu, simțind că poate ameți neputincios, să o conducă pe Augusta la stabul rezervat lor. Augusta mai sigură pe sine, obișnuită cu fenezia la spectacolele de operă, avea o rochie de lame, vișine spre negru, strângându-se talia pe sânii provocatori. Pe gâtul alb și fin atârna un șirag de mărgelile de safir a cărui medalion atinge tot provocator locul decoltat, unde se despărțeau doi săni încă neexploatați. În timpul actului întâi, Țucu a încercat să-i atingă mâna Augustei care o ținea pe coapsa din stânga, numai că ea în șoaptă îl avertizează dleicată că gestul lui nu-i frumos, că nu sunt la cinema și să-și țină mâna acasă. Augusta i-a dat Țucului o lecție de bune maniere. În pauza din actul doi, cei cu bani se înfruptau la bufetul operei cu delicatețe, dar fără băuturi spirtoase. Și pentru că holul operei era înțesat de mari suprafețe de oglinzi de cristal, Țucu își vedea numai fața, dar și spatel și se înspăimântă, pantalonii de la costumul care nu erau ai lui, atârnav peste călcăile pantofilor măturând praful de pe mozaic. Speriat, își bagă mâinile în buzunar rămânând cu ele acolo pentru a menține la limitele normalului manșetele pantalonilor. Dintr-o dată Augusta pe un ton de povață îl atenționează că nu e frumos ca un bărbat să stea cu mâinile în buzunarele pantalonilor în fața unei femei. Și în acest moment tragicomic, Țucu, cu riscul pierderii celei mai mari dragoste, îi mărturisește pe șleau: Să știi Augusto că pantalonii pe care-i am nu sunt ai mei, i-am împrumutat și dacă-mi scot mâinile din buzunare, ei atârnav așa de mult că mătură de praf și scena. Ochii Augustei s-au umezit și de tristețe dar și de satisfacție spunându-i în șoapte de iubire "nu fi trist și dezamăgit Țucule că nici rochia și nici pantofii, și nici mărgelile de pe gât nu-mi aparțin, și eu

le-am împrumutat". După spectacol Țucu și Augusta s-au plimbat de mână prin Cișmigiu, poate s-ar fi și sărutat dar sigur amândoi s-au gândit: ce frumoasă e viața de studenți săraci. După ani și ani, la o consfătuire m-am întâlnit cu bunul meu coleg Țucul care din vorbă în vorbă mi-a mărturisit că Augusta a fost marea lui dragoste și în viața lui, la 59 de ani, n-a întâlnit o asemenea fată care să n-aibă curus.

Pe 21 august 1960, prin repartitie guvernamentală am sosit în Jibou numit profesor de istorie la Liceul mixt din localitate având în ciclul doi și secție maghiară. Directorul școlii era prof. de geografie Pitică Petru, moldovean din Roman, asistent universitar la Cluj, dar dat afară din învățământul superior deoarece era fiu de chiabur. Directorul adjunct era profesorul de limba rusă Trif Emil, devenind între timp inspector școlar al județului Sălaj.

La începutul lui septembrie au avut loc consfăturile cadrelor didactice din raionul Jibou. Masa festivă la care au participat circa 200 de învățători și profesori, marea majoritate la fără frecvență, s-a desfășurat în clădirea castelului Wesselenyi care era și localul Liceului. Ca nou cadru didactic și fără a cunoaște detaliat viitorii colegi, am avut o atitudine rezervată mai ales când am văzut bogăția artelor culinare servite la Castel, dar mai cu seamă varietatea și calitatea băuturilor. Aflasem că lucrul unu în ierarhia băuturilor alcoolice îl ocupa țuca de prune bristrene la 45 grade, numită pălincă. Văzându-mă rezervat, două cunoștințe, și ei profesori m-au invitat să iau loc la masa festivă. Nefiind informat că bogatul meniu stropit din belșug cu țarie este gratuit, că totul plătește partidul, nu m-am "repezit" la bucate, punându-mi problema dar dacă totuși e cu plată. Numai când mi-am dat seama că ospățul e gratis atunci mi-am dat drumul la "curea" mâncând și bând mai mult decât necesar. Seara târziu, când "chermeza" era pe sfârșite, nu mai vedeam cu claritate nici ușile și nici scările Castelului Wesselenyi.

Abia venisem de câteva luni ca profesor în orașul Jibou, pe atunci raion,

când un activist de partid Petrică Postoș, mă invită să asist la o serată cu iz propagandistic în satul șoimuș, la 2 km de centrul raional. Omul se deosebea de ceilalți activiști prin aspectul vestimentar dar mai ales prin cizelarea intelectuală. El nu făcea parte din categoria activiștilor de partid care își lăsase la intrarea în Jibou opincile, cămășile de cânepă și haina de pănură. Petrică Postoș era un cetățean manierat, cu mult bun simț și știe să fie bine plăcut. El trebuia să organizeze serata la Căminul cultural din Șoimuș unde trebuia să se discute cu țăranii avantajul colectivizării. Tovarășul Petrică Postoș, organizatorul, era în prezidiu cu primul secretar al raionului-Tihouan, și el cândva purtător de ȋtari și cămașă de cânepă și secretarii: Lucaci și Sănă. Eu aveam calitatea de invitat particular a lui Petrică, oferindu-mi un loc pe o bancă unde Petrică se consultase în prealabil cu un grup de tineri țărani care aveau misiunea să strige lozinci ori de câte ori Petrică ridică discret mâna. Instruit un tânăr țăran avea o foaie de hârtie unde Petrică scrisese câteva lozinci noi preamărind partidul și regimul comunist, numai că tânărul n-a putut să descifreze textul lozincilor și împreună cu grupul s-au încurcat. Iată penibila situație la care am fost martor. Primul secretar Tihouan deschide ședința și vorbește despre realizările regimului comunist încercând să anticipeze viața frumoasă a viitorilor colectiviști. Tinerii agitatori pregătiți de Postoș Petrică n-au putut desluși conținutul lozincilor, ignoranți ei știau doar atât: să strige lozinci.

La câteva minute de discurs a primului secretar, din prezidiu, secretarul UTC Petrică Postoș face semn discret grupului de agitatori să-și facă "meseria". Derutați de neînțelegerea conținutului lozincilor, în timp ce prim-secretarul elogia în cuvântul său bunăstarea țăranului colectivizat, la un semn făcut de Petrică, tinerii au început să strige în gura mare: "**Lozinci, lozinci și iar lozinci**". Primul secretar și-a scurtat cuvântul urmând, până noaptea târziu, la raion apostrofarea și sancționarea activistului Postoș Petru.

Ion IVĂNESCU

GRÂUL ȘI MACII

Bobul de grâu împingea pașii
și carele de război, n-ați fost aici,
au trecut și pe la noi,
holdele galbene veniți și macii,
spice și petale, viață scurtă,

maestrii laudă pâlcurile roșii,
ochioasele spice, boabele
ascunse,
sigur lanurile mâine-s pâine ,
mulțimea bagă în seamă neghina,
la curtea zeilor toate sunt bune,
temple pe coline, copaci înverziți,
umbră moale-n vale, unghiuri și
linii

nutresc amestecuri clasice-n timp,
frunte

îndreptată, crengi, rămurele
nu se lasă tunse.

Meșterii zidari după priceperi
și mărimile

în construcții

clădesc, pun țărșii,

aprind molime, flacăra acoperă
muntele vrăjit în piatră
și numărătoare,
mai vine o zi, îi dau nume
a rămas Afrodita,
ca privește mulțumită,

Afrodita-i cu gândul la Ares,
așa a fost să fie,
cucerită de zeul războiului
nedrept,
cât de repede a înțeles nu se știe
că inima, trupul vor fi în
prinsoare,
să vină din păcat prințul iubirii,
nu rupeți macii din holdă, se
ofilesc
înainte să fie puși în glastră.
Oracolul lui Apollo a vorbit
de războaie,
Culori strălucitoare,
boabe de grâu și petale
cu drag date ție

E TREZIT MARELE VISĂTOR

Morpheus e trezit, visa aur
din cap până-n picioare,
ce bucurie i se arăta,
știți cine îl dă drept pildă
de cum se poate
da metalului prețul cel mare,
cel stăpân pe destine
ce păcat!,
nu m-au trezit când eram speriat,
după nopți de nesomn,
cu-n picior ajuns în hăuri,
altădată eram înfometat și pus
să-mi iscălesc
reducerea din schemă,
plecarea din somnul adânc.
Sunt hărțuit, și-n vise osândit,
toți așteaptă să le spun
când vor fi aievea semnele bune,

răsplătiți, răzbunați,
de mai pot da un preț?
- pomana e
mulțumirea,
reveriilor din noapte,
pentru toți și toate eu plâng.
Zeita nemulțumirii mă vorbește
că prin mine nimic nu câștigă
viitorul -
și corul acestor doamne mari,
acuză:
Eu Morfeus
îi dezamăgesc,
nu răsplătesc și nu pedepsesc
după inimă și minte,
de ce rîd?

Daniel MUREȘAN

Zațul de mac pierdut în dans uitat

Nu îmi plac florile. În liceu am fost chiar acuzată că sunt o "persoană rea" de două colege botaniste. Le văd cum se trec și nu pot decât să rămân imună în fața celui farmec pe care îl exercită asupra noastră. A femeilor, în principiu.

Dar mereu am trăit cu fascinația macilor și a iasomiei. De cea din urmă mă leagă o poveste. Am aflat-o pe la patru ani, după ce bunica nu izbutise să imagineze un final la *Făt-Frumos Năzdrăvan*. Știam eu, în istețimea mea proaspătă și trează, că ceva nu e în regulă. Femeia clipea des, uneori mai închidea și câte un ochi, încurcând ițele acțiunii. Nu am aflat nici acum dacă feciorul de împărat a învins toate relele care se năpustiseră asupra lui. Însă descoperisem altceva: când m-am născut (cu două luni mai devreme) au înflorit, după mulți ani, tufele de iasomie din fața casei mari cu etaj, construite de bunici (nu au vrut decât să își vadă fericii cei unsprezece nepoți. Pe câțiva din verișorii mei nu i-am mai văzut de câțiva ani). Trișasem. Am păcălit sorocul și ritmul florilor.

În fiecare an de atunci, de ziua mea, obișnuiesc să am iasomie în camera mea. Unii zic că ar avea conotații tanatice. Nu îmi pasă...

Cât despre maci... Mama avea mereu în grădină petice roșii printre care, copil fiind, mă plimbam nestingherită. Uneori îmi clătinam energic brațele, făceam piruete și îmi puneam o floare de mac în coșitele buclate. Mă împiedicam mereu de funiile lor ("sinucigașe", așa le numește Dinescu) și cădeam într-o visare dulce pe o plapumă roșie de pluș. Urmăream uneori dansul petalelor care îmi mângâia obrazul fraged de copil. Apoi alergam la dulapul din bucătărie și mereu îi furam mamei punga cu mac. Îl mâncam cu lingurița, amestecat cu zahăr vanilat. Noaptea avea 14 ore pe atunci.

De fiecare dată am avut doar cozonac cu nucă de Paște, Crăciun, ziua tatei. Mai sărbătoream și alți sfinți din calendar. Am crescut. Niciun băiat nu mi-a dat vreodată un buchet de maci. Am primit crini imperiale și trandafiri luați din piață. Le-am dat mereu mai departe întotdeauna, chiar în acea zi. Mereu am găsit o persoană care să se bucure cu adevărat de cadoul colorat, parfumat după caz. Zâmbetul plin de seninătate mi-a confirmat asta.

Odată i-am dat unei bătrâne din sat trei roze legate cu o fundiță dantelată, din tiul și paspol. Le-a luat ușor stingheră, strângându-le cu stângăcie în palma bătătorită. Mi-a spus pe un ton ușor rușinat că nu mă va vota pentru că i-a ordonat fiul de la oraș să voteze cu al lui conu Vadim. Nu a uitat să zâmbească. Un surâs cald pe care nici cei trei dinți lipsă pe care îi avea nu l-ar fi putut umbri.

Niciodată nu am făcut politică. Sunt prea feminină să mă implic într-un teatru cu gladiatori zgomotoși. Și mereu tânjesc, precum un erou de basm, nu să mă lupt cu vreo Gheonoaie pentru vreo împărăție, ci pentru a descoperi LINIȘTEA. *This means the Pursuit of Happiness for me* (Pentru mine, asta e căutarea / drumul spre fericire!). Sau poate chiar... fericirea însăși!

Când am împlinit douăzeci de ani, eram la Cluj în timpul sesiunii, la facultate. Cea mai bună prietenă de atunci (deși mi-aș fi dorit să rămânem mereu la fel, cum ne promisesem într-o zi caldă de *sweet november*, după primul parțial crâncen la literatură medievală) mi-a luat un trandafir japonez în ghiveci. Era frumos, cu un frunziș persistent, de un verde crud, sănătos. Îmi plimbam degetele pe marginea frunzulițelor dese, zimțate și îmi plăcea "gădiliciul" acela în timp ce mai citeam câte un rând, două, din cartea de sintaxă franceză a lui madam Stela-Odetta F. ... De Sânziene (exact la o zi după aniversare), colega de cameră aduna

într-un fâraș toate petelele galbene și bulinele kaki, insuficient "clorofilate". Nu știu cum de s-a scuturat atât de repede...

Corina se jurase că mi l-a dat din toată inima. Nici acum nu aș putea să o suspectez că m-ar fi mințit. Dar nu vreau să intru în justificări metafizice. Nu-și au rostul. Știu de la o florăreasă durdulie și roșie în obraji ca un bujor copt la soare că există metode "resuscitante" și în *Ostrovul Florilor* (substanțe care mențin hidratarea). Oricum, crenguța ruptă de mine din tufa de iasomie, din curtea spitalului de pe strada Clinicilor, mă răsfățase cu mirosul ei persistent (în care eu îmi regăsesc de fiecare dată, o parte din copilărie) mai bine de o săptămână.

Anul ăsta, în vară, sigur nu o să am iasomie de ziua mea. Irlandezii cred că "jasmine" e o floare sălbatică a cărei aromă o descoperă contra cost, în sticlutele de ulei parfumat. O să îmi imprim o imagine de pe net, poate va compensa în vreun fel lipsa. Surogat de fericire, oare? Nu îmi dau seama.

Îmi este dor uneori de tot, mai ales de povești. Aș vrea să o mai întreb o dată pe bunica (să mă uit atent în ochii ei pe care îi revăd când mă privesc în oglindă; însă aceștia sunt doar o copie nereușită a originalului, încadrați uneori de cearcăne vineții) despre destinul lui Făt-Frumos. Știu că niciodată nu o să îmi mai poată răspunde, chiar dacă aș minți-o că, numai o zi de s-ar întoarce, ar înflori iar tufa de iasomie din fața casei, al cărei acoperiș stă să cadă. Nu cred că a supraviețuit buruienilor, lăstarii nu a mai avut cine să îi taie primăvara.

Azi mama a renunțat la maci. *E prea multă muncă cu ei*, zice ea. Mereu le cad frunzele și petelele. Funiile, care odată îmi încurcau dansul de copil zglobiu, se agață ca o hidră de gardul din lemn. *Rețin umezeala și în scurt timp bărnele se umplu de carii și putrezesc. Învățătură de la tata*, de astă dată.

În locul atât de înroșit și de înmiresmat de odinioară crește nestingherit un usturoi gras, pișcăcios la limbă, de care mama e foarte mândră.

Cred că Năzdrăvanul a ieșit învingător din lupta cu viața. Așa e sfârșitul fiecărei povești, nu? *"Și au trăit fericiți până la adânci bătrâneți."* Până și Propp, în *Morfologia basmului*, confirmă asta!

Am găsit de dimineață în dulapul din hol, lângă sticlele de ulei de măsline extravirgin și cafeaua adusă din Cuba de fratele lui Avril, șefa mea, o punguță roșie, decorată cu pete proaspete de dulceată (sub forma a cinci creioane de colorat, de lungimi inegale). Scrie pe ea *Poppy Powder* (mac). Nu m-a tentat în vreun fel. Prefer o cafea amară, *sugarfree*. Mereu sunt obosită, iar ochii am început să mi-i ascund în spatele unor ochelari cu rame negre, *fancy*. Sigur mi-au crescut dioptriile. Noaptea cea mai lungă nu trece de cinci ore. M-am transformat într-o *cybergirl*. Am o mulțime de prieteni virtuali așezați într-o ordine perfectă, pe o listă. Prea multă ordine pentru dezordinea din mine. Primesc atâtea pupicuri în fiecare seară. Chiar și îmbrățișări. Ce păcat că sunt doar *emmoticon-uri*!

Ba chiar m-am pricopsit și cu un iubit virtual, de care mă despart sau mă împac în funcție de... bătaile (trăirile) rețelei de internet. Când rețeaua e în *stand-by*, trece și dragostea. Nu mai trăiesc *Primăvara Amoriei*, cum ar spune poezii Văcărești... Nu am primit încă niciun mail de la el, cu vreun *attachment file*, în care să descopăr imaginea vreunei flori de mac în floare.

E deja amiază. De ce nu s-o fi trezit până acum *Little Yasmin*? *It's one o'clock PM*. Or fi degetele fetei pe punguța de mac? și copiii s-au schimbat. Cum să preferi dulceata de măceșe în locul zahărului vanilat?

Aurica STAN

Acasă la bunici

Soarele s-a ridicat de mult peste vârfurile nucilor uriași din spatele casei, strecurând acum furioare de raze printre ramurile de un verde crud cu frunzele neîmplinite încă, încălzind cu hărnicie totul.

În această liniște, cântecul pășărelor, zumzetul albinelor care se-ngrămădesc la urdinișul câtorva stupi aflați în grădină, covorul crud al ierburilor, mireasma florilor de salcâm fac un colț de lume în care ar fi bine ca timpul să se oprească în loc...

Portița grădinii se deschide cu un scârțâit scurt, lăsând să intre doi copii ținându-se de mână și un bătrân ducând pe umăr o sapă.

Deodată fetița lasă mâna frățiorului său mai mic, se oprește pe loc, plecându-și ochii spre pământ.

- Bunicule, bunicuțule...
- Ce este Casiana? S-a întâmpnat ceva?
- Bunicuțule, aș vrea să-mi dai și mie o sapă, eu știu să lucrez...

- Bine, Casiana, dar copiii mici-mici nu trebuie să lucreze încă.

- Eu nu sunt chiar mică-mică, doar Cătălin este. Eu sunt în clasa a doua și la școală am învățat...

Ochii bătrânului sunt inundați de lacrimi, toată dragostea lui, bucuria anilor săi mulți e aici în fața sa. Se întoarce spre curte, de unde revine curând cu o săpăligă micuță, pe care o întinde cu fața luminată de același zâmbet bun, fetiței.

- Poftim, Casiana, vei "lucra" la straturile de ceapă.

Casiana apucă săpăliga cu seriozitate și-ncepe munca, privind cu atenție spre tulpinile ierburilor arătate de bunic. Foarte curând, însă, fetița se oprește, privește spre micuțul Cătălin care se juca cu niște insecte vaca-domnului prin troscotul de pe cărare, apoi ridică ochii spre soarele ce-i înfierbântase creștetul, îmbrobodindu-i fruntea cu câteva picături curate ce străluceau în lumină. Privește apoi spre bunicul care lucrează ceva mai departe, mai taie câteva buruieni, după care întorcându-se din nou spre bunic întreabă:

- Bunicule, o să lucrăm mult ?

- Desigur, Casiana, vom lucra mai mult.

Mâinile mici apucă cu greutate unealta, soarele amiezii e fierbinte, necruțător. Bobițele de sudoare sunt tot mai multe ca și gesturile fetiței de a le șterge cu dosul mâinii.

În iarba cărării Cătălin a adormit, sprijinindu-și căpsorul pe palma mâinii stângi, așa cum dorm copii mici.

Bunicul se-ndreaptă spre el, îl ia în brațe, ia mânuța Casianei care a lăsat săpăliga fără nici un protest măcar, îndreptându-se cu ei spre curtea casei. Copilul din brațe deschide ochii.

- Nu mai lucrăm, bunicuțule ?

- Nu, puiul bunicului, am lucrat îndejuns.

Sub mărul din curtea casei, la măsuta cu trei picioare stă bunica, având o tavă pe care se află o farfurie plină cu căpsuni, două lingurițe, zahăr și lângă ei Rexi, câinele ce seamănă cu o vulpe, dând din coadă neîncetat, uitându-se pe rând la fiecare...

- Cine a muncit în grădină, va primi...uitați-vă !, se aude glasul cald al bunicii.

- Eu, eu, se aud glasurile copiilor, iar privirile lor îmbrățișează lacom bunătățile din mâna bunicii.

O clipă doar după ce bunica a presărat zahărul peste căpsuni, lingurițele copiilor vor începe cu regularitate undu-te-vino de la farfurie spre gură.

Uneori, o suviță subțire de zeamă de fructe se prelinge din colțul gurii spre bărbie, însă nu prea este timp pentru a o șterge...Farfuria se golește curând.

Apoi, Cătălin se-ndreaptă cu pași leneși spre bunicul, ce-i urmărise cu lacrimi în ochi, mai tot timpul. Palmele mari și puternice îl ridică pe genunchi. Casiana a ales dinainte poala bunicii. Bunicul povestește cu glas scăzut o-ntâmplare de demult, cu niște cai și niște copii ce trebuiau să-i păzească, dar copii i-au scăpat în porumb și rupeau cu gurile lor puternice știuleții...rap, rap, rap... parcă se auzeau... Și apoi, apoi...

Cei doi bătrâni se duc spre casă, purtând pe brațele ostenite trupurile micuțe ale celor doi nepoței, comori neprețuite câștigate acum la apusul vremii lor.

Adalbert GYURIS

Abonamentul la revista SINGUR nu te lasă singur!
Pentru detalii legate de abonament: www.revistasingur.ro
sau
Telefon: 072-444.35.87

Z
TV
Zalau TV.ro
Televiziunea Sălajului

FOCUS
TV

Caiete Silvane

Valori muzicale în lirica românească a secolului al XX-lea

Asocierea dintre muzică și poezie apare din cele mai vechi timpuri, când în Elada, versurile erau însoțite de acompaniament de liră și este reînnoită în simbolism, curent literar care este în esență adâncirea lirismului în subconștient, prin exprimarea pe cale mai mult de sugestie a fondului muzical al sufletului omenesc. Esența muzicală a simbolismului a fost recunoscută chiar de făuritorii acestei noi poezii: *"De la musique avant tout chose. De la musique encore et toujours"* (Paul Verlaine).

O analiză comparativă ar putea aduce față în față două mari personalități ale poeziei românești din secolul al XX-lea, George Bacovia și Lucian Blaga, pentru a reliefa mirajul valorilor muzicale în exprimarea poetică.

De vreme ce pentru Bacovia "viața-i melodie funerară", este firesc faptul că muzica devine un fundal în care se contopesc neliniștile existențiale. De câte ori amintește de muzică, de cântec, tristețea poetului se combină cu plânsul instrumentelor preferate: clavierul, caterinca, goarna, talanga: *"În dezacord clavierul moare"* (Nevroză); *"Plângea clavierul trist și violina"* (Marș funebru); *"Oh, plânsul tălângii când plouă!"* (Plouă).

Latura artistică a personalității sale l-a ajutat să obțină efecte artistice surprinzătoare, prin utilizarea programatică a sunetelor. Vocalele de exemplu, nu apar nicăieri întâmplător. "U" și "I" alternează adeseori în obținerea unui efect acustic lugubru: *"Dormeau adânc sicriile de plumb..."* (Plumb) sau: *"Amurg de toamnă pustiu de brumă"* (Amurg de toamnă). Vocala "i" este utilizată pentru obținerea unei muzici răscolitoare, delirante: *"Ningea bogat și trist ningea..."* (Marș funebru). Aliterațiile creează efecte muzicale: *"Vai, și va veni o vreme"; "O, corb! /Ce rost mai are-un suflet orb"; "Cum sună în sufletu-mi mut"*.

Muzicalitatea sumbră a versurilor este pusă în valoare adesea prin rimă: *veștmânt-vânt; vânt-pământ*. Nazalele "m" și "n" au proprietatea de a lungi straniu vocalele închise în vecinătatea cărora se află. Consoanele finale "nd" (ale verbelor la gerunziu) din poezia *Lacustră* (*plouând-plângând-așteptând*) închid orizontul, producând impresia căderii în neant.

"Prototip al versificatorului liber", după cum susținea Vladimir Streinu în lucrarea *Versificația modernă*, George Bacovia acordă o mare atenție ritmului. Poliritmia e o cale de adevare a mesajului la stările pe care dorește să le transmită. Iambii, trocheii, dactilul se amestecă tot timpul într-un tact care ține seama de sincopile ritmurilor existențiale ale unei conștiințe torturate de spleen: *"Prin codrii Bacăului /Vâjâie vântul..."* (Furtună).

Comentându-l pe Bacovia ca artist al versificației, Mihai Bordeianu scria: *"Sub aspectul armoniei, al muzicalității și chiar al cantabilității versului... este un poet perfect, un poet savant. Niciunul dintre procedeele și figurile care pun în operă armonia nu-i sunt străine."*

În spiritul polemic care îl definește, Nicolae Manolescu formulează următoarea concluzie: *"Poetul e un monocord care introduce la noi poezia pe o singură voce, litanie nesfârșită*

și tot mai neînțeleasă". Totodată, criticul literar definește poezia *Nocturnă* în termenii: *"o serenadă lugubră ...parodie în definitiv a speciei cu pricina"*. Referindu-se la poezia *Cuptor*, este de părere că *"stângăciunile creează cele mai bizare efecte: Sunt câțiva morți în oraș, iubito, / Chiar pentru asta am venit să-ți spun."* - versul al doilea *"e voit discordant, ca sunetul unei coarde care plesnește în plin concert. Bacovia recurgea la un procedeu absolut neobișnuit în epocă. Și ca și cum n-ar fi destul, poetul încheie așa În grădină: "Pe când discordant și înfiorător, /Scârțâie toamna din crengi ostenite"*.

Deși elementele acustice și muzicale sunt apanajul poeziei simboliste, unii exegeți l-au considerat pe George Bacovia mai degrabă precursor al expresionismului prin muzica stihilor, invazia vocilor naturii, relațiile cu cosmicul, nelimitatul: *"Buciumă toamna./Agonie..."* (Pastel); *"Hau!... Hau ! depărtat sub stele-nghețate..."* (Plumb de iarnă); *"Tăcerea în gol vibrează un zvon"* (Noaptea.)

Organizarea materialului poetic și atmosfera versurilor lui Lucian Blaga degajă o muzică interioară fascinantă. *Fum căzut* are ceva de melopee liturgică, *Paradis în destrămare* aduce a bocet popular, *Alean* folosește ritmul suitor și coborâtor al doinei, versurile din *Buna vestire pentru floarea mărului* seamănă cu un colind, *Melancolie* ne poartă cu gândul spre o

cantată elegiacă, în *Tusculum* totul s-a prefăcut în cântec, iar în *Gorunul*, meditația asupra morții are gravitatea acordurilor de orgă.

Chiar titlurile poemelor și terminologia utilizată în text instituie o legătură directă cu domeniul muzicii. Ca și la Bacovia (*Vals*, *Nocturnă*), titlurile sunt semnificative: *Cântecul bradului*, *Cântecul spicelor*, *Cântecul somnului*, *Cântec în noapte*, *Andante*, *Viori aprinse*, *femeile*. Verbul "a cânta" este frecvent, ca de altfel și substantivul "cântec". În poemele blagiene cântă: iubita, șipotele, îngerii, pădurile, clopotele. Instrumentele muzicale care apar: harfa - ca simbol livresc în *Liniște*: "îți vei cânta / pe harpă de-ntuneric -dorul sugrumat"; vioara, cornul, goarneau, tulnicul și fluierul din poezia *Septembrie* și *Păsărea sfântă*, intră în componența unor expresii metaforice.

Sugestia muzicală își face simțită prezența prin repetiții: "Vino sfârșit, așterne cenușă pe lucruri./ Nici o cărare nu mai e lungă, / nici o chemare nu mă alungă, Vino sfârșit." (Un om s-aplecă peste margine.) Alteori, valorile muzicale se realizează printr-o interesantă dispunere a unui cuvânt în cadrul versului: " să nu mai văd în preajmă decât cer, / deasupra cer, / și cer sub mine." (Vreau să joc)

Aliterațiile și repetarea unor vocale creează atonic: "un cântec cântă-n mine" (*Liniște*); "Dar numai pe tine te am, trecătorul meu trup" (*Dați-mi un trup, voi munților*); "din spuza de lumină a licuricilor verzui" (*Înfrigurare*).

Ritmul este leagănul gândirii poetice și de aceea e în măsură să sprijine cu consecvență melodicitatea versurilor. Ritmuri mai neobișnuite, amfibrah/ anapest susțin tonul sacadat, producând o senzație de mișcare fluentă: "*Sunt beat și aș vrea să dărm tot ce-i vis, / ce e templu și altar!*"

O altă cale spre eufonie este aceea a folclorului. Volumele *La cumpăna apelor*, *La curțile dorului*, *Nebănuitele trepte* sunt apreciate de criticul Nicolae Manolescu ca o preferință spre clasicizarea formală: "*Chiar dacă lumea continuă a fi una de semne, purtătoare de peceți mai mult sau mai puțin obscure, lirica lui Blaga se limpezește formal în sensul unei muzicalități goale de conținut, litanice, ori invocatoare, simbolistica fiind tot mai decorativă, ca și cum lucifericul ar cădea în paradisic*": "Stă în codru fără slavă / Marea pasăre bolnavă./ Naltă stă sub cerul mic/ și n-o vindecă nimic,/ numai rouă dac-ar bea/ cu cenușă scrum de stea./ Se tot uită-n sus bolnavă/ la cea stea peste dăbravă."

Opusă stării de cântare e contemplația mută; deși retorismul e o formă de bază a liricii blagiene, poetul face în multe dintre poemele sale apologia tăcerii, fiindcă: "*amare foarte sunt toate cuvintele*", iar poetul, "*mut ca o lebădă*" "...consacră muțeniei un adevărat imn: "*și ca un ucigaș ce-astupă cu năframa / o gură învinsă, / Închid cu pumnul toate izvoarele, / pentru totdeauna să tacă, / să tacă.*"

În *Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură*, criticul literar Nicolae Manolescu, formulând aserțiunea că "*In marea trecere (1924) este nu numai cel mai autentic volum al lui Blaga, dar și cel mai valoros... Niciodată Blaga nu va fi mai profund liric decât aici*", atrage atenția asupra notelor unice ale magiei în care "*rugăciunile sunt puse sunt zăvor. Stelele-n cer tac și ele*".

Sugestiile muzicale, pornite din inspirația simboiștilor și extinse cu mare artă în întreaga pleiadă a poezilor moderniști, sunt ilustrarea convingerii că: "*Totdeauna răsună în preajma noastră o muzică... O muzică ce ne îmbată și ne sugerează ritmul unui joc sălbatic sau al unui marș funebru, ritmul unei romanțe visătoare sau al unui imn războinic. Muzica aceasta este spiritul timpului*" (Lucian Blaga).

Voichița LUNG

Bibliografie:

- 1) Borcilă, Mircea, **Despre lexicul poeziei lui Blaga**, în *Studii de limbă și filologie*, v.II, Cluj-Napoca, 1972
- 2) Bordeianu, Mircea, **Poetica bacoviană**, în *Cronica*, anul XVI, nr.38, 1981
- 3) Manolescu, Nicolae, **Istoria critică a literaturii române. 5 secole de literatură**, Pitești, Ed. Paralela 45, 2008
- 4) Stati, Sorin, Bulgăre, Gh., **Analize literare și stilistice**, EDP, Buc., 1970
- 5) Streinu, Vladimir, **Versificația modernă**, EPL, Buc., 1986
- 6) Vianu, Tudor, **Opere**, Vol. V, Ed. Minerva, Buc., 1971

graiul
Sălăjului

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

Sălăjeanu

Caiete Silvane

Ioan Cioica (1909-1971)

În negura istoriei se pierd adesea fapte încărcate de eroism numai datorită modestiei autorilor. Aceștia își riscă libertatea și chiar viața în circumstanțe deosebite, apărându-și patria "la locul de muncă", având sentimentul datoriei împlinite. Fără să se erijeze vreodată în eroi. Noi, cei care ne aplecăm cu pioșenie asupra istoriei neamului, ne bucurăm de fiecare dată când documentele sau istoria orală ne permit să putem aduce la lumină oameni și fapte care merită puși în Panteonul eroilor.

În toamna anului 2008 am reîntâlnit la Ulmeni o veche cunoștință, învățătoarea Olimpia Cioica (căsătorită Mureșan), care mi-a evocat ca o profesiune de credință momente eroice din viața tatălui său, Ioan Cioica (1909-1971), fost șef de gară în stația C.F.R. Ulmeni Sălaj în perioada 1954-1960. Faptele pe care mi le-a relatat mi-au provocat o mare emoție și m-au determinat să le aduc la cunoștința contemporanilor.

Anul 1940, anul trist al Dictatului de la Viena, l-a găsit pe Ioan Cioica impiecat de mișcare în stația C.F.R. Tunel, regiunea Cluj. Erau lunile în care se făcea cedarea Ardealului către horthyști, luni tulburi, în care prevederile convenite la Turnu Severin nu erau bine cunoscute, granița nu era fixată pe teren, schimburile de populație erau intense și însoțite de incidente. Teroarea horthyștă se instaura ca o noapte cumplită peste Ardeal.

Personalul C.F.R. din teritoriul ocupat s-a refugiat, legăturile au fost întrerupte aproape în totalitate. Cei din stația Tunel au hotărât să rămână pe loc deși știau că și gara lor va fi în teritoriul ocupat. Și-au luat soarta în propriile mâini.

În una din zilele lui octombrie 1940 au fost anunțați de la stația Cojocna, prin ultimul fir de comunicare rămas, că vine un tren blindat. Imediat și-au dat seama că era trenul de ocupație.

Între timp au apărut pe peron 6-7 grăniceri care se retrăgeau de la Salonta, de pe frontiera româno-maghiară. Unitatea lor suferise pierderi grele în confruntările cu armata horthyștă de ocupație și erau hotărâți să-și ia revanșa. Eroul nostru a comunicat cu grănicerii întrebându-i :

- Unde mergeți ? I-au răspuns :
- Până unde se retrage C.F.R.-ul mergem și noi. Atunci i-a întrebat :
- Armament, cartușe aveți?
- Avem destule.

Impiecatului Cioica Ioan îi încolțise în minte ideea să distrugă trenul blindat de ocupație sau să-l întoarcă și a reușit să-i convingă atât pe șeful de stație cât și pe grăniceri. Avea de apărut o gară românească, materiale de milioane de lei pe care C.F.R.-ul reușise să le salveze din teritoriul ocupat și le depozitase la Tunel și cele 4 tunele duble din apropiere, recent construite. Era hotărât să-și riște chiar viața sa și a familiei. Nu concepea să piardă această gară atât de dragă lui și să lase în mâna ocupantului o cantitate atât de mare de materiale feroviare. Era chiar satisfăcut că i se oferea prilejul de a contribui la apărarea unei gări și a unor bunuri aparținând patriei care l-a crescut și educat.

- A așteptat cu mare încordare trenul blindat și l-a oprit la acele de intrare în stație. Acolo fuseseră amplasați și grănicerii, în spatele unor tufișuri, gata să intre în luptă. Au urmat apoi discuțiile cu cei din trenul blindat. Le-a spus că gara Tunel a rămas conform convenției de graniță României și le-a cerut să se retragă. Probabil i-a informat și în legătură cu faptul că gara este apărată de armata română. După o oră de discuții a reușit să-i convingă să plece, despărțirea având loc în condițiile cele mai amiable. Se pare că

ungurii nu erau suficient de informați, sau nu erau pregătiți pentru o eventuală confruntare, eroul nostru profitând din plin de ambele avantaje.

Ioan Cioica obținuse o mare victorie. Imediat a avizat regionala C.F.R. Brașov despre situația creată, cerând să ridice materialele aflate în stația Tunel, ceea ce s-a și întâmplat în scurt timp. A doua zi au cerut să fie primiți inspectori ai M.A.V. (Căile Ferate Maghiare) de la Cluj pentru încheierea unei convenții de trecere a trenurilor între Ungaria și România pe traseul Tunel - Sânpaul pentru Târgu Mureș unde nu aveau alte căi de comunicații. După terminarea formalităților, Ioan Cioica a fost chemat de șeful de gară, Ioan Leluțiu (actualmente pensionar în comuna Vișoara-Turda) care i-a comunicat că inspectorii M.A.V. i-au confirmat că trenul blindat din ziua precedentă venise într-adevăr să ocupe stația Tunel și Boju, și că în tren era întregul personal necesar celor două stații. Curajul și inspirația lui Ioan Cioica au funcționat și de această dată, propunându-i șefului să le spună că aveau ordin că Tunel va fi stația română C.F.R. de frontieră. Inspectorii maghiari au luat-o de bună, au semnat dosarele și s-au întors la Cluj. Tunelul a rămas în continuare stație de cale ferată românească.

Mult mai târziu, Ioan Cioica a realizat ce risc enorm își asumase și că doar norocul îl salvase. A trăit toată viața cu bucuria acestei reușite fără să pretindă nimănui recompense, deși visul lui de a se putea stabili la Cluj nu și l-a putut îndeplini niciodată. Fapta sa eroică din anul 1940 a rămas doar în familie. Regimul comunist oricum n-ar fi apreciat-o niciodată, dacă nu s-a petrecut în "anii săi luminoși".

A funcționat în C.F.R. 34 ani, în calitate de impiecat de mișcare sau șef de gară în stațiile Tunel, Boju, Brașov, Sângeorz-Băi, Surduc, Leordina, Târgu Mureș, Prejmer, Rupea, Câțcău, Reteag și Ulmeni-Sălaj, oriunde țara l-a chemat. Peste tot și-a făcut datoria cu cinste și onoare, meseria de ceferist cerând disciplină militară și rigori maxime. Orice greșală poate afecta viețile călătorilor sau distrugerii de bunuri.

Ioan Cioica a părăsit această lume în anul 1971 în Ulmeni, localitate de care se atașase foarte mult.

Fie-i țărâna ușoară și memoria împlinită de profundul nostru respect, de recunoștința celor de azi și de mâine!

Traian RUS

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

Alegerile parlamentare din anul 1922 în județul Sălaj

Continuăm seria articolelor dedicate vieții politice sălăjene, cu accent pe campaniile electorale din timpul alegerilor parlamentare.

În acest număr vom încerca să scoatem în evidență puternicele pasiuni politice care au fost generate de alegerile parlamentare din martie 1922 și în județul Sălaj. Bătălia s-a dat între Partidul Național Liberal, partid aflat la putere și care beneficia de ajutorul administrației, și Partidul Național Român, care la noi în județ avea o tradiție istorică importantă și deținea monopolul politic.

Conform uzanțelor, prin Decret Regal, se convoacă noi alegeri. Pentru Transilvania sunt stabilite zilele de 6 și 7 martie 1922, la Cameră, iar pentru Senat zilele de 9 și 10 martie. Noul Parlament urma să fie convocat în data de 27 martie 1922¹.

Odată campania electorală începută, sunt reclamate o serie de abuzuri ale administrației liberale. Ziarul "Patria", oficiosul P.N.R., a deschis o rubrică specială în care publica toate abuzurile guvernului liberal în această campanie electorală, pe baza informațiilor primite din județele transilvănene. Astfel, se reclama destituirea sau transferul unor funcționari publici. Printre aceștia se găsea și subprefectul județului Sălaj, Iuliu Pop, care a fost transferat la Făgăraș.

Prefectul județului Sălaj, Iulian Domșa era acuzat de către fruntașii P.N.R. de mai multe abuzuri. În primul rând, de faptul că l-a suspendat din funcție pe Ioan Deleu, primarul Șimleului, pentru motivul că a publicat în ziarul "Gazeta de Duminecă", a cărui proprietar era, un articol care denigra partidul liberal. Ori cenzura presei fusese ridicată așa că prefectul este acuzat de **Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009**

abuz în serviciu. În al doilea rând, tot prefectul județului a emis un ordin autorităților subordonate în care se stipula faptul că funcționarii publici nu au voie să facă parte din partidele de opoziție, ceea ce se considera a fi un ordin greșit. Corect ar fi fost să spună că funcționarii publici nu au voie să facă parte din nici un partid politic. Nu în ultimul rând, era acuzat de faptul că a făcut numiri noi în Biroul electoral central al județului. Acest anunț l-a făcut cu ocazia ședinței acestui birou din data de 6 februarie 1922. Avocatul Gheorghe Pop, fost prefect al județului Sălaj în perioada 1919-1920, l-a întrebat pe Domșa în baza cărei legi a făcut numirile, deoarece membrii biroului erau numiți pe o perioadă de trei ani, iar acest termen nu expirase. La această întrebare prefectul Iulian Domșa a răspuns că a primit ordin "verbal și scris *dela Ministerul de Interne*" și că era împuternicit să schimbe componența biroului electoral. La auzul acestei afirmații, Gheorghe Pop, "*considerând numirea nouă de ilegală*" a părăsit sala de ședință².

Într-un articol intitulat "Către alegători", conducerea P.N.R. anunța alegătorii că, împreună cu conducerea județene, a stabilit listele definitive de candidaturi pentru alegerile parlamentare. Alături de vechii luptători de dinainte de 1918, se spune în articol, "*s-au înșiruit o ceată întreagă de tineri, ridicați din nesecata rezervă de cinste și suflet drept al țărânimii noastre*". Se cere alegătorilor să voteze lista P.N.R., atacându-se, în același timp, liberalii, dar și averescanii din Ardeal. Despre averescani se spune că "*nu iau lupta împotriva liberalilor, decât de formă; pe averescani i-au adus la putere liberalii iar acum sunt înțeleși să ducă cea mai strașnică luptă împotriva partidului național*".

Liberalii erau catalogați ca un partid al clasei celei mai bogate din România³.

Tot în această perioadă, pe data de 27 ianuarie 1922 are loc la Șimleu Silvaniei o adunare electorală a P.N.R., la care au participat peste 300 de persoane, adeverindu-se faptul că *"forțele adevărate ale neamului românesc: țăranul român, preoții și învățătorii - fac chiagul acestui partid"*. A fost o adunare a plasei Șimleu, fiind reprezentate următoarele localități: Șimleu, Cehei, Bădăcin, Doh, Giurtelec, Siciu, Hidig, Halmăjd, Drighiu-Aleuș, Marca, Porți, Pericei, Bobota, Zalnoc, Valcău, Curitău (Sălăjeni), Ip, Bocșa, Cosniciul de Sus, Giumelciș (Plopiș). În total au participat 22 de comune. Printre participanți s-a remarcat prezența următorilor fruntași P.N.R. din această zonă: Al. Gheție, vicar al Sălajului, Al. Aciu, directorul băncii Silvania, preotul Valentin Coposu, etc.

Adunarea de la Șimleu a fost o adunare *"înălțătoare sub orice raport"*. Cu toate condițiile atmosferice neprielnice, deoarece *"era un ger cumplit"*, sala festivă a Primăriei din Șimleu s-a dovedit a fi neîncăpătoare pentru mulțimea de participanți, care au răspuns *"la primul îndemn al conducătorilor naturali"* și au știut prin aceasta *"să dovedească viul interes, iubirea de neam și legătura cinstită frățască ce-i leagă de conducătorii lor"*. Au luat cuvântul Alexandru Gheție, președintele organizației județene a P.N.R. și Alexandru Aciu. În discursurile lor, fruntașii P.N.R. *"au descris în mod sugestiv situația de azi și punctele de orientare ale poporului român din Ardeal și pretotindenea și datorința partidului național român"*. Cu această ocazie s-a constituit noua organizație de plasă și a orașului Șimleu. S-a trimis un salut telegrafic Comitetului P.N.R. adunat la Cluj, iar publicul intonând imnul *"Deșteaptă-te Române"*, s-a întors *"în ordine exemplară"* la casele lor ca să *"vestească fiecare dreptatea, cinstea, datorința și lupta ce-i revine"* P.N.R.-ului. Se intra astfel în campania electorală. Ziarul șimleuan *Gazeta de Duminecă* publica și o listă, neoficială, cu candidații P.N.R. în circumscripțiile electorale din județul Sălaj. Astfel, pentru circumscripția Șimleu era anunțată candidatura lui Victor Deleu, la Crasna, cea a lui Ioan Lapedatu, la Zalău, Dionisie Pop Moldovan, la Jibou-Cehu, Gavril Oșianu și la Tășnad, Coriolan Steer⁴.

Pe data de 3 februarie 1922 are loc la Șimleu o nouă adunare a P.N.R. la care participă peste 200 de alegători, intelectuali și țărani. Cu această ocazie s-a stabilit și lista finală cu candidații partidului pentru circumscripția electorală a Șimleului. Au luat cuvântul Al. Gheție, Victor Deleu și Al. Aciu. Acesta din urmă a propus ca și candidat de deputat pe Victor Deleu. Pentru Senat a fost propus vicarul Al. Gheție, președinte al organizației județene a P.N.R.⁵.

Așadar, în circumscripția electorală Șimleu candida cunoscutul fruntaș al P.N.R. Victor Deleu, fost secretar general al Consiliului Dirigent. După ce ține discursuri la Șimleu, Zalău și Crasna, în care a făcut *"un minunat și detaliat expozeu despre situația politică"*, fiind ascultat *"cu cea mai încordată atențiune de alegătorii din aproape toate comunele județului"*, Victor Deleu și-a început turneul electoral în circumscripția Șimleu⁶. Astfel, el a vizitat următoarele comune: pe data de 18 februarie comunele Bilghezd, Zăuan și Ip; Șumal, Leșmir și Porți, pe data de 19; Marca, Cosniciu și Cerișa, pe data de 20; Halmășd, Drighiu și Aleuș, pe data de 21; Valea Târlei și Nușfalău, pe data de 22; Borzaș și Boghiș, pe data de 23; Mălădia și Carastelec, pe data de 24; Doh și Uileac, pe data de 25; Camăr

și Cehei, pe data de 26; Bădăcin și Ilișua, pe data de 27 și comunele Siciu și Pericei, pe data de 28 februarie⁷.

În circumscripția electorală Tășnad candida fruntașul P.N.R. Coriolan Steer. Îl avea ca și contracandidat din partea guvernului pe Emil Lobonțiu. Pe data de 17 februarie 1922, Coriolan Steer a avut o întrunire cu alegătorii din această circumscripție la Tășnad. Sala hotelului "Royal" din localitate s-a dovedit a fi neîncăpătoare pentru mulțimea de participanți. Președintele de plasă al P.N.R., preotul Domițian Cupșa, vechi luptător național a deschis adunarea și într-o *"cuvântare însuflețită"* a făcut un scurt istoric al partidului, *"scoțând în relief lucrurile mărețe înfăptuite de acest partid și grelele lupte din prezent"*. În cuvântarea sa, candidatul P.N.R. Coriolan Steer îi dă replica prefectului Iulian Domșa, care a dat ordin ca candidații să nu atace guvernul. Coriolan Steer subliniază faptul că dreptul la liberă exprimare era stipulat în Constituție. În continuare, el vorbește despre urmările nefaste ale guvernării averescane. Prezintă, apoi, programul P.N.R., fiind îndelung ovaționat cu strigăte: *"Trăiască Partidul Național"*, *"Trăiască Maniu și Vaida"*, *"Trăiască dr. Steer"*.

Campania electorală din anul 1922 a reprezentat o acerbă bătălie politică între liberalii aflați la putere și candidații P.N.R. Guvernul liberal dorea cu orice preț să obțină majoritatea parlamentară. Din această cauză și autoritățile locale din Sălaj, după cum rezultă din documentele emise sau primite de către prefectul Iulian Domșa, au comis o serie de greșeli și abuzuri. Astfel, prefectul îl informează pe ministrul de interne Văitoianu, printr-o telegramă cifrată, despre situația din Sălaj și de faptul că a sosit candidatul partidului liberal, Bălănescu, care a fost impus de la centru: *"Domnul Bălănescu a sosit la Zalău. În urma cercetărilor ulterioare situațiunea devine grea. Candidatul independent Ioan Rusu este deghizat de către naționaliști conform informațiunilor agenților noștri. Întrucât candidatul naționalist care a fost respins ar reclama revenirea la candidatura sa rog a respinge cererea lui fiind deja lupta foarte grea"*. El consideră că motivele respingerii acestei candidaturi erau *"foarte puternice și legale"*⁸. Tot într-o telegramă cifrată el îi scrie despre luptele grele și despre imensele cheltuieli ale campaniei electorale: *"În circumscripția Zalău lupta electorală a devenit înțepită. Până acum peste cheltuielile făcute de candidatul nostru înainte de sosirea sa am cheltuit suma de 20.000 lei. Rog trimiterea acestei sumă telegrafic la Banca Națională Șimleu-Silvaniei. Dl. candidat personal cheltuiește foarte mult, lupta fiind grea cheltuielile sunt enorme vom necesita încă un alt fond pentru care vom ruga ulterior"*⁹.

Prefectul Domșa subliniază într-o altă telegramă faptul că opoziția are bani și cere alte sume de bani de la ministrul de interne. Candidat la Sălaj era și Traian Moșoiu, ministru al comunicațiilor în guvernul Brătianu. El aduce cu sine la Zalău și suma de 80.000 lei pe care ministrul de interne i le trimite prefectului¹⁰. În urma studiului telegramelor cifrate dintre prefectul Iulian Domșa și ministrul de interne se pune următoarea întrebare: Candidații P.N.R. se spune că aveau bani. Dar erau banii lor. Din ce fonduri trimitea, însă, ministrul de interne bani prefectului? De asemenea, dacă prefectul a emis ordin ca funcționarii publici să nu facă parte din partidele de opoziție, de ce el susținea pe față partidul liberal, care se afla la putere și avea sarcina să organizeze alegerile în mod imparțial?

În urma acestor alegeri prefectul este acuzat de către Coriolan Steer, fruntaș P.N.R. de faptul că a "redactat ordonanțe

ilegale în timpul alegerilor generale". Iulian Domșa consideră că prin aceste acuze a fost calomniat și spune că îl va da în judecată pe Coriolan Steer, deoarece acesta "în furia că a fost învins în alegere de către candidatul partidului național liberal crede a să răsbuna față de autorități prin murdările lui calomnii". În semn de protest față de modul cum au fost organizate aceste alegeri, Coriolan Steer și-a prezentat demisia din Comitetul administrativ al județului¹¹.

Pe data de 28 martie 1922 prefectul Iulian Domșa raporta ministrului de interne modul cum au decurs alegerile în județul Sălaj: "În județul Sălaj compus din 5 circumscripții electorale pentru Cameră și din 2 circumscripții de alegere pentru Senat a decurs alegerile în modul următor: I. La 24 februarie când a fost depunerea declarațiunilor pentru candidați de deputați în circumscripția Jibou sa respins candidații altor partide față de candidatul oficios al partidului național liberal George Pop pentru că nu au întrunit declarațiunile de candidare condițiunile legale cerute de codul electoral, iar față de candidatul partidului național a fost și este procedură penală în curgere conform dosarului de alegere, nr. 440-922 a parchetului, astfel la 7 martie a.c. a fost declarat de către președintele alegerii bun ales deputatul George Pop conform procesului verbal din copie accludat sub 1.

II. Circumscripția Zalău s-a dat luptă între DI. Ministru Moșoiu Traian general de Div. Și între candidatul naționalist comerciantul Dionisie Pop Moldovan fost preot greco-catolic. Lupta s-a terminat cu căderea naționalistului rămânând în minoritatea voturilor cu circa 2.000, deși în decursul campaniei a jertfit sume enorme pentru beutură și cumpărarea preoților care sumă o apreciem la 300.000 lei. Acte de violență nu s-a întâmplat, asemenea nici abuzuri în tot decursul campaniei electorale din partea administrației în întreg județul fiind toate organele administrative pătrunsă de responsabilitatea care o poartă. Candidaturile candidaților unguri atât la Cameră cât și la Senat fiindcă nu le cunoaștem codul electoral și fiindcă la alegerile precedente s-a pus prețul de vedere a pasivității fiind declarațiunile defectuoasă din motive legale a fost respinși. Aclud sub 2.3.4.5.6.7, procesele verbale cu hotărârile copiate dimpreună din cari este evidentă fiecare respingere în parte.

III. În circumscripția Tășnad unde cu majoritate de 650 de voturi a fost proclamat ales DI. Dr. Emil Lobonțiu profesor deputat al part. național liberal față de DI. Coriolan Steer care s-a încrezut în situația lui materială împrăștiind bani între alegători, totuși față de aceste operațiuni a candidatului naționalist a fost ales valorosul nostru deputat Emil Lobonțiu profesor geolog care fost cea mai frumoasă învingere în județul nostru. Această alegere adersarul intenționează o contesta în baza că DI. Emil Lobonțiu nu a fost luat în lista de alegători, ceea ce nu corespunde advărului conform dosarului de alegere având vot electoral activ.

IV În circumscripția Șimleu Silvaniei și V în circumscripția Crasna candidații liberali au căzut în alegere față de naționaliști. Candidatul liberal din circumscripția Șimleu DI. Teodor Iacoban maior în retragere care sângur a contribuit la căderea sa va contesta alegerea față de naționalistul D. Victor Deleu în baza mai multor date de abuzuri corupțiune și violență cari date le posedă singur depusă în acte. Alegerea să va putea contesta îndeosebi pentru că candidatul naționalist a dat beutură și în timpul când a fost ordonat închiderea crâjmelor, având în Șimleu mai multe crâjme unde era cont deschis pentru toată lumea

străină trecătoare prin oraș. Pentru orașul Șimleu Silvaniei lipsesc listele de alegători cea ce biroul electoral central a raportat telegrafic Domniei voastre cerând exemplarul original care nu sa trimes, astfel sa întocmit liste de alegători după o maculatură însemnări clausulate fiind de către primarul orașului că pentru aceste liste neautentice să va contesta această alegere. Pentru candidatul liberal căzut este favorabil faptul că sângur candidatul naționalist încă a reclamat aceste liste neautentice. Alegerile a decurs în cea mai perfectă liniște față de curentul puternic a naționaliștilor nu numai demagog ci mărginaș cu bolșevismul căci în toată campania în modul nerușinat a născocit minciuni la adresa guvernului de ciocoi, șobolani în privința reformei agrare și financiare. Alegerea pentru Senat știut fiind rezultatul alegerii pentru Cameră a decurs cu o interesare redusă. Acolo unde alegătorii s-a dimis la acte de violență între ei în urmă beuturi lor tentând la ordinea publică și la amenințări uni a fost deținuți fără intervenția administrației de către organele siguranței pe timpul până s-a deșteptat din beție, iar unde sa ivit cazuri mai grave parchetul a decis. În lipsă altor momente mai însemnate și conform dorinței organizării partidului liberal din acest județ, rog binevoiti a insista ca mandatul circumscripției Zalău să îl mențină DI. General Ministru Moșoiu, căci întrucât ne va opta pentru acest mandat, la noua alegere nu mai pot garanta învingerea așa cum am avut la alegerea din 6/7 Martie"¹².

După cum se poate observa și din raportul înaintat de prefectul Iulian Domșa, o caracteristică a acestor alegeri a fost aceea a respingerii candidaturii fruntașilor politici din alte partide decât cel liberal, aflat la guvernare. În circumscripția electorală Jibou au fost respinse candidaturile lui Vasile Caba (iorghist), Gavril Oșianu (P.N.R.), Adrian Pop (P.T.) și cea a lui Nagy Elek. Fiind singurul candidat rămas în cursa electorală, fruntașul liberal Gheorghe Pop a fost declarat ales, în conformitate cu art. 46 al legii electorale din Transilvania și Banat.

În circumscripția Zalău a fost respinsă candidatura lui Pechi Emeric, iar cea a candidatului P.N.R. Dionisie Moldovan admisă doar la cea de-a treia încercare. La fel, în circumscripția Tășnad au fost respinse candidaturile lui Marcu Vasile și cea a contelui Beldy Coloman, la Crasna cea a lui Iuliu P. Mureșeanu, iar la Șimleu cea a contelui Bethlen.

La Cameră, județul Sălaj avea dreptul la 5 mandate de deputat. În circumscripția Crasna, cunoscutul istoric I. Lapedatu, candidatul P.N.R. a obținut 2.655 voturi, față de cele 649 voturi câte a obținut contracandidatul său Simion Oros, primind mandatul de deputat. În circumscripția Jibou, după cum am arătat, a fost declarat ales candidatul P.N.L. Gheorghe Pop. La Zalău, mandatul de deputat l-a primit ministrul liberal Traian Moșoiu, care a obținut 3.310 voturi, față de cele 1.833 voturi câte a obținut candidatul P.N.R. Dionisie Pop Moldovan. La Șimleu, mandatul a fost obținut de către candidatul P.N.R. Victor Deleu, care a primit 3.581 voturi, față de cele 1.297 voturi câte a obținut candidatul liberalilor Teodor Iacoban. O luptă strânsă s-a dat în circumscripția Tășnad, între candidatul P.N.R. Coriolan Steer și cel liberal, Emil Lobonțiu. Acesta din urmă a obținut 2.686 voturi, iar Coriolan Steer 2.049. Fruntașul P.N.R. a contestat vehement modul în care au fost organizate alegerile și fraudarea acestora de către liberali¹³.

La Senat, județul Sălaj avea dreptul la două mandate. În circumscripția electorală Zalău au fost respinse candidaturile

frunțașilor politici Mihail Bohățel, Ioil Ghiurașan, Teodor Bohățel și Francisc Raoj. Au mai rămas în cursa electorală candidatul liberal, preotul Emil Bran și cel al P.N.R., Mihai Pop. Emil Bran a obținut 3.750 voturi, primind mandatul de senator, iar Mihai Pop doar 1.480 voturi. În momentul validării mandatelor, alegerile de la Zalău au fost contestate datorită respingerii candidaturilor amintite. De asemenea, datorită faptului că la secția Treznea, unde existau 535 alegători, alegerile nu au mai avut loc, deoarece membrii biroului secției de votare nu s-au prezentat. De la secția din Sălățiș, unde existau 255 alegători înscrși în listele electorale, nu sosiseră rezultatele. Totuși, s-a considerat că rezultatul celor două secții de votare nu viciază alegerile și a fost proclamat ca senator liberal de Sălaj Emil Bran¹⁴, viitor vicar al Silvaniei în perioada 1926-1930.

În circumscripția electorală a Șimleului a fost declarat ales senator, fără a avea contracandidat, vicarul Silvaniei Alexandru Gheție.

La alegerile din anul 1922 din cei 18.653 de votanți din Sălaj au participat 18.561. Din aceste voturi 92 au fost nule. Partidul Național Român a obținut un număr de 10.119 voturi, ceea ce reprezintă 54,25 % din numărul total de voturi, iar Partidul Național Liberal 8.442 de voturi, ceea ce reprezintă 45,26%. Cu toate acestea P.N.R. a obținut, la Cameră doar 2 mandate, iar P.N.L 3 mandate¹⁵.

În urma desfășurării acestor alegeri, P.N.L. a obținut cele două treimi din locuri în Parlament, necesare transformării lui

în Adunare Constituantă, menită a adopta o nouă Constituție. Însă, partidele de opoziție, în frunte cu P.N.R. au contestat aceste alegeri, caracterizate de către marele nostru istoric Nicolae Iorga ca fiind rezultatul "furtului urnelor". Ele considerau că alegerile pentru Adunarea Constituantă trebuiau organizate de către un guvern neutru și nu de către un guvern de partid. Cu toate acestea, guvernul liberal a reușit, în 1923, adoptarea unei noi Constituții a țării și, de asemenea, să-și ducă la bun sfârșit mandatul, până în anul 1926.

Marin POP

Note:

1. *Gazeta oficială a județului Sălaj*, nr. 3, 19 ianuarie 1922
2. *Gazeta de Duminecă*, 1922, nr. 7, 19 februarie, p. 3; *Patria*, 1922, nr. 39, 23 februarie, p. 3
3. *Patria*, 1922, nr. 28, 9 februarie, p. 1
4. *Gazeta de Duminecă*, 1922, nr. 5, 5 februarie, p. 3
5. Idem, 1922, nr. 6, 9 februarie, p. 3
6. *Gazeta de Duminecă*, 1922, nr. 6, 9 februarie, p. 2
7. Idem, 1922, nr. 7, 19 februarie 1922, p. 2
8. Arhivele Naționale - Direcția Județeană Sălaj, *fond Prefectura județului Sălaj. Prefect-confidențiale, dos. 11/1922, f. 4*
9. Ibidem, f. 4 v
10. Idem, dos. 27/1922, f. 4-5
11. Idem, dos. 66/1922
12. Idem, dos. 53/1922, f. 8
13. *Desbaterile Adunării Naționale Constituante a Deputaților*, nr. 8, ședința din 31 martie 1922, p. 87
14. *Desbaterile Adunării Naționale Constituante a Senatului*, nr. 3, ședința din 1 aprilie 1922, p. 35-36
15. Marcel Ivan, *Evoluția partidelor politice în cifre și grafice. 1919-1932*, Sibiu, 1934, tabelul I

APĂRAREA

Omul din peșteră (I)

Orice izbândă fundamentată pe credința în Dumnezeu e urmată, inevitabil, de îmbăloșata trufie umană. Fără îndoială, aici se impune imperativul conștientizării acestei trufii: este vorba de mâna diavolului care nu-ci lasă răgaz să atribui victoria lui Dumnezeu ci te convinge că tu, prin puterea ta, ai câștigat bătălia. Învîingând această necurată intervenție, îl pui pe diavol în postura de rămășiță a oștii învinse ce se târăște spre mila învingătorului însă rar se întâmplă așa ceva: câștigăm o luptă cu ajutorul Atotputernicului și apoi suntem tentaci să ne asumăm noi victoria, să ne apropiem ajutorul acela cu o atât de ordinară nerușinare încât devine expresia vitejei noastre. Ne batem cu pumnul în piept, strigăm la cel învins, îl umilim, îl desfigurăm. Târătoarea - rămășița aceea ce ne cerșește mila - își primește porcia de biciuri și aleargă spre ascunzișuri sigure unde își linge rănila, după care, cu force sporite și cu înțelepciunea unei înfrângerii în mână, se întoarce conform principiului care spune că o înfrângere nu înseamnă pierderea războiului.

Ni se cere perseverență și clemență, la începutul zilei să adresăm cererea noastră - la sfârșitul zilei să mulțumim pentru că cererea a fost aprobată și chiar s-a trecut la înfăptuirea ei practică. E mult? E puțin?

Iar acum să revenim la oile noastre: ce facem cu aproapele căruia i-am învins răutatea, îl biciuim sau îl educăm? Îl punem în genunchi sau îl îmbrăcișăm? Când l-au arestat pe Isus, Petru a tăiat urechea unui soldat și s-a ales cu o zdravănă și memorabilă

muștrulială: "Cine scoate sabia, de sabie va pieri".

Dar ce se întâmplă? În timp ce eu scriu despre aceste lucruri minunate, aproapele meu mă hărțuiește ca și cum, prin modesta-mi prezență, i-aș pune în pericol haotica traiectorie socială. Mi se cer acte peste acte, declarații peste declarații, diplome, insigne, medalii. Mascat în veșmintele unei justiții străine, aproapele meu și-a aruncat în luptă avangarda de zeci și sute de magistrați, o avangardă care roade zilnic un hartan din viața și bunătatea pe care le ofer lumii fără nici un interes propriu. Șleahta asta de rozătoare inofensive dar îndârjite mă stresează. De zeci de ori i-am spus aproapelui că ceea ce distruge el se refacă de la sine datorită unui efort pe care zadarnic l-aș explica - este de neînțeles pentru creierul său cavernic.

Iată, deci, că aproapele meu continuă ofensiva. Dacă va trăi o sută de ani, o sută de ani mă va spiona și mă va supune unor controale hăbăuce iar în momentul morții va transfera această responsabilitate în spatele copiilor lui care, nu-i așa? trebuie să continue ceea ce el a lăsat cu limbă de moarte. Mi se studiază fiecare gest, mi se pânđește orice pas greșit, vin mereu să-mi confişte averea deși mereu, fără obiecții, cedez momentana agoniseală materială. Jocul de-a șoarecele și pisica l-a descalificat, l-a transformat dintr-un experimentat vânător într-o victimă deznădăjduită - o interesantă dovadă de trufie la care mă voi mai gândi.

Ștefan Doru DĂNCUȘ

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

Cercuri pe apă

Tânăr, caut rost și idealuri

Se vorbește foarte mult, în ultima vreme, despre criza economică mondială care, iată, își întinde tentaculele în tot mai multe țări și-n tot mai multe domenii ale vieții economice. Într-un fel sau altul, mai mult sau mai puțin, criza economico-financiară este simțită de toată lumea. E drept că pentru unii efectul ei este doar pe planul... confortului psihologic, afectiv, însă pentru cei mai mulți efectul este dezastruos, afectându-le viața cotidiană, viața familială, prezentul și viitorul. Dar nu asupra acestei crize am dori să zăbovim, mai ales că oamenii obișnuți, ca noi, o privesc și o acceptă ca pe un fatum. (Câte "fatalități" nu ne-au lovit în ultimii ani și le-am trecut conform preceptului "Nu da, Doamne, omului cât poate duce!") În altă apă am dori să aruncăm o piatră... Încă o dată. Pentru că de nenumărate ori și de lungă vreme, chiar la această rubrică, ne-am arătat îngrijorarea, tot ca niște oameni obișnuți, pentru care un anumit sistem de valori etice și estetice a devenit cadrul de viață, față de criza de valori etice și estetice, dar și față de criza de modele, pe care le parcurgem de mult prea mulți ani. Și nu că nu ar avea neamul acesta, Slavă

Domnului!, valori autentice cu ... carul în toate domeniile, ci că aceste valori sunt... nevalorificate. Adică nu sunt puse în valoare, nu sunt scoase în față. Nu sunt exploatate pozitiv, ca model. Sunt marginalizate, ignorate, uneori chiar luate în râs, ca și cum ar fi de mult revolute...

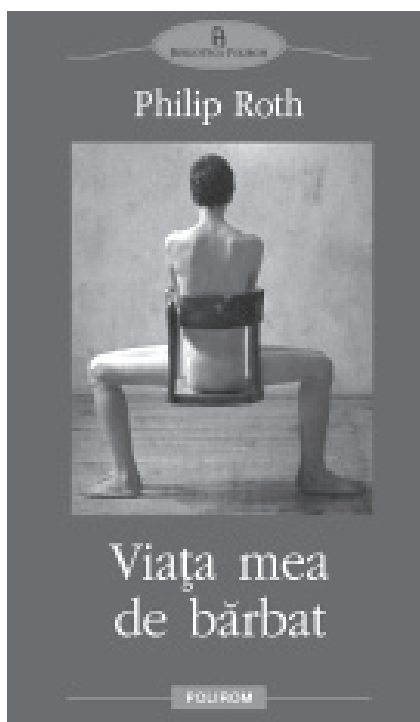
Și-atunci să nu ne mirăm dacă citim în ochii absolvenților, pe trotuare și în careurile festive pline de flori, "anunțul": *Tânăr, caut rost și idealuri...* Tânăr absolvent de liceu, tânăr - sau mai puțin tânăr - absolvent de facultate, tineri, mulți tineri caută, după ce s-au risipit emoțiile examenelor de bacalureat ori licență, un loc de muncă. Cu sau fără diplomă. În domeniul pentru care s-a pregătit fiecare, sau oriunde, nu contează, numai să iasă un ban. Alții vor alerga cu diplomele direct la "forțele de muncă" și se vor înscrie la șomaj. Am aflat acest lucru chiar din gura unei absolvente de la o instituție de învățământ superior cu filială și în Zalău. Din școală - în șomaj.

De aceea mi se pare tristă luna iunie, luna florilor dăruite.

Ileana PETREAN-PĂUȘAN

Asul literaturii americane - Philip Roth

După moartea ultimului "mare" al literelor, în SUA, Saul Bellow, se pare că Philip Roth rămâne în avanpostul acestei proze care se bucură de succes în mai toată lumea. Născut la 19 martie 1933, la Newark (statul New Jersey), s-a făcut cunoscut în 1959 cu "Goodbye, Columbus" (premiul National Book), apoi a devenit celebru cu "Portnoy's Complaint". Și-a ales un alter-ego literar, Nathan Zuckerman, și a scris "The Ghost Writer" în 1979. În 1997 a primit Premiul Pulitzer. În perioada când a locuit la Chicago, l-a cunoscut pe Saul Bellow, ca și pe prima sa soție, care i-a inspirat, ulterior, personajul Maureen Tarnopol, personajul feminin principal din romanul "Viața mea de bărbat", la care ne vom referi mai mult aici. A scris numeroase romane care au șocat America - "Complot împotriva Americii" (o fantezie lugubră, în care SUA se lasă condusă de un dictator fascist, Charles Lindbergh, nume real, al unui pionier al zborurilor transatlantice, având simpatii pronaziste), apoi "Sânul" (inspirată de povestirea lui Gogol, "Nasul", ca prim pretext). Printre alte cărți de succes (aproape tot ce a scris Roth s-a bucurat de atenție și de succes ori critică zgomotoasă) se numără "Pata umană", "M-am căsătorit cu un comunist", "Operațiunea Shylock", "Animal pe moarte" ș.a., în total 26 de romane. A mai scris memorii, a publicat volume de publicistică, antologii proprii. Este laureat a circa 20 de premii naționale și internaționale, minus Nobel, care, se știe, se acordă după criterii mai puțin cunoscute de

public. Numele său este prezent în mai toate enciclopediile cunoscute, bibliografia exegetică despre opera sa este în continuă extindere. Acesta este, pe scurt, Philip Roth.

Editura Polirom a publicat în traducerea lui H.F. Popescu și a Nadiei Brunstein, cu note bogate, de subsol, "Viața mea de bărbat", scrisă în 1970, adică o carte din perioada de maturizare a scriitorului. Concepută în două părți, într-o manieră mai puțin obișnuită a lui Roth, cartea pare influențată, credem, de maniera lui Musil, Canetti. Este vorba de formarea unui om, o bogată narațiune - dialog învăluie o evoluție mai dificil de surprins. Limbajul este frust, ca în proza modernă americană, personajele se exprimă direct, uneori brutal, dar fiecare ascunde, ca mai toți oamenii, un complex. Atmosfera este "foarte americană", așa cum ne-a inițiat și Steinbeck. Pentru un european, est-european, ritmul pare oarecum sincopat, dar treptat intri în cadru și te

obișnuiești. Dar te poți obișnui cu Philip Roth? Există un suspans în dialogurile sale, iar nota dominantă este nostalgia sfâșietoare după un timp care ni se strecoară printre degete. În același timp, în care eroul principal, care nu este niciodată un erou adevărat, dar dialoghează cu Dumnezeu - "Tu fiind Tu! Și eu! Acest eu care este eu fiind eu și nimeni altul". Este doar un început de dialog, pe care Martin Buber a putut să-l ducă mai departe, ca filosof. Philip Roth se oprește aici.

Boris MARIAN

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

Caiete Silvine

În iunie

ANIVERSĂM:

01.06.1909 - CENTENAR Ionel **MARINESCU** († 1983), traducător; - **1929** - **VERESS** Dániel, critic și istoric literar; - **1944** - Rodica **MARIAN**, critic, istoric literar, eseistă;

02.06.1909 - CENTENAR Grigore **BUGARIN** († 1960), poet și publicist, deținut politic până la moarte; - **1939** - Romulus **GUGA** († 1983), poet, prozator, dramaturg, publicist; - **1944** - Ana **SELENA**, poetă și prozatoare;

03.06.1904 - Athanasie **JOJA** († 1972), filosof, eseist, istoric al culturii; - Andi **ANDRIEȘ**, prozator, publicist, dramaturg, culturnic în vremuri de roșu glorios; - **1949** - Ioan **ȚEPELEA**, poet, istoric, eseist; - **1959** - Carmen **DEMEA** († 1999), poetă;

04.06.1904 - Ioan **MASSOFF** († 1985), teatrolog, istoric al teatrului, prozator;

05.06.1779 - **Gheorghe LAZĂR** († 1823), inginer, pedagog, fondator al primei școli cu predare în limba română din București;

06.06.1899 - Franz **LIEBHARDT** /pseudonim al lui Robert Reiter/ († 1989), scriitor timișorean de limbă germană; - **1914** - Ion **ȘIUGARIU** († 1945), talentat poet din Maramureș, membru al mișcării legionare; - **1934** - Gheorghe **MALARCIUC** († 1982), dramaturg, publicist din Basarabia; - **1939** - Dumitru **COVAL**, jurnalist și cadru didactic universitar din Cișinău, Basarabia; - **1949** - Mariana **VARTIC**, critic și istoric literar, prozatoare, traducătoare; - Felix **SIMA**, poet și publicist;

08.06.1904 - Gabriel **DRĂGAN** († 1981), prozator - **1924** - Ana **BOLDUR** († 1996), scenaristă și traducătoare - **1934** - Ion **PETRICĂ**, traducător;

09.06.1909 - CENTENAR Marius **MIRCU** († 2008), prozator, gazetar, eseist; - **1939** - Mariana **FILIMON**, poetă;

10.06.1839 - **ION CREANGĂ** († 1889), genialul povestitor și prozator clasic și realist;

11.06.1939 - Ion **ANDREIȚĂ**, scriitor jurnalist și istoric al literaturii;

12.06.1919 - Valeria **BOICULESI** († 1984), poetă și prozatoare; - **1929** - Irina **MAVRODIN**, cunoscută traducătoare de limbă franceză, poetă; - **1939** - Doru **MOTOC**, teatrolog, dramaturg, poet;

13.06.1929 - Alexandru **SĂNDULESCU**, prozator, eseist, critic și istoric al literaturii;

14.06.1884 - Ioachim **BOTEZ** († 1956), jurnalist și memorialist; - **1934** - Pavel **AIOANEI** († 1987), prozator;

15.06.1909 - CENTENAR Virgil **TEODORESCU** († 1988), poet, prozator, eseist și traducător, component al Avangardei românești; **1934** - Matei **CĂLINESCU**, critic literar, eseist, publicist ;

16.06.1944 - Viorel **DIANU**, prozator;

17.06.1934 - Valeriu **BUCUROIU** († 1980), poet și jurnalist, propagandist al PCR;

18.06.1914 - Alexandru **RAICU** († 1991), poet și prozator;

19.06.1899 - **GEORGE CĂLINESCU** († 1965), istoric și critic literar, prozator, dramaturg, poet, comparatist; - **1934** - **PUSZTAI János**, poet și prozator;

21.06.1934 - Mihai Gheorghe **CIBOTARU**, prozator și publicist basarabean;

22.06.1934 - Ioan **TALOȘ**, folclorist și etnolog, originar din Prodănești, jud. Sălaj; - **1964** - Emilian **GALAICU** (PĂUN), poet și publicist din Basarabia;

23.06.1834 - Alexandru **ODOBESCU** († 1895), original prozator eseist și publicist; - **1909** - CENTENAR **Ovidiu PAPADIMA** († 1994), eseist, istoric literar, cronicar literar și folclorist;

24.06.1934 - Nicolae **BĂIEȘU**, etnolog și folclorist basarabean; - **1939** - Sânziana **POP**, poetă, prozatoare, eseistă, publicistă;

26.06.1904 - **Petre PANDREA** († 1968), (pseudonimul literar al avocatului Petre Marcu), cunoscut eseist, autor al lucrării *Manifestul Crinului alb*; - **1919** - Anton **CELARU**, prozator și eseist evreu moldovean de expresie românească, fratele Sandei Faur;

28.06.1919 - **I. D. SÎRBU** /Ion Dezideriu/ († 1989), prozator, memorialist și dramaturg;

29.06.1819 - **NICOLAE BĂLCESCU** († 1852), istoric și publicist, unul dintre conducătorii Revoluției de la 1848 din Țara Românească.

COMEMORĂM:

01.06.2004 - George **MUNTEAN** (n.1932), lingvist și jurnalist, cercetător;

02.06.1964 - Dumitru **CARACOSTEA** (n.1879), folclorist, critic și istoric literar, filolog;

04.06.2004 - Eduard **JURIST** (n. 1928), autor de scenarii umoristice radio și de literatură pentru copii;

10.06.1979 - Vasile **BĂNCILĂ** (n. 1897), filosof, pedagog și eseist; - Aurel **BARANGA** / pseudonim al lui **Ariel Leibovici** / (n.), dramaturg, poet și publicist ;

12.06.1954 - Nicolae **DAVIDESCU** (n.1888), poet, prozator și critic literar;

15.06.1889 - **MIHAI EMINESCU (n.1850), Poetul de geniu, Jurnalistul, Prozatorul;**

21.06.1919 - Petre P. **CARP** (n.1837), politician, membru fondator al *Junimii* (1863-64);

30.06.1994 - Adrian **BELDEANU** (n.1935), poet și prozator.

Viorel TĂUTAN

Petre Pandrea

George Călinescu

Matei Călinescu

Ioan Talos

Ioan Țepelea

Ovidiu Papadima

I. D. Sirbu

Vasile Băncilă

Mihai Eminescu

Cărți achiziționate recent de Biblioteca Județeană Sălaj

Editura ALL

Îmi plăci la nebunie - Federica Bosco
Nu-ți sta în cale - Robert K. Cooper
Taxiurile torturii - Trevor Paglen & A.C.

Thompson

Antrenamentul memoriei - Annette
Brunsing

Shantaram - Gregory David Roberts

Ducesa de Milano - Michael Ennis

Valurile iubirii - Anita Shreve

Dicționar de medicină - Gheorghe
Vasilescu

Antrenamentul memoriei - Annette BRUNSING

Cum să învățăm mai ușor și să memorăm la sigur

Cei care în profesia lor doresc sau trebuie să memoreze nume, numere, fapte, au nevoie de metode eficiente, adecvate acestui scop. Tehnicile de îmbunătățire a memoriei se bazează tot pe procesul de învățare, dar, folosind creativitatea și fantezia, ele sunt mai ușor de aplicat și pot deveni captivante. Citind această carte, veți afla cum puteți ajunge repede la performanțe în procesul de învățare, folosind ambele emisfere cerebrale. Sunt prezentate și exersate diferite mnemotehnici cu largă aplicabilitate, precum combinații ale acestora. După o scurtă perioadă de antrenament, veți putea memora cu ajutorul lor chiar și materiale mai ample.

Editura PARALELA45

Evadarea din vid - Andrei Bodiu

O săgeată îmbrăcată în roșu - Cassian Maria Spiridon

GALATEEA vol. I - Cervantes

Devălmășia valahă (1716-1828) - Bogdan Bucur

Un miliard de ani până la sfârșitul lumii - Arkadi & Boris Strugatski

Amiaza cea mare - Aurel Sasu; Mircea Zăciu

Muzeul figurilor de ceară. Polemici - Laszlo Alexandru

Alcools/Alcooluri - Guillaume Apollinaire

O dramă în Livonia - Jules Verne

Tratat de didactică modernă - Miron Ionescu; Musata Bocos

Pragmatica predării - Ion Albușescu

Magia țișanilor - Marc-Louis Questin

Constantin Noica în amintirile unui preot ortodox - C-tin Dogaru

Miracole și fapte din această lume - Radu Comănescu

Holocaust Gutenberg - Ion Buga

Laudă bunății timpului - Horia Ion Groza

Dicționarul limbii române de lemn - Aurel Sasu

Sebastian în traumă/ Sebastian în vis - Georg Trakl

Cum să faci bani pe ebay - Thomas Maillet

Dicționarul Limbii Române de Lemn - Aurel SASU

Volumul nu este, cum ar părea, o lucrare de pură lexicografie, ci o sinteză de istorie culturală. Dispusă după un model consacrat, materia ilustrează, e adevărat, modalitățile discursului totalitar, dar, din perspectivă literară, e și o antologie, document de adeziune la o doctrină ucigașă, a cărei indecență apărare nu pare să le fi provocat intelectualilor români, nici înainte, nici după 1989, vreun proces de conștiință. Alături de profesioniștii logocrației (cuvântului ca instrument al puterii), prezența lor în această carte e un argument în plus al "schizofreniei morale"

(Matei Călinescu) de care a suferit profund, în perioada postbelică, societatea românească. (Aurel Sasu)

Editura CURTEA VECHE

Femei celebre pe divan - Catherine Siguret

Emoții vindecătoare - Daniel Goleman

Branding Romania - Cum ne promovăm imaginea de țară - Alina
Dolea, Adriana Țăruș

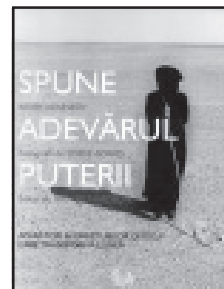
*Spune adevărul puterii - Apărători ai
drepturilor omului care transformă lumea* -
Kerry Kennedy

Banca de rezerve - Rui Zink

Fiica gospodarului - Joyce Carol Oates

Spune adevărul puterii - Kerry Kennedy
Apărători ai drepturilor omului care
transformă lumea

Spune adevărul puterii prezintă, prin intermediul unor interviuri, poveștile a numeroși eroi care au înfruntat plini de curaj tortura, amenințările cu moartea sau închisoarea în numele cauzelor cărora și-au dedicat sau chiar sacrificat viața: libertatea de expresie, domnia legii, protecția mediului, eradicarea muncii forțate, dreptul la justiție, accesul la capital, drepturile femeii și libertatea religioasă. Interviurile își propun să dezvăluie opiniei publice internaționale atrocitățile la care au fost supuși acești oameni, în speranța că forța exemplului personal și a determinării lor în fața injustiției îi va îndemna pe cititori să transforme, la rândul lor, propriile comunități și lumea în care trăim cu toții.

Editura HERALD

Astrologia personalității - Dane Rudhyard

Cânturile divine ale lui Zarathustra - ***

Comentariu alegoric - Philon din Alexandria

Despre educație - Jiddu Krishnamurti

Dincolo, în adâncul nostru - Alphonse și Rachel Goettmann

Gândirea egipteană antică - ***

Kabbala - Știința Secretă - PAPUS (Dr. Gerard Encausse)

Osteopatia pentru copii - Pierre Tricot

Pitagora și Misteriile Antichității - Jean Mallinger

Principiile Homeopatiei - William M Boericke

Religii orientale în păgânismul roman - Franz Cumont

Rosarium Philosophorum - ***

Scripta aramaica - ***

Universuri tainice - Lobsang Rampa

Zoharul. Cartea splendorii - ***

Cartea lui Enoch - ***

Cartea lui Enoch

Cartea lui Enoch, scrisă probabil în sec. II sau I î.H. Și descoperită în Etiopia în 1773, este una dintre cele mai vechi mărturii mistice existente și cel mai important text al corpusului pseudoepigrafic biblic. Pomenită în Zohar și în Epistola Sf. Iuda, cartea aceasta a exercitat o puternică influență asupra gânditorilor evrei și creștini, inclusiv asupra autorilor Noului Testament. Câteva teme familiare precum: introducerea răului în lume de către "îngerii căzuți", epoca mesianică, Noul Ierusalim, Învierea și Judecata de Apoi sunt numai câteva dintre ele. Bogăția de detalii și simbolismul folosit de patriarhul Enoch în descrierea viziunilor sale legate de îngeri și demoni, de cerurile și iadurile din lumea de dincolo sunt egale doar de Revelația Sf. Ioan.

În ciuda caracterului sau fragmentar, *Cartea lui Enoch* poate fi considerată expresia clară a trăirii și cunoașterii mistice din timpul Vechiului Testament cu consecințe de netăgăduit și în vremea celui Nou. (Alexandru Anghel)

Noutăți la Editura Academiei Române

TEOLOGIE ȘI ANALIZĂ

Mihai D. Vasile (editor)

Volumul *Teologie și analiză* este rodul colaborării irenice dintre Institutul de Filosofie și Psihologie "Constantin Rădulescu-Motru" al Academiei Române și Facultatea de Teologie Ortodoxă "Sfânta Muceniță Filofteia" a Universității din Pitești, ca un pendant al dialogului dintre disciplinele filosofice, științele teologice și psihologice. Conținutul volumului a fost proiectat și finalizat în cadrul deschiderii Secției de Filosofie, Teologice, Psihologie și Pedagogie a Academiei Române spre teoretizarea unor aspecte mai puțin abordate în literatura filosofică, teologică și psihologică de specialitate, și anume: relația dintre psihologia religioasă a profunzimilor și noile orientări în teologia ecumenică; ipotezele filosofico-psihologice cu privire la ființa religiei, apărute în filosofia contemporană a culturii; punctele de convergență dintre științele teologice și disciplinele filosofice.

MISCELLANEA NUMISMATICA ANTIQUITATIS

Serie: **HONORARIA**, 4

Editori: **Victor Spinei, Lucian Munteanu**

Culegere de 21 de studii privitoare la monedă, finanțe și economie antică. Tematica fiind foarte variată, conținutul a fost organizat în câteva teme în funcție de spațiul geografic, astfel: numismatica greacă, romană și romano-bizantină, celtică și dacică; a și un capitol intitulat Metrologie/Sigilografie. Cele mai multe se referă la izvoarele numismatice, descoperirile monetare, recente sau din diverse colecții de muzeu. Altele sunt consacrate descoperirilor monetare din situri arheologice importante. Contribuțiile vor fi în limbi de circulație internațională. Lucrarea va fi însoțită de un index.

STUDII DE ISTORIE ECONOMICĂ ȘI ISTORIA GÂNDIRII ECONOMICE, VOL. X

Academia Română

Secția de științe economice, juridice și sociologie
Iulian Văcărel
(coordonator)

Volumul cuprinde comunicările prezentate la Sesiunea din 17 mai 2006, consacrată împlinirii a 100 de ani de la nașterea lui Nicholas Georgescu-Roegen; Sesiunea

din 4 octombrie 2006, consacrată împlinirii a 160 de ani de la trecerea în eternitate a lui Friedrich List și Sesiunea din 22 noiembrie 2006, consacrată împlinirii a 190 de ani de la nașterea lui Ion Ghica.

Comunicările au fost susținute de acad. Viorel Barbu, acad. Iulian Văcărel, profesorii univ. Gh. Zanan, Ioan Cristescu, Maria și Dumitru Mureșan, Dan Popescu ș. a.

Volumul a apărut în îngrijirea Comisiei de Istorie Economică și Istoria Gândirii Economice (prof. Emilian M. Dobrescu).

Cuprinsul este alcătuit și în limba franceză.

NICOLAE IORGA.

ART ET LITTÉRATURE DES ROUMAINS.

SYNTHÈSES PARALLÈLES

ARTA ȘI LITERATURA ROMÂNILOR

Al. Pippidi, Lidia Simion
(îngrij. ediție)

Arta și literatura românilor face parte dintr-o serie de lucrări care au întregit cunoașterea culturii românești, de la începuturi până în secolul XX, și au recomandat-o unui public străin, toate întreprinse de-a lungul a trei decenii și jumătate. La 1900, N. Iorga descoperise importanța "culturii române sub fanarioți" - este titlul conferinței sale la Atena în 1898 - și, prin investigații care au folosit pentru prima dată numeroase documente în limba greacă, a pus în valoare activitatea cărturarilor, români sau greci, care au trăit în veacul al XVIII-lea în țara Românească și Moldova. Rezultatul a fost prezentarea acestei epoci în două volume. Le-au urmat în curând altele două, continuarea pentru veacul al XIX-lea, epoca în care se conturează caracterul național al culturii locale, înainte și după Unirea Principatelor. Sunt puse la contribuție atât presa, cât și corespondența, în parte inedită, a scriitorilor, a căror biografie a fost adesea influențată de politică.

Aici, în ultimele două volume, utilizarea presei a reușit să dea o imagine completă a mișcării literare din toată țara, așa cum se formase după Marea Unire, deși diferitele curente sunt tratate inegal, în funcție de relația cu "sămănătorismul". De aceea, este și partea care a provocat polemici (cu Lovinescu, Pompiliu Constantinescu etc.). când a scris și istoria bisericii, el găsisese necesar să consacre un volum și literaturii religioase a românilor până la 1688, data celei dintâi tipăririi a Bibliei în limba noastră. În același timp cu istoria literaturii, autorul a cercetat, pentru prima dată, istoria artei în țările Române, investigație personală de cele mai multe ori sau dirijată de el în calitate de președinte al Comisiunii Monumentelor Istorice.

Nicolae Iorga a realizat cartea în limba franceză, gândind-o ca un mijloc de a-i familiariza pe cititorii din străinătate cu arta și literatura țării. Au apărut, în timpul vieții autorului, traduceri în italiană și olandeză. O versiune în românește n-a existat decât din 1999 și reeditarea ei, cu măcar o parte din ilustrațiile care însoțeau textul original, este incontestabil necesară.

Cărți apărute la edituri ieșene

* **Mihai Eminescu, *Opere Politice*, ediție integrală, îngrijită de Cassian Maria Spiridon, Timpul, Iași, 2008, 1570 p.**

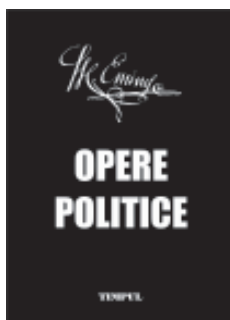
Această ediție Mihai Eminescu, *Opere Politice* este o realizare notabilă din multe puncte de vedere. O lucrare de amplitudine care, scrie editorul, e "o primă încercare de redare integrală a articolelor cu profil politic" publicate de Eminescu, "după finalizarea și apariția ediției de *Opere* la Editura Academiei".

După ce în 1941 a apărut ediția M. Eminescu, *Opera politică*, vol. I - 1870-1879, vol. II - 1880-1883, realizată de profesorul I. Crețu, și după ce, tot la editura Timpul, a apărut, în trei volume (între 1997-1999), o ediție *Opere politice*, aceasta recentă își propune, spre deosebire de cele anterioare, gruparea articolelor pe mari tematici, ținându-se cont de criteriul temporal. Acolo unde ponderea articolelor... nu justifică gruparea pe tematici distincte, s-au grupat în *Addendă*". Temele pe care a ales editorul să grupeze articolele din opera eminesciană sunt: *Unitatea românilor, Românii din Basarabia, Românii din Bucovina, Românii din Dobrogea, Românii din Transilvania, Românii din afara țării, Independența, Teorii și opinii politice, În contra socialismului, Teoria muncii, Problema țărănească, Monarhia constituțională, Teorii și opinii economice, Observații și teorii istorice, Problema culturală, Învățământul românesc, Politica guvernului, Politica Parlamentului, Religia, Problema izraelită, Chestiunea Dunării, Observații polemice și Addenda*.

Cartea, frumoasă și ca o obiect tipografic, oferă variante de facilitare a accesului/ înțelegerii articolelor eminesciene și, poate mai ales, pune la dispoziția doritorilor, indiferent de motivația lor, să se documenteze concret cu privire la cele scrise de Eminescu.

* ***Cununi de laur (Akālil Al-Ghar)*, o antologie de poezie contemporană realizată de Marius Chelaru și Munir Mezyed, versiunea în limba arabă: Munir Mezyed, Iordania - România, prefață: Dr. Hamid Mahmood El-Dokhi, Irak, Editura Alfa, Iași, 2009, 250 p.**

Această antologie de poezie română contemporană optzecistă în limba arabă - din multe puncte de vedere o premieră - reunește versurile unor poeți din nordul Moldovei: Lucian Alecsa, Adrian Alui Gheorghe, Adi Cristi, Gellu Dorian, Radu Florescu, Nicolae Panaite, Cassian Maria Spiridon, Valeriu Stancu, Aurel Ștefanachi, Lucian Vasiliu.

Antologia se bucură de mare interes în lumea arabă, având în vedere opiniile din lumea literară, și numărul de semnalări din presa din practic majoritatea țărilor arabe, și în publicații de mare tiraj de limbă arabă din alte părți ale lumii (Al Arab - Londra, Zaman al Wasl, Alef Today - Siria, Writers for Freedom, Sot Al Irak, Al Hadif - Irak, Daily News Paper, Al Bilad - Bahrain, Arabic Media, Al Wastt, Al Wattan - Palestina, Al Ankabout - Australia, Al-Fawanis, Droop - Germania, Al-Mothaqaf - Suedia, Saaba Queen - Yemen, Al Khayama News Paper - Arabia Saudită, Al Jareeda - Kuwait, Tanja - Maroc, Free Arabi - SUA, Elaph - Londra ș.a.).

Munir Mezyed, prozator, poet și traducător originar din Iordania, actualmente locuind în România (considerat de unii critici din lumea arabă o voce poetică importantă a spațiului de cultură arab), a publicat mai multe cărți în România și peste hotare.

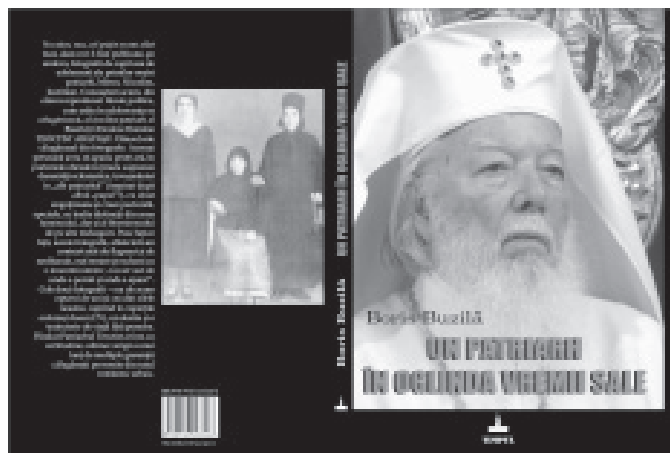
* **Boris Buzilă, *Un patriarh în oglinda vremii sale*, Editura Timpul, Iași 2009, 152 p.**

Boris Buzilă a lucrat la România liberă trei decenii. Tatăl lui a fost dascăl, nehirotonit, în Basarabia, unde l-a prins ocupația bolșevică. A trăit vremuri (scrie autorul în *De-a v-ați ascuns. Un destin basarabean*), în care "la Chișinău, Palatul Mitropolitan fusese transformat în Casa pionierilor... capela din incinta reședinței în sală de spectacol. Unde fusese cândva altarul tinerele vârstare învățau să joace cazaciocul.... O blasfemie și mai mare apăruse în revista *Krokodil*. Maica Domnului era desenată, într-o caricatură gata să nască, în fața unei uși pe care stătea scris *Cabinet medical. Facem întreruperi de sarcină*. Dedesubt, ca și cum ar fi vorbele Maicii Domnului, *ah, de ce n-am prins de veste mai demult!*"

În *Un patriarh în oglinda vremii sale* personajul central este fostul Patriarh, Teoctist, "al cincilea Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române". Citim despre viața lui din vremurile în care a plecat din satul botoșănean Tocileni, a ajuns "frățior de mănăstire, vicar la Iași, până ce a ajuns să îmbrace veșmântul alb, patriarhal, și aflăm despre unele din problemele cu care s-a confruntat.

O carte interesantă, nu doar despre omul Teoctist, despre perioadele frumoase și mai de cumpănă ale vieții lui, detalii mai puțin cunoscute din viața țării, a bisericii române în perioada comunistă și în anii de după revoluție, până la trecerea lui în adormire. În final, să-l cităm din nou pe Boris Buzilă: "Nu este oare un lucru fantastic, o adevărată minune, destinul acestui adolescent provenit dintr-o umilă așezare sătească din părțile Botoșanilor, plecat *pe ascuns* de acasă, ajuns Întâistătătorul *Bisericii strămoșești (...)?"*

Marius CHELARU

Malaxorul de știri și reviste culturale

• În numărul 5 din luna mai a.c. al revistei de cultură din Belgia, "**Revue Générale**", a fost publicată proza "La fuite de gaz" (Firul de gaz) scrisă de prozatorul sălăjean **Cristian Contraș**, alături de articole și cronici semnate de personalități ale literaturii și criticii literare belgiene și franceze. Proza "Firul de gaz" a fost tradusă în limba franceză de către prof. Maria Druță de la școala "Mihai Eminescu" din Zalău și de d-na Marie Vignaud.

Cristian Contraș, managerul Centrului Culturii Tradiționale Sălaj, a publicat proză și poezie în reviste de cultură din țară și din străinătate (Ungaria, Serbia, Israel) și în zece volume colective. Până în prezent i-au apărut patru cărți: "Soarele maroniu al Vietnamului", "Caust", "Cernobil - biserica de plumb" (romane) și "Firul de gaz" (proză scurtă).

• Reprezentanți ai revistei "Caiete Silvane" (subsemnatul, Daniel Hoblea și Viorel Tăutan) au participat la **a 20-a ediție a "Zilelor culturale Poesis"**, unul dintre cele mai importante evenimente culturale din nord-vestul țării, care a avut loc în perioada 28-30 mai a.c. Un foarte bun prilej de a ne face cunoscută munca, dar și pentru a-i reîntâlni pe făcătorii de reviste culturale din țară. Și pentru a vedea "pe viu" personalități ale culturii române contemporane. În cazul celei de-a 20-a ediții a Zilelor Poesis: Nicolae Breban și Dumitru Țepeneag. Și Varujan Vosganian, Nichita Danilov, Ioan Groșan, Ion Mureșan, Vasile Dan ș.a.

• "Minunea" Poesis se datorează, fără îndoială, poetului **George Vulturescu**, recent repus în funcția de director al Direcției Județene pentru Cultură, Culte și Patrimoniul Național Satu Mare, în urma unei, probabil, necesar - umiltoare implicări politice. Dar, această revistă, din 2000, este patronată de cotidianul "Informația Zilei", condus de poetul **Dumitru Păcuraru**. Sunt foarte puține reviste de cultură de anvergură în țară editate de firme private și, mai ales, de cotidiane locale. Evident, și în cazul Poesis, cu sprijinul tuturor instituțiilor importante din județ, lucru ce s-a văzut și la manifestările de la sfârșitul lunii mai, la care au fost prezenți prefectul, președintele consiliului județean și primarul municipiului reședință de județ, diverși sponsori locali, oameni de cultură din județ, din țară și

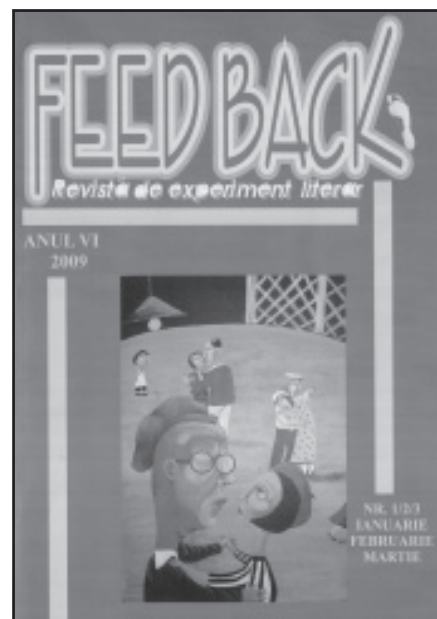
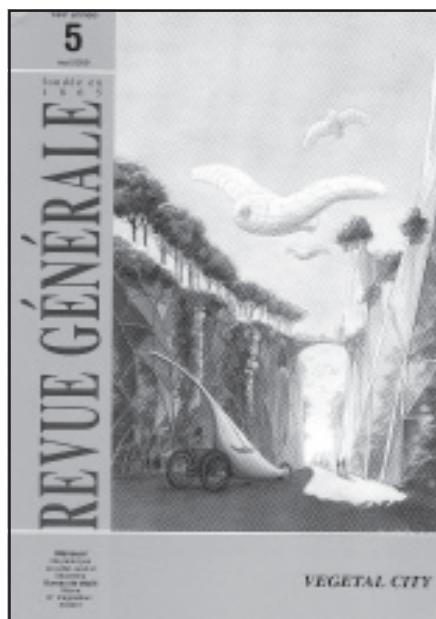
din străinătate.

• Din programul dens al Zilelor revistei de cultură sătmărene, câteva cuvinte doar despre decernarea premiilor Poesis - 20, care a avut loc vineri, 29 mai, la Vila "Poesis". Scriitoarea Aura Christi a lăudat forța și încăpățânarea lui George Vulturescu de a construi la Satu Mare o revistă de cultură de talie națională și internațională, acordându-i, din partea Asociației Publicațiilor Literare și Editurilor din România (APLER), o diplomă de excelență. George Vulturescu a anunțat că începând cu această ediție aniversară premiile culturale "Poesis" includ și două premii specifice: premiul "Ady Endre" pentru traduceri și premiul "Gheorghe Bulgăr" pentru critică. Iată premianții: Premiul "Opera Omnia" - Dumitru Țepeneag și Adam Puslojic (Serbia); Marele Premiu - Nichita Danilov; Premiul de Excelență - Irina Mavrodin; Premiul pentru Critică Literară - Gheorghe Glodeanu; Premiul pentru Esecu - Marius Ghica; Premiul pentru Studiu Monografic - George Ardeleanu; Premiul "Ady Endre" - Gaal Aron (Ungaria); Premiul "Gheorghe Bulgăr" - Gheorghe Mocuța; Premiul pentru Debut - Cassandra Corbu. Juriul, prezidat de universitarul craiovean Nicolae Oprea, a acordat premii speciale pentru Maria Cristea Vieru (Canada) și Tucu Moroșanu. Oana Păcuraru și Adriana Zaharia au primit premiul special pentru concepția grafică a revistei "Poesis". La secțiunea reviste a fost premiate "Apostrof" și "Arca", reviste care sărbătoresc, ca și "Poesis", 20 de ani de existență.

Să mai spunem că Sala Filarmonicii din Satu Mare a găzduit, tot în 29 mai, festivitatea de decernare a titlului de Doctor Honoris Causa al Universității de Vest "Vasile Goldiș" scriitorului **Dumitru Țepeneag**.

• **Feedback**, "revistă de experiment literar", nr. 1/2/3, ianuarie, februarie, martie 2009, Iași. Supliment Feedback, **Grigore Vieru**, "Mișcarea în infinit" (aforisme): "Când m-am văzut încărunțit, mi-am dat seama că nu pot schimba lucrurile. Sunt însă fericit că nici ele nu m-au schimbat"; "Dacă ar fi în stare, mortul din cosciug s-ar șterge de sărutul multora"; "Mirarea este locul cel mai plăcut unde se joacă poezii"; "Ecoul nu poate fi ars pe rug"...

Daniel SĂUCA

Serie nouă, Anul V, Nr. 6 (53), iunie 2009

Caiete Silvane

Expoziție de fotografie la Muzeul Județean: "Rămășițe. Privitor în altă lume"

La Muzeul Județean de Istorie și Artă din Zalău a avut loc sâmbătă, 9 mai a.c., vernisajul expoziției de fotografie "Rămășițe. Privitor în altă lume" a tânărului șimleuan Ovidiu Dan Gordan, student în anul I la secția foto-video și procesare computerizată a imaginii a Facultății de Arte Plastice din cadrul Universității de Arte și Design din Cluj-Napoca. Autorul a mărturisit că expoziția este "un fel de antrenament pentru ceea ce va urma", în vreme ce conf. univ. dr. Ștefan Dorel Găină Gerendi a explicat expoziția prin prisma uitării: "Uitarea este o răscruce decisivă, care ne arată clar sau abia zărit, precum în ceață. Nu ți-e dat însă să o poți ocoli.

Uitarea este declinare, prima și ultima a ființării memoriei și antimemoriei. Uitarea este o iubită mai ales tristă, căci noi, iubiiți ei, cel mai ades o neglijăm și o ocolim. Dar iată, fotograful și fotografia pot să îi fie alături, să o afle, să o însoțească, să o arate celorlalți, care grăbiți și preocupați trec pe lângă ea fără să o vadă, fără să o simtă. Aici și acum, eu unul am ales din teritoriile ei, ale uitării, partea dinspre rămășițe, cele care, fie lucruri, fie stări, fie agregări, nici nu dispar, nici nu mai sunt de vreun folos. Rămășițe sunt, iată, copii ai abandonului, sunt orfani ai grabei noastre".

(D.S.)

foto: Ovidiu Dan Gordan